

«TK MEGANOM»

ISSN 2520-7474

PARADIGM OF KNOWLEDGE

Multidisciplinary
Scientific Journal

№ 4(48)

Frankfurt 2021

ISSN 2520-7474

DOI 10.26886/Paradigm.2520-7474.4(48)2021

**SCIENTIFIC JOURNAL
PARADIGM OF KNOWLEDGE**

**No. 4(48), 2021
August, 15**

FOUNDER: CENTER FOR
INTERNATIONAL COOPERATION
TK MEGANOM, LLC

WAS FOUNDED IN 2014

IT IS ISSUED SIX TIMES A YEAR

<http://naukajournal.org/index.php/Paradigm/>

Edition address: Zeil 12,
60313 Frankfurt, Germany

Edition e-mail: paradred@gmail.com

Phone: + 496921246293

© Center for international scientific
cooperation TK Meganom, LLC

Reprint of materials without the written permission of edition forbidden

Editorial Board:

The Editor-in-chief Nataliia Tytova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, National Pedagogical Dragomanov University, Ukraine, Kyiv

Economic Sciences

- Doctor of Economical Sciences, Professor, Barsky Y. M., Lutsk National Technical University;
- Doctor of Economical Sciences, Professor, Shvets N. R., Director of Institute of Banking Technologies and Business "University of Banking";
- Doctor of Economical Sciences, Professor, Shevchuk A. V., Novovolynsk Research-Education Institute of Economics and Management Ternopil National Economic University;
- Doctor of Economical Sciences, Associate Professor, Vdovenko N. M., National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine;
- Doctor of Economical Sciences, Professor, Zahorna T. O., Makiyivka Economic and Humanitarian Institute;
- Doctor of Economical Sciences, Associate Professor, Hrapkina V. V. Makiyivka Economic and Humanitarian Institute;

Historical Sciences

- Doctor of Historical Sciences, Professor, Orehovsky V., Chernivtsi Institute of Trade and Economics, Kyiv National University of Trade and Economics;
- Doctor of Historical Sciences, Professor, Yuriy M., Chernivtsi Institute of Trade and Economics, Kyiv National University of Trade and Economics;

- Doctor of Historical Sciences, Bezarov O., Chernivtsi Institute of Trade and Economics, Kyiv National University of Trade and Economics;
- Doctor of Historical Sciences, Professor, Tsyganenko L., Izmail State Humanitarian University
- Doctor of Historical Sciences, Professor, Roebuck Igor Y., Kharkiv National Medical University;
- Doctor of Historical Sciences, Nikitenko K. V., Lviv National Academy of Arts;
- Doctor of Historical Sciences, Professor, I.B. Datskiv, Ternopil National Economic University;
- Doctor of Historical Sciences, Professor, Cotsur Nadiya, Gregory Skovoroda Pereyaslav-Khmelnitsky State Pedagogical University;

Philosophical sciences

- Doctor of Philosophy, Alatoon Mohammad Fayiz Ahmad;
- Ramadan Emhemad Jweli Kanan, Doctor of Philosophy (PhD), Elmergib University, Libya;
- Doctor of Philosophy, Professor, Chikarkova M., Chernivtsi Institute of Trade and Economics, Kyiv National University of Trade and Economics;
- Doctor of Philosophy, Professor, Andriyenko O. V. Donetsk National University;
- Doctor of Philosophy, Dulyan P. G., Mikolaiv National University;

Political Sciences

- Doctor of Political Science, Professor, Kornienko V., Academician of the Ukrainian Academy of Political Science, Vinnytsia National Technical University, President of the Association "Analitikum"
- Doctor of Political Sciences, Professor, Tkach O. I., Taras Shevchenko National University of Kyiv;
- Doctor of Political Sciences, Associate Professor, Denysyuk Svetlana G., Vinnytsia National Technical University;

Pedagogical Sciences

- Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Belmaz Y. Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy;
- Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vlasenko K. V., Doctor of Pedagogical Sciences, Donbass State Engineering Academy;
- Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Prima R. M., Lesya Ukrainka Eastern European National University;
- Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kozhevnikov V. M., Makiyivka Economic and Humanitarian Institute;
- Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Tarnopolskyi O. B., Doctor of Pedagogical Sciences, Alfred Nobel University, Dnipropetrovsk;
- Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Poluboiaryna I. I., Kharkiv National Kotlyarevsky University of Arts;

Psychological Sciences

- Doctor of Psychology, Professor, Academician of the Ukrainian Academy of Technology (UTA), Iryna Volzhentseva; Hryhoriy Skovoroda Pereyaslav-Khmelnitsky State Pedagogical University;
- Doctor of Psychology, Professor, Simonenko S., K.D. Ushynsky South Ukrainian National Pedagogical University;
- Associate Professor, Murat Eliaz, Ondokuz Mayıs University, Yasar Dogu Faculty Of Sport Sciences, Samsun, Turkey;

Medical Sciences

- Doctor of Medical Sciences, Professor, Mikhail Lebedyuk, Head of the Department of Dermatology and Venereology, Odessa National Medical University;
- Doctor of Medical Sciences, Professor, Bocharov Vasily Andreevich, Head of the Department of Pharmaceutical and Cosmetology Technologies, Odessa Medical Institute of the International Humanities University;
- PhD in Medical Sciences, Bocharova Veronika Vladimirovna, Odessa National Medical University;
- Doctor of Medical Sciences, Associate Professor, Kuts Larissa Viktorovna, Head of the course of dermatovenerology, clinical immunology, allergology, Medical Institute of the Sumy State University;
- Doctor of Medical Sciences, Zubkova L., Medical center "ORTO DENT" (Odessa, Ukraine);
- Doctor of Medical Sciences, Gladchuk V., «Hladchuk Medical Aesthetic Center» (Kiev, Ukraine)
- Doctor of Medicine, Professor, Peklina G. P., Odessa Medical Institute International Humanitarian University;

Technical Sciences

- Doctor of Technical Sciences, Professor, Waldemar Wójcik, Lublin University of Technology;
- Doctor of Technical Sciences, Professor, Baranowski V. M., Ternopil National Technical University;
- Doctor of Technical Sciences, Professor, Gogo V. B., Donetsk National Technical University;
- PHD in Engineering Sciences, Alatoon Mohammad Fayiz Ahmad

Juridical sciences

- Doctor of Law, Professor, Krinitsky I. E., Professor, Research Laboratory number 1, Research Institute of Finance;
- Doctor of Law, Professor, Gumin A. M., Training and Research Institute of Law and Psychology, National University "Lviv Polytechnic"

Art

- Doctor of Art, Professor, Crul P. F. V.Stefanik Prikarpatsky University;
- Doctor of Art, Professor, Olena Sizova, P. Tchaikovsky South Ural State Institute of Arts;
- Doctor of Art, Professor, Katerina Stanislavska, National Academy of Leaders Culture and Arts;
- Doctor of Cultural Studies, Associate Professor, Prokopova Natalia Leonidovna, Dean of the Faculty of Directing and Actor Art, Kemerovo State Institute of Culture;
- Doctor of Art, Rusudan Kvaratskhelia, Caucasus International University;
- Doctor of Art, Professor, Andriy Puchkov, Boris Grnchenko Kyiv University;
- PhD in Art, Evhen Kushch, National Academy of Leaders Culture and Arts;

Geographical Sciences

- Doctor of Geographical Sciences, Professor, Ilyin L. V., Head of the Department of Tourism and Hospitality Lesya Ukrainka East-European National University;

Ulrichsweb™ Global Serials Directory

DOI (Digital object identifier)

Publishing house is a member of CrossRef

Indexing:

CORE

WORLDCAT

BIELEFELD ACADEMIC SEARCH
ENGINE

RESEARCHBIB

CITEFACTOR

GOOGLE SCHOLAR

I. PHILOSOPHICAL SCIENCES

DOI 10.26886/2520-7474.4(48)2021.1

UDC: 286.271.2.

CONCEPTUALLY ABOUT THE HISTORY AND THEOLOGY OF HEALTH PRINCIPLES OF THE CHURCH OF SEVENTH DAY ADVENTISTS

Valentyna Kuryliak, PhD, Doctoral student

<http://orcid.org/0000-0001-5245-9700>

e-mail: valentina.kuryliak@gmail.com

National University «Ostrog Academy», Ukraine, Ostrog

The study examines the history of the development and formation of theology and practice of healthy lifestyles of members of the Seventh-day Adventist Church. The historical background of the emergence and development of the doctrine of health among Adventists is presented. Conceptually substantiated the theology of a healthy lifestyle for members of the Seventh-day Adventist Church. The concept of a holistic approach of Adventists in maintaining health is analyzed. It is proved that at the beginning of the emergence of the doctrine of health, Adventists placed greater emphasis on the practical component of the embodiment of the principles of health, namely: not smoking, drinking alcohol, chewing tobacco, unhealthy food, and the like. It is emphasized that in the process of development, Adventists gradually called for giving up the use of coffee, tea, tobacco, etc., justifying this by the fact that maintaining physical health forms good spiritual health, which in turn is the basis for building strong relationships with the Creator. The health reform proposed by Adventists dealt with various aspects of human life: proper nutrition, adequate intake of clean water, a balanced work and rest regimen, the need for physical exercise, exposure to fresh air and sunlight. It has been established that among Adventists there are those

who eat meat and vegetarians, but both groups refrain from eating the meat of unclean animals named in the Bible. The understanding of the division into clean and unclean food did not come immediately to Adventists. At first, representatives of this church began to abandon the use of pork for food. This was argued only by the harmfulness to the health of the meat of these animals, but over time – this aspect was argued by the indications from the book of Leviticus. Therefore, only at the beginning of the twentieth century came the realization of the need to observe the division into clean and unclean animals. The practice of early Adventists' refusal to drink tea, coffee and tobacco is described quite fully. It is indicated that Ellen White publicly, as well as in her writings, advocated complete abstinence from alcohol. The holistic approach of Adventists in the practice of health principles is presented.

Keywords: history of doctrine, health theology, Seventh-day Adventists.

В. Курыляк, PhD, докторант, Концептуально об истории и теологии принципов здоровья церкви адвентистов седьмого дня / Национальный университет «Острожская академия», Украина, Острог

В исследовании рассмотрено историю развития и становления теологии и практики здорового образа жизни членов Церкви адвентистов седьмого дня. Представлено исторический бэкграунд процесса возникновения и развития доктрины о здоровье в среде адвентистов. Концептуально обосновано теологию здорового образа жизни членов Церкви адвентистов седьмого дня. Проанализировано концепцию целостного подхода адвентистов в сохранении здоровья. Доказано, что в начале зарождения учения о здоровье адвентисты делали больший акцент на практической составляющей воплощения принципов здоровья, а именно: отсутствие курения, принятия алкоголя, жевания табака, нездоровой пищи и тому подобное.

Подчеркнуто, что в процессе развития адвентисты постепенно призывали отказываться от употребления кофе, чая, табака и т.д., обосновывая это тем, что сохранение физического здоровья формирует хорошее духовное, которое в свою очередь является основой для построения крепких отношений с Творцом. Реформа здоровья, предложенная адвентистами, касалась различных аспектов человеческой жизни: правильного питания, достаточного потребления чистой воды, сбалансированного режима труда и отдыха, необходимости физических упражнений, пребывание на свежем воздухе и солнечном свете. Установлено, что в среде адвентистов есть те, кто употребляют мясо и вегетарианцы, однако обе группы воздерживаются от употребления мяса нечистых животных, названных в Библии. Понимание деления на чистую и нечистую пищу пришло к адвентистам не сразу. Сначала представители этой церкви начали отказываться от использования в пищу свинины. Это аргументировалось только вредностью для здоровья мяса этих животных, но со временем – этот аспект был аргументирован указаниями из книги Левит. Поэтому, только в начале XX века пришло осознание необходимости соблюдать разделение на чистых и нечистых животных. Достаточно полно описана практика отказа ранних адвентистов от употребления чая, кофе и табака. Указано, что Эллен Уайт публично, а также в своих трудах выступала за полное воздержание от употребления спиртных напитков. Представлено целостный подход адвентистов в практике принципов здоровья.

Ключевые слова: история доктрины, теология здорового образа жизни, Адвентисты седьмого дня.

Постановка проблемы. Профилактика и сохранение здоровья человека на сегодняшний день являются приоритетными темами не только для ученых большинства медицинских отраслей, но и для исследователей гуманитарных наук. Интересным научным полем представляется учение о здоровье, которое практикуют члены Церкви адвентистов седьмого дня. Сами адвентисты более 150 лет позиционируют учение о здоровом образе жизни как часть своего религиозного поклонения. Однако, в то же время на официальном уровне медицинские заведения адвентистов, особенно в США (пример Лома Линда) занимают ведущие позиции в области здравоохранения. В контексте вышеизложенного предлагаем концептуально изучить историю, теологию и философию практического применения принципов здорового образа жизни членами Церкви адвентистов седьмого дня. Проблематика исследования лежит на срезе двух сфер. Первая – здоровье – это основная составляющая жизнедеятельности человек, вторая – религия не менее важный элемент. И если обе эти сферы пересекаются следует установить каким образом на примере адвентистов они зависят и влияют друг от друга.

Цель и задачи исследования. Концептуально рассмотреть историю развития и становления теологии и практики здорового образа жизни членов Церкви адвентистов седьмого дня.

Для достижения поставленной цели необходимо выполнить следующие **задачи**, а именно представить исторический бэкграунд процесса возникновения и развития доктрины о здоровье в среде адвентистов; концептуально обосновать теологию здорового образа жизни членов Церкви адвентистов седьмого дня; проанализировать концепцию целостного подхода адвентистов в сохранении здоровья.

Основные результаты исследования. Адвентисты седьмого дня целостно подходят к вопросу профилактики и сохранения физического

здоровья человека. Целостный подход включает физическую, душевную и духовную составляющие человеческого бытия. Согласно учению адвентистов за духовную составляющую отвечают – высшие нравственные силы, такие как: интеллект (разум) и характер человека, за душевные (эмоциональное состояние) – ниже нравственные силы – чувства, желания, склонности, физической составляющей принадлежат – телесные (физиологические, природные) потребности человека. С помощью ретроспективного анализа раскрыты этапы развития теологических основ медицинской практики адвентистов в Соединенных Штатах Америки.

В начале зарождения учения о здоровье адвентисты делали больший акцент на практической составляющей воплощения принципов здоровья, а именно: отсутствие курения, принятия алкоголя, жевания табака, нездоровой пищи и тому подобное. В процессе исторического развития медицинской науки в период XIX века, которая служила основой в процессе становления и развития реформы здоровья Адвентистов седьмого дня, пришлось производить свою собственную доктрину о здоровом образе жизни. Медицина в XIX веке содержала методы лечения, которые в течение нескольких веков считались традиционными, а именно: кровопускание, применение сильнодействующих химических веществ, к примеру опия, ртути, сурьмы, каломели и тому подобное. В США основным пропагандистом так называемого «героического лечения», в т.ч. кровопускания был Бенджамин Раш, который как и большинство тогдашних врачей был убежден в том, что болезнь появляется у человека от избытка крови в организме, поэтому они и считали метод кровопускания необходимым и эффективным.

Самой известной жертвой «героического лечения» стал Джордж Вашингтон, первый президент США. В XIX веке была распространена

народная медицина, которую популяризировал Сэмюэль Томпсон. Этот врач использовал в процессе лечения фитопрепараты и был убежден, что для выздоровления нужно ослабить зараженный болезнью организм. Именно в этих непростых исторических условиях возник адвентизм с его отличными и рационально обоснованными подходами, которые осуждали тогдашние медицинские подходы и советовали вместо того, чтобы травить организм, лучше применить гидротерапию, здоровое питание, свежий воздух, физические и духовные упражнения. Одним из первых адвентистов, сторонников здорового образа жизни стал Джозеф Бейтс. Он обратил внимание на важность здорового образа жизни опираясь на собственный опыт и наблюдения.

Например, когда он служил капитаном на судне, он обратил внимание на то, что моряки во время отдыха в портах, употребляли большое количество спиртных напитков, а это в конце концов настолько портило их здоровье, что некоторые не доживали даже до 35 лет. Поэтому, в силу разных обстоятельств своей жизни и практических наблюдений Бейтс постепенно отказался от употребления алкогольных напитков и табака, став основателем одного из первых обществ воздержания и сдерживания в США. Со временем Бейтс перестал пить чай и кофе, а после присоединения к миллеритскому движению отказался от такой пищи, как мясо, масло, сыр, сдобные пирожные и стал вегетарианцем.

Генезис становления и укоренения теологии учения о здоровье в Церкви Адвентистов седьмого дня способствовал появлению трактатов о здоровье, что в результате привело к появлению целостной концепции и созданию системы здоровья среди адвентистов. Например, начиная с 1863 роль реформатора здоровья среди адвентистов заняла Эллен Уайт, писательница предложила опубликовать трактаты, которые содержали обоснование причин принятия санитарной реформы. Это

стало основой принципов здорового образа жизни, которые до сих пор исповедует Церковь адвентистов седьмого дня.

Постепенно адвентисты призывали отказываться от употребления кофе, чая, табака и т.д., обосновывая это тем, что сохранение физического здоровья формирует хорошее духовное, которое в свою очередь является основой для построения крепких отношений с Творцом. Поэтому, реформа здоровья касалась различных аспектов человеческой жизни: правильного питания, достаточного потребления чистой воды, сбалансированного режима труда и отдыха, необходимости физических упражнений, пребывание на свежем воздухе и солнечном свете. Эти и другие принципы здоровья были описаны в 1865 году в книге «Здоровье, или как жить». Воплощение этих принципов на практике касалось также женской одежды, поскольку тогдашняя одежда женщин, девушек (середины XIX века), например, корсет или длинные тяжелые платья негативно влияли на здоровье женского пола приводя к непоправимым физическим деформациям.

Процесс развития системы здравоохранения и медицинской науки в Церкви Адвентистов седьмого дня привел к открытию в 1866 году первого оздоровительного заведения, которое стало известно на весь мир под названием «Санаторий Баттл Крик». Ведущим главой этого учреждения был доктор Джон Харви Келлог. Доктор Келлог, опираясь на книги Эллен Уайт, пропагандировал замену мяса в рационе человека растительными продуктами. Деятельность Келлога в сфере здоровья подтолкнула к развитию во всем мире различных адвентистских медицинских учреждений. Благодаря разносторонней медико-миссионерской и медицинской деятельности Адвентисты седьмого дня поняли важность отказа от высококалорийных блюд еще в 1863 году, однако именно из-за работы Эллен Уайт Церкви была представлена полная картина реформы здоровья, которая включала отдельные

теологические обоснования причин, почему, например необходимо отдать предпочтение травяному чаю вместо черного, зеленого или кофе. С тех пор среди адвентистов начала пользоваться популярностью литература о здоровом образе жизни. Основные принципы реформы здоровья адвентисты видели в следующем: вегетарианской диете, питании дважды в день, отказе от распространенных в XIX веке препаратов, которые на самом деле были ядами, отказе от употребления табака, чая и кофе.

Впоследствии на фоне успешной деятельности санатория адвентисты начали выпускать периодическое издание «Реформатор здоровья», где рассматривались различные аспекты здорового образа жизни. Верующие Церкви адвентистов седьмого дня приглашали к сотрудничеству врачей и исследователей, которыми были тогдашние реформаторами здоровья, например, Расселла Трейла и Джеймса Джексона. В то же время жены отдельных адвентистских служителей побудили других адвентисток выпекать хлебобулочные изделия с цельнозерновой пшеничной муки. Некоторые служители церкви описали свой опыт положительного влияния реформы здоровья на их самочувствие.

С другой стороны, соблюдение адвентистами принципов этой реформы имело не постоянный, а периодический характер. Об этом говорили Эллен Уайт и Джон Келлог. Так, доктор Келлог выступал против приготовления блюд из мяса в адвентистских санаториях, одновременно сетовал о том, что некоторые руководители церкви Адвентистов седьмого дня потребляют мясные блюда, он считал это грехом. Это конечно, было крайнее мнение, человека, который впоследствии был исключен из рядов церкви из-за соблюдения взглядов пантеизма и недоразумений с отдельными учредителями адвентизма, однако его вклад в развитие учения о здоровье адвентисты никоим

образом не умаляют, а до сих пор считают одним из самых плодотворных пионеров и инноваторов в этой области.

Поскольку Эллен Уайт есть авторитетом среди Адвентистов седьмого дня в вопросе здорового образа жизни, важно то, как она сама придерживалась принципов, которые проповедовала. Уайт признавалась, что сначала ей было непросто воплощать принципы этой реформы в питании, но ей это удалось. По ее мнению, сотрудничество Церкви адвентистов седьмого дня с тогдашними реформаторами здоровья была целесообразной. Однако, Уайт не всегда соглашалась с их взглядами. Она была категорически против употребления чая (зеленого и черного) и кофе. В случае же потребление мяса, Эллен Уайт всегда говорила о пользе вегетарианской диеты. Однако во время частых поездок, когда она не имела доступа к здоровой пище, иногда ела мясо. НЕ встречаем сведений о том, что Эллен Уайт требовала от бедных семей отказаться от мясных продуктов, ведь для таких семей мясо было тогда гораздо более доступным. В 1894 году при определенных обстоятельствах писательница пообещала себе, что вовсе не будет принимать мясо, и придерживалась этого обещания до конца своей жизни.

Кроме того, Эллен Уайт уделяла внимание реформе одежды адвентисток. Женские наряды тех времен – это тяжелые многослойные длинные юбки и платья с металлическими обручами, которые собирали с дорог пыль и грязь, и негативно влияли на работу внутренних органов. Вместе с единомышленниками Эллен Уайт разработала эскиз одежды, которая не должна была вредить здоровью и одновременно подчеркивала женственность. Однако предложенная модель одежды не нашла положительного отклика среди адвентисток. В конце концов, Эллен Уайт не стала навязывать такую одежду, а только дала определенные рекомендации относительно выбора женской одежды, а

именно одежда женщины должна соответствовать принципам: скромность, качество, простота и конечно польза для здоровья.

Концептуально основа обеспечения здорового образа жизни в Церкви Адвентистов седьмого дня включает теологический, философский и медицинский аспекты. В отличие от дефиниции «здоровье», которое предложено Всемирной организацией здравоохранения, которая включает физическое, душевное и социальное благополучие, адвентисты добавляют к этому определению духовный уровень здоровья. Наиболее полно взгляд на здоровье по мнению адвентистов отражен в еврейском слове «шалом» (мир, покой). Это слово встречается во многих местах Библии и описывает целостность, здоровье, благосостояние, долголетие и гармонию во всех сферах жизни.

Понятию «шалом» соответствует греческое слово «Эйрена», которое употребляется в контексте внутреннего покоя, данного Богом, примирения, которое достигается благодаря обещанному Спасителю Мессии – Иисусу Христу. Более того, мир, который дарит Бог, в этом несовершенном мире напоминает человеку о потерянном рае и дает надежду на его восстановление в будущем. Монотеизм изображает Бога, как Творца всего сущего, особенно это показательно через законы природы. Идея монотеизма показывает, что нравственные законы и законы природы являются Божьими установлениями. Изучая окружающий мир и действуя в нем по этим законам, человек способен употреблять их как данные Богом средства в лечении болезней. Заболевание нередко является следствием несоблюдения моральных или природных законов. Впрочем, как утверждают адвентисты Библия говорит о том, что человек с болезнью не всегда виноват в определенном грехе. Ведь Священное Писание описывает нынешний мир как несущий в себе печать искажения, несовершенства и старения.

Иными словами, получение идеального здоровья в этой жизни является невыполнимой задачей. Книга Левит вмещает ряд законов и постановлений, которые можно считать санитарными, потому что они защищают социум от различных болезней и эпидемий. Отдельным постановлением в Пятикнижии Моисея является разделение животных, мясо которых разрешается или запрещается употреблять в пищу. Библия показывает, что Бог в раю дал растительную диету как первоначальную. Итак, Священное Писание отмечает, что Господь не требует, чтобы человек переставал заботиться о своих физических потребностях, наоборот, он должен внимательно заботиться о своем здоровье.

Взгляды Церкви адвентистов седьмого дня в отношении здоровья базируются на Библии и трудах Эллен Уайт. Адвентисты уделяют особое внимание вопросу здоровья. Несмотря на то, что сейчас в мире есть немало различных оздоровительных систем, адвентисты считают тему здоровья своим религиозным долгом, как вопрос, имеющий связь с трюхангельской вестью из книги Откровения Иоанна Богослова. Ни одна другая христианская конфессия на сегодня не имеет такого целостного подхода к вопросу здорового образа жизни, как Церковь адвентистов седьмого дня. Этому адвентисты в том числе обязаны подходам рациональной медицины, выразителями которой были Гиппократ и Гален.

Важно теологическое обоснование концепции целостности в учении адвентистов о здоровье, а именно основу целостного сочетания физического здоровья и духовности первые адвентисты видели в библейских словах, где тело верующего человека называется храмом для Святого Духа. Одной из причин заинтересованности этим вопросом является отвержение адвентистами традиционного дуалистического взгляда на природу человека. Вместо этого они исповедуют

холистический, целостный взгляд. Реформа здоровья была в первую очередь связана с трехангельской вестью, которая по мнению адвентистов является «рукой тела». Вместе с тем среди богословов-адвентистов витает предостережение от их отождествления. С первых лет существования адвентисты боролись с отвержением табака и алкоголя у своих членов. Церковь АСД стояла в первых рядах среди тех, кто начал распространять трезвый образ жизни в обществе. Адвентисты считают, что употребление лекарственных средств не противоречит вере в Бога. Взгляд на необходимость соблюдения здорового рациона среди ранних адвентистов развивался постепенно, через изучение Библии и трудов Эллен Уайт.

Церковь адвентистов седьмого дня рассматривает вопрос спасения, прежде всего, как целостное восстановление человека, зараженного грехом и его разрушительными последствиями за нарушения физических и нравственных законов. Спасение как процесс восстановления будет продолжаться до Второго пришествия Иисуса Христа, когда верующие получают тот рай, которого первые люди когда-то лишились. Болезнь и преждевременная смерть часто является следствием попустительства греховным привычкам и пренебрежение законами здоровья.

Адвентисты считают человеческую природу целостной, а не дуалистической. В противоположность древнегреческой идее Платона о том, что бренное тело является темницей нематериальной души, стремящейся к освобождению, адвентисты убеждены в том, что спасение тела – важная составляющая спасения всего человека. Такие же понятия, как душа и дух, олицетворяют только умственную, волевою и чувственную сферы целостной человеческой личности. По мнению адвентистов, дух, душа и тело – это неразделимые компоненты человека как при его жизни, так и в состоянии смерти. Поэтому смерть

рассматривается ими как небытие, а не как отделение нематериальной души от тела. Церковь Адвентистов седьмого дня считает, что проблема греха затрагивает все аспекты существования человека. Спасение касается не только восстановления человека, но и всего мира, создание «нового неба» и «новой земли». Адвентисты исповедуют «истину для нашего времени» как современное понимание истины. Адепты Церкви адвентистов седьмого дня считают необходимым и важным отдыхать каждую субботу.

В XIX веке принципами здорового образа жизни, кроме адвентистов, интересовались и различные христианские проповедники. Однако, это были скорее единичные случаи, ведь тогда даже медики советовали употреблять табак в случаях различных заболеваний. Отцом американского вегетарианства называли служителя пресвитерианской церкви Сильвестра Грэма. Одним из основателей «Американского вегетарианского общества» был пастор Библейско-христианской церкви Уильям Меткалф. Пресвитерианский пастор и евангелист Чарльз Финней организовал «Физиологическое общество Берлина». Последний пропагандировал принципы здоровья, говорил о вреде для организма от употребления таких напитков, как чай и кофе. Кроме адвентистов, в XIX веке некоторые из основ здорового образа жизни стали обязательными у мормонов, которые отказались употреблять алкогольные напитки, чай, кофе и табак.

Вопросы здоровья единично исследуют современные христианские авторы. Такие как Дон Кольберт, автор исповедует так называемые семь столбов здоровья, как, например, употребление чистой воды, хороший сон и отдых, питание «живой» пищей, физические упражнения. Среди его работ известная книга «Библейские принципы здорового питания», которая в оригинале называется «Что бы ел Иисус?». Автор пишет, что христиане для собственного здоровья должны питаться так, как в жизни

ел Иисус Христос. Он акцентирует внимание на первоначальной диете для людей, которая, по книге Бытие, была исключительно растительной. Однако, целостно концепцию учения о здоровье в качестве религиозного долга практикует только Церковь Адвентистов седьмого дня.

Авторы-адвентисты в книгах о здоровье как правило пишут о библейских основаниях поддержания христианином свою физической формы ради эффективного служения Господу. Начиная с первых лет истории Церкви адвентистов седьмого дня, представители этой конфессии отмечали тесную взаимосвязь между соблюдением принципов здоровья и духовностью. Поэтому еще с 1850-х годов адвентистские авторы акцентировали внимание на вредности потребления табака в любой форме. Они говорили о том, что вредные привычки мешают оценить всю полноту принятия библейской истины и искупления, совершенного ради спасения человечества. Ранние адвентисты понимали: сознательное пренебрежение принципами здоровья является непосредственным нарушением заповеди «не убивай». Эллен Уайт писала, что человек, который не умеет контролировать свой аппетит, не будет принципиальным и в других сферах жизни. Адвентисты убеждены, что употребление лекарств и использование медицинских процедур не отрицает веру в Бога, но исцеляет.

Между адвентистов есть те, кто употребляют мясо, а есть вегетарианцы. Однако первые воздерживаются от употребления мяса нечистых животных, названных в Библии. Но понимание деления на чистую и нечистую пищу пришло к адвентистам не сразу. Сначала представители этой церкви начали отказываться от использования в пищу свинины. Это аргументировалось сначала только вредностью для здоровья мяса этих животных. Тогда адвентисты еще не ссылались по этому вопросу на книгу Левит. Только в начале XX века пришло

осознание необходимости соблюдать разделение на чистых и нечистых животных. Достаточно полно описана практика отказа в ранних адвентистов от употребления чая, кофе и табака. Кроме того, Эллен Уайт публично и в своих трудах выступала за полное воздержание от употребления спиртных напитков.

Автором самых известных книг в Церкви адвентистов седьмого дня о здоровом образе жизни является Эллен Уайт. Прежде всего это книга «Служение исцеления». По сравнению с другими изданиями по этой теме «Служение исцеления» имеет большую ценность, поскольку вышла в свет при жизни автора и является единственным целостным произведением, а не компиляцией нескольких со своей завершенной структурой. Ведь другие работы Эллен Уайт относительно здоровья являются подборками из ее книг, писем, статей. Это, прежде всего, книга «Советы по пище и питанию», которая описывает оптимальный для здоровья рацион человека. Кроме того, содержательной является книга с христианской психологии «Разум, характер, личность». В другой работе Эллен Уайт «Воздержание» исчерпывающе и разнопланово описываются результаты несдержанности и подчеркивается важность освящения на практике всех сфер человеческой жизни. В меру использовать полезные вещи и твердо избегать всего вредного. Истории развития адвентистской вести о реформе здоровья посвящены в том числе такие книги, как «История нашей вести о здоровье» Дорс Юджина Робертсона и «Основы послания и миссии Адвентистов седьмого дня» Джерарда Дамстега. Также среди адвентистов широко известны книги современных авторов, доходчиво разъясняют принципы здорового образа жизни. Например, «Новый старт», «Десять золотых правил здоровья», «Лекарства из Божьей аптеки». Важен доработок Эдвина Нойеса «Коварство мистической медицины». В этой работе описаны популярные сегодня мистические методы лечения и опасности, которые

они скрывают. В книгах теолога Самуэля Баккиоки «Вино в Библии», «Божественный покой для беспокойного человечества» и «Бессмертие или воскресение», основываясь на глубоком изучении Священного Писания, подается описание различных сфер здоровья.

Ряд авторов церкви АСД исследовали тему развития личности, ее интеллекта и характера, наибольшее количество принадлежит Эллен Уайт. Среди украинских адвентистов труды с библейской психологии разрабатывала Ольга Стяжук. Основные вопросы взаимосвязи развития интеллекта, характера и духовности человека. Она обращала внимание на опасность фанатизма, как одной из черт неуравновешенного ума, и на признаки умственной и духовной деградации личности. У нее сделан упор на гармоничное развитие всех моральных, физических, умственных сил и правильной самооценке как средства формирования в характере человека Божьего образа. Были подняты темы совести, памяти, воли и важности развития и сохранения интеллектуальных способностей за счет здорового образа жизни. Оценены различные варианты религиозной практики адвентистов, которые проявляются повседневной жизни, одной из которых является чтение и размышление над Священным Писанием, которое поставлено как необходимое средство для формирования хорошей памятью, доброй совести и преодоления плохих привычек.

Роль и место теологии восьми принципов здоровья в религиозной практике Церкви Адвентистов седьмого дня очень велика. В частности, обозначены теологии: «великой борьбы», «ума и интеллекта», «гигиены», «внешнего вида», «отдыха», «питания» в Адвентизме. Прежде всего, комплексно раскрыты понятие и содержание темы «Отдых» в Церкви АСД, который включает физический и умственный восстанавливающие компоненты и является частью доктринальной системы этой конфессии. Отдых в субботу, седьмой день недели,

рассматривается как религиозная привилегия и обязанность каждого адвентиста. Также отдых является одним из восьми принципов здорового образа жизни, которые провозглашаются Церковью АСД. Отдых имеет следующие аспекты: физический, умственный, эмоциональный и отдых органов чувств. Эллен Уайт описывала принципы отдыха, которые способствуют восстановлению здоровья и предостерегала от вредных форм проведения досуга.

Итак, церковь АСД исповедует целостный, а не дуалистический взгляд на природу человека. Поэтому для этой конфессии принципы гигиены и санитарии, которые заложены в Пятикнижии Моисея, приобретают большое значение. Адвентисты отмечают использование чистой воды как одно из составляющих здоровья. Принципы одежды и внешнего вида человека заложены в Священном Писании и основательно описаны в учении церкви АСД. Тема христианского наряда касается не только эстетической и защитной функции, а также имеет непосредственное отношение к выявлению своей веры в повседневной жизни.

Подобно другим принципам здоровья, принципы правильного питания встроены в адвентистскую доктринальную систему. Бережное отношение к своему пищевому рациону является одной из самых узнаваемых признаков, характеризующих членов этой деноминации. Адвентисты считают, что питание влияет не только на физическое, но и на умственное состояние человека. Это в определенной степени зависит от отношений человека с Богом, а именно его способность воспринимать истину. Церковь АСД считает, что принципы питания книги Левит остаются актуальными для всех христиан. Вегетарианская диета считается лучшей, однако не обязательной для всех. Важно воплощение принципов умеренности и воздержания даже от того, что считается здоровой едой. Поэтому Церковь АСД призывает к реформе

питания, для лучшего совершения Богу и для приготовления ко Второму Пришествию Христа.

Вопрос теологии питания в учении о здоровом образе жизни в Церкви Адвентистов седьмого дня раскрыт достаточно широко. Представлены толкования библейских текстов адвентисты седьмого дня на способ, методы и содержание пищевого рациона. Освещены основные причины отказа адвентистов от употребления животных, которых Библия относит к категории нечистых. Показано на основе библейских текстов, почему адвентисты продолжают разделять пищу на чистую и нечистую, а также предоставлено комментарий, почему это ветхозаветное постановление не потеряло своей актуальности для современных христиан. Был составлен компилятивный труд «Советы по пище и питанию» с работ адвентистской писательницы Эллен Уайт, которая вспоминала под разными углами реформу здоровья, в т.ч. и вопрос питания. Определено, что автор в своих работах разделяла еду, напитки и методы питания на две категории: первая – это рекомендательная в которую входят советы, как лучше; вторая – это вещества, продукты и напитки, которые категорически запрещено употреблять. К категории не рекомендованных относятся черный чай, кофе, белый сахар, мясо и т.д., а к категории запрещенных – алкоголь, табак, наркотики, нечистые животные.

Эллен Уайт в своих трудах утверждает, что между способом питания человека и его духовной жизнью существует тесная связь. Именно поэтому нарушение законов и принципов здоровья тесно связаны с уровнем духовности. Если человек несдержанный в употреблении пищи, не понимает, что вредит, а что нет – это в конечном счете, по мнению адвентистов, приведет к моральному падению и разрушению духовной жизни человека. Теология питания, представленная конфессией адвентистов, с одной стороны, содержит

ясное указание на то, что спасение человека никак не зависит от того, что и в каком количестве он ест. Доктринальное учение адвентистов о здоровом образе жизни, в т.ч. о способе питания человека не является билетом к спасению, однако отмечается, что потеря аппетита или несдержанность в конечном итоге приводит к духовному упадку.

В доктринальной системе Церкви адвентистов седьмого дня заложены принципы соблюдения здорового образа жизни. Беспокоиться о своем здоровье как о духовной и религиозной составляющую побуждает понимание, что «наши тела являются храмом Святого Духа» согласно Библии. Адвентисты разработали восемь принципов здоровья. Соблюдение этих принципов может способствовать как можно лучшему здоровью. Они объединены английской аббревиатурой «NEWSTART», или «Новый старт». Это такие принципы, как чистый воздух, солнечный свет, умеренность, отдых, физические упражнения, надлежащее питание, употребление воды, доверие Богу. Каждый из этих принципов рассматривается в литературе этой конфессии как дар Бога, а не просто природное средство, поэтому важно понимать теологические аспекты каждого из них.

Адвентисты с момента воплощения реформы здоровья постоянно сталкивались с фанатичными случаями их понимания отдельными верующими. Руководство Церкви (авторитетные церковные деятели АСД, такие как Джон Харви Келог, Джозеф Бейтс, Елена и Джеймс Уайт) всячески пытались привить членам Церкви сбалансированный взгляд на реформу здоровья через печатные журналы, книги, методические пособия, семинары, лекции и тому подобное. Фанатизм и крайности обычно присущи тем адвентистам, которым не удалось по разным причинам стать полноценной здоровой личностью в физическом и духовном аспектах.

Реализация принципов здорового образа жизни среди украинских адвентистов, имеет свои нюансы. Вместо кофе некоторые члены церкви употребляют напитки с ячменя или цикория. К черному и зеленому чаю отношение либеральнее, хотя альтернативными есть разнообразные травяные чаи. Некоторые адвентисты придерживаются сыроедения несмотря на то, что это не является официальной позицией Церкви. В некоторых общинах возникают недоразумения из-за того, что у них есть как сторонники вегетарианства, так и те, кто употребляет мясо. Однако общим для всех украинских адвентистов является отказ от употребления алкоголя, табака и мяса нечистых животных. Есть и сторонники веганского питания, которые исключают из своего рациона употребление не только мяса, но и других продуктов животного происхождения (яйца, молоко). Некоторые из адвентистских служителей высказывают соображения, что веганство не является правильной диетой. Вместо мяса адвентисты используют продукты на основе сои, соевые полуфабрикаты и тому подобное. Производители колбас и других мясных продуктов часто добавляют к ним свиной жир, поэтому некоторые из предпринимателей адвентистов наладили изготовление собственных мясных продуктов без использования свинины.

В последнее время среди представителей этой конфессии стала популярной скандинавская ходьба. На основе адвентистских санаториев открылись медико-миссионерские курсы, которые знакомили рядовых адвентистов с принципами здорового образа жизни. Несмотря на то, что такие занятия были полезными, в некоторых общинах на практике иногда воплощались несбалансированные подходы. Церковь применяет профилактические методы для искоренения радикальных взглядов на реформу здоровья, с помощью системного введения во время субботних богослужений «минутки здоровья», «семинаров по здоровью» и работы отделов здоровья при каждой общине адвентистов.

Церковь адвентистов седьмого дня в Украине распространяет свои взгляды относительно здоровья с помощью различных медиаресурсов. Среди них – программы о здоровье на телеканале «Надежда», кулинарные книги от работников адвентистских санаториев, лекции о здоровье во время евангельских программ, газета «Моя здоровая семья» и другие. Говоря об общественной деятельности Церкви Адвентистов седьмого дня, можно выделить различные программы для тех, кто имеет химическую или алкогольную зависимость.

Выводы. Подытоживая вышеизложенное следует отметить, что Церковь адвентистов седьмого дня действительно за более чем полтора столетия своей деятельности на теоретическом и практическом уровнях основательно представила принципы здоровья. Изложенные адвентистами принципы здорового образа жизни импонируют не только членам религиозной деноминации, но и являются общепризнанными в большинстве областей по сохранению здоровья. Особенностью системы здоровья адвентистов является целостный подход к лечению духа, души и тела человека. Не употребление в пищу мяса нечистых животных, ориентация на вегетарианскую диету и акцент на тесной взаимосвязи физического (тело), душевного (эмоции) и духовного (доверительные отношения с Богом). Только в комплексе по мнению адвентистов можно достичь гармонии в земной жизни человека, которая является подготовкой характера для обитания на небесах. В целом, следует отметить, что осознание важности сохранения человеческого здоровья присуще не только Адвентистам седьмого дня, но и большинству людей, которые понимают, что здоровье – одно из богатств человека и залог счастливой жизни.

Литература:

1. Куриляк, В. В. (2020). Концепт слова «Шалом» у контексті законів книги Левит. *Вісник Львівського Університету. Серія: Філософсько-політологічні студії*, (30), 63–69.
2. Куриляк, В. В. (2020). Історія реформи жіночого одягу в контексті вчення про здоров'я в Церкві Адвентистів сьомого дня. *Вчені Записки Таврійського Національного Університету Імені В.І. Вернадського. Серія: Історичні науки*, 31(2), 46–50.
3. Куриляк, В. В. (2020). Історіософія реалізації Церквою Адвентистів сьомого дня ідеї здорового способу життя в Україні та Індії. *Науковий Вісник Ужгородського Університету. Серія: Історія*, (1), 239–247.
4. Куриляк, В. В. (2020). Огляд медичних практик доби Середньовіччя та Ренесансу. *Вчені Записки Таврійського Національного Університету Імені В.І. Вернадського. Серія: Історичні науки*, 31(2), 159–164.

References:

1. Kuryliak, V. V. (2020). Kontsept slova «Shalom» u konteksti zakoniv knyhy Levyt [The concept of the word "Shalom" in the context of the laws of the book of Leviticus]. *Visnyk Lvivskoho Universytetu. Serii: Filos.-politoh. Studii* [Bulletin of Lviv University. Series: Philosopher-political scientist. studios], (30), 63–69. [in Ukrainian]
2. Kuryliak, V. V. (2020). Istoriia reformy zhinochoho odiahu v konteksti vchennia pro zdorovia v Tserkvi Adventystiv somoho dnia [The history of women's clothing reform in the context of the doctrine of health in the Seventh-day Adventist Church]. *Vcheni Zapysky Tavriiskoho Natsionalnogo Universytetu Imeni V.I. Vernadskoho. Serii: Istorychni nauky* [Scientists Notes of Tavriya National University named after V.I. Vernadsky. Series: Historical Sciences], 31(2), 46–50. [in Ukrainian]
3. Kuryliak, V. V. (2020). Istoriosofiia realizatsii Tserkvoiu Adventystiv somoho dnia idei zdorovoho sposobu zhyttia v Ukraini ta Indii [Historiosophy of the Seventh-day Adventist Church's implementation of the idea of a

healthy lifestyle in Ukraine and India]. *Naukovyi Visnyk Uzhhorodskoho Universytetu. Serii: Istorii* [Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: History], (1), 239–247. [in Ukrainian]

4. Kuryliak, V. V. (2020). Ohliad medychnykh praktyk doby Serednovichchia ta Renesansu [Review of medical practices of the Middle Ages and the Renaissance]. *Vcheni Zapysky Tavriiskoho Natsionalnoho Universytetu Imeni V.I. Vernadskoho. Serii: Istorychni nauky* [Scientists Notes of Tavriya National University named after V.I. Vernadsky. Series: Historical Sciences], 31(2), 159–164. [in Ukrainian]

Citation: Valentina Kurilyak (2021). CONCEPTUALLY ABOUT THE HISTORY AND THEOLOGY OF HEALTH PRINCIPLES OF THE CHURCH OF SEVENTH DAY ADVENTISTS. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 4(48). doi: 10.26886/2520-7474.4(48)2021.1

Copyright Valentina Kurilyak ©. 2021. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

DOI 10.26886/2520-7474.4(48)2021.2

UDC: 2-23

HIPPOLYTUS OF ROME: A COMPREHENSIVE ANALYSIS OF THE INTERPRETATION OF DAN. 8

Ihor Kuryliak, PhD student in Theology

<https://orcid.org/0000-0003-3955-1929>

e-mail: igor.kuryliak@gmail.com

The National Pedagogical Dragomanov University, Ukraine, Kyiv

The article is devoted to a comprehensive analysis of the interpretation of Hippolytus of Rome (170-235 AD) of Dan. 8 of the book of Daniel. The hermeneutic principles of the theologian in the interpretation of apocalyptic

symbols of Dan. 8 are presented and showed their specifics. It has been found that Hippolytus first interpreted the symbol of the "little horn" (Dan. 8:9-12) as Antiochus IV Epiphanes among early Christian writers. This interpretation is followed today by the Preterist and Futurist schools of interpretation. The arguments of both the supporters of Hippolytus' interpretation and his opponents are highlighted. It is established that the theologian's interpretation, according to which the small horn in Dan. 8 symbolizes Antiochus Epiphanes has weaknesses and contradicts the biblical context of the apocalyptic symbols of both the eighth chapter and the entire book of Daniel. It is investigated that the arguments of the historicist school allow us to conclude that the small horn in Dan. 8 symbolizes Rome. Promising for the future continuation of the study is seen in a deep exegetical study of the apocalyptic symbols of Dan. 8 and the influence of Hippolytus' interpretation on the hermeneutics of later Christian theologians.

Key words: Book of Daniel, Hippolytus of Rome, hermeneutics, Antiochus IV Epiphanes, the small horn, exegesis, apocalyptic literature, eschatology.

аспірант богослов'я, І. Куриляк, Іполит Римський: комплексний аналіз інтерпретації Дан. 8 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Україна, Київ.

Стаття присвячена комплексному аналізу інтерпретації Іполита Римського (170–235 р. н.е.) 8 розділу книги Даниїла. Представлено герменевтичні принципи теолога в тлумаченні апокаліптичних символів Дан. 8 та показано їхню специфіку. З'ясовано, що Іполит вперше серед ранньохристиянських письменників тлумачить символ «малого рогу» (Дан. 8:9-12) як Антіоха IV Епіфана. Такої інтерпретації сьогодні дотримуються претеристська та футуристська школа тлумачення. Висвітлені аргументи як прихильників інтерпретації Іполита, так і його противників. Встановлено, що інтерпретація

теолога, згідно якої малий ріг у Дан. 8 символізує Антіоха Епіфана має слабкі сторони і суперечить біблійному контексту апокаліптичних символів як восьмого розділу, так і всієї книги Даниїла. Досліджено, що аргументи істористської школи дозволяють зробити висновок, що малий ріг в Дан. 8 символізує Рим. Перспективним для майбутнього продовження дослідження вбачається у глибокому екзегетичному дослідженні апокаліптичних символів Дан. 8 і вплив інтерпретації Іполита на герменевтику більш пізніх християнських теологів.

Ключові слова: Книга Даниїла, Іполит Римський, герменевтика, Антіох IV Епіфан, малий ріг, екзегеза, апокаліптична література, есхатологія.

Постановка проблеми. Сьогодні існує велика кількість різноманітних інтерпретацій апокаліптичних символів книги Даниїла. В сфері тлумаченні пророцтв цієї книги є три основні герменевтичні школи [21;19, с. 21]: 1) Претеризм – інтерпретація, згідно якої більшість пророцтв виконалися в минулому (до 70 року н.е.); 2) Футуризм – більшість пророцтв відносяться до майбутнього (кінця світу); 3) Історицизм – метод інтерпретації біблійних пророцтв, який пов'язує символи з історичними особами, народами чи подіями від часу пророка Даниїла аж до кінця світу [24]. В кожній школі є також різні варіації інтерпретації, наприклад Р. Спроул робить розділення претеризму на «радикальний претеризм» (усі пророцтва вже здійснилися) та «поміrkований претеризм» (більшість пророцтв здійснилося, але не всі) [20, с. 24]. Для того, щоб краще зрозуміти природу сучасних інтерпретацій, важливо в'яснити їхнє походження. Апокаліптичні образи книги Даниїла постійно привертати увагу дослідників, зокрема ранньохристиянських письменників. Серед них можна виділити Іполита Римського (170–235), який написав коментар на книгу Даниїла і

вважається одним з самих важливих інтерпретаторів цієї книги в перші століття існування християнської церкви [12, с. 278; 10, с. 268–271]. Вважається, що саме він першим задав новий напрямок тлумачення пророцтв Дан. 8 [12, с. 289]. Тому ключова роль Іполита Римського в інтерпретації книги Даниїла та його першість у розробленні нових тлумачень актуалізують дослідження його праць, зокрема тлумачення Дан. 8.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз інтерпретації книги Даниїла Іполита Римського зробив богослов Вільям Шеа у книзі «Симпозіум на Даниїла» [12, с. 278–289]. Шеа послідовно представляє ключові риси інтерпретації по основних пророцтвах книги Даниїла, в тому числі і Дан. 8 [12, с. 280–283]. У своєму дослідженні Шеа показує, що Іполит в інтерпретації Дан. 8 у багатьох місцях покладається на книги Маккавеїв, особливо коли він тлумачить діяльність малого рогу [12, с. 280–282]. Ще одне дослідження зробив богослов Едвін Ле Рой Фрум у своїй монументальній праці «Пророча віра наших батьків. Том 1» [10]. Фрум ґрунтовно висвітлює методи інтерпретації Іполита і показує його герменевтику [10, с. 268–278]. Історію інтерпретації книги Даниїла також досліджував Ігор Безсонов у книзі «Пророцтва книги Даниїла: походження, історія екзегетики, тлумачення» [1]. Автор аналізує історію екзегетики Дан. 8 і вважає, що швидше за все Іполит Римський тлумачив цей розділ на основі книг Маккавеїв [1, с. 312]. Крім цього можна ще згадати таких авторів як Р. Ендрес [9, с. 140–143], Брайан Е. Дейлі [8, с. 38–41], Чарльз Каненгіссер [14, с. 320–323] та інші.

Виокремлення раніше нерозв'язаної проблеми. Незважаючи на значну кількість досліджень, які стосуються історії інтерпретації книги Даниїла в ранньохристиянській церкві, варто зауважити, що у них відсутній критичний богословський аналіз тлумачення Іполита Римського апокаліптичних пророцтв Дан. 8.

Формулювання мети та постановка завдання. Тому метою цієї статті є комплексний аналіз інтерпретації Іполита Римського Дан. 8. Для виконання цієї мети були поставлені такі завдання: а) представити інтерпретацію Дан. 8 Іполита Римського; б) проаналізувати герменевтичні методи теолога; в) здійснити богословський аналіз його інтерпретації.

Виклад основного матеріалу. Іполит вважав, що пророк Даниїл виклав у 8 розділі приблизно те, що було представлено у 7 розділі [4, с. 169]. Теолог пише: «Причому “бараном, що колов на захід, і на північ, і на південь”, він називає Дарія, царя перського, який панував над усіма (тодішніми) народами: “не було нікого” говорить він, “хто б урятував від його руки”. “Козлом ж з кіз”, що йде “з заходу” він називає царя грецького Александра Македонського» [4, с. 169]. Ми бачимо, що теолог інтерпретує двох звірів у Дан. 8 як двох царів – Дарія III (381–330 р. до н.е.) та Александра Македонського (356–323 р. до н.е.). Пізніше автор посилається на слова ангела, який прямо стверджує, що «той козел, якого ти бачив, що мав ті два роги, це царі мідян та персів. А козел, той волохатий, це цар Греції, а той великий ріг, що між очима його, це перший цар» (Дан. 8:20, 21) [4, с. 171]. Слід зазначити, що інтерпретації, згідно якої «баран» і «козел» (Дан. 8:3-8) символізують Мідо-Перське і Грецьке царство, дотримувалися більшість ранньохристиянських письменників [23, с. 247].

З Іполитом дійсно можна погодитися, що 8 розділ книги Даниїла має багато чого спільного з 7. Богослов Вільям Шеа стверджує, що «у певному сенсі видіння в розділі 8 – це скорочена форма видіння в розділі 7 [12, с. 184]. Учений Джон Коллінз пише, що «вплив Даниїла 7 є очевидним, особливо в символіці маленького рогу та згадці про святих, а Дан. 8:1 прямо посилається на попереднє видіння» [7, с. 342]. Зв'язок між цими двома розділами можна побачити у відповідності між

історичними ідентифікаціями їх символів [12, с. 184]. Наприклад, чотири звірі у Дан. 7 традиційно ідентифікуються як Вавилон, Мідоперсія, Греція і Рим [13, с. 61]. Такої інтерпретації також дотримувався і Іполит Римський [4, с. 146–150]. З них, другий і третій звір (ведмідь і пантера) у Дан. 7 відповідають барану і козлу у Дан. 8 (Мідоперсія і Греція) [12, с. 184]. Також обидва видіння мають вертикальний вимір, зосереджуються на небесному храмі Бога і на одній і тій же Особі – Ісусі Христі («Син Людський» в Дан. 7 і «Вождь війська» в Дан. 8) [12, с. 184–185]. Хоча між цими двома розділами є і відмінності (наприклад, різна мова (арамейська і єврейська), різні символи тварин (хижі звірі в Дан. 7 і жертвенні чисті тварини в Дан. 8), тощо), подібності свідчать про їхній тісний зв'язок і паралельний розвиток історичних подій.

Іполит інтерпретує чотири роги (Дан. 8:8), що вирости після того, як великий ріг був зламаний, наступним чином: «Це означає, що після того, як Олександр опанував і підпорядкував собі всю землю перську, він помер, а царство його, як сказано вище, розпалося на чотири частини, тобто розділене було ним між Селевком, Димитрієм, Птолемеєм і Філіпом» [4, с. 169–170]. Цікаво, що у самому 8 розділі ангел-інтерпретатор у Дан. 8 допомагає Даниїлу зрозуміти символи чотирьох рогів: «...а той великий ріг, що між очима його, це перший цар. А той зламаний ріг, і що стали на його місці чотири, це чотири царства постануть із цього народу, але вже не в його силі» (Дан. 8:21, 22). Історичні дані дійсно свідчать про те, що після смерті Александра Македонського розгорілася боротьба за владу, що призвела до розділення Грецької імперії [5, с. 859]. Єдиними законними спадкоємцями Александра Македонського були зведений брат – Філіп Аррідей (356–317 р. до н.е.) і його (Александра) син – Александр IV (323–309 р. до н.е.) [5, с. 859]. Але в результаті боротьби за владу вони обидва були вбиті. В результаті політичних конфліктів, як вважають

більшість коментаторів, утворилися чотири царства: 1) Кассандр (355–296 р. до н.е.) прийняв владу над Македонією та Грецією; 2) Лісімах (355–296 р. до н.е.) взяв під свій контроль Фракію, Віфінію і більшу частину Малої Азії; 3) Селевк (358–281 р. до н.е.) захопив Сирію і землі на схід, включаючи Вавилон; 4) Птолемея (367–283 р. до н.е.) встановив владу над Єгиптом [25, с. 184]. З цих чотирьох діадохів Іполит прямо називає тільки двох: Селевка і Птолемея [4, с. 170]. Деметрій (336–283 р. до н.е.), про якого згадує Іполит був сином Антигона (382–301 р. до н.е.), а Філіп (356–317 р. до н.е.) – зведеним старшим братом Александра Македонського. Антигон разом з своїм сином Деметрієм намагався відновити державу Александра Македонського під своєю владою, але в битві при Іпсі (301 р. до н.е.) був убитий [5, с. 859]. Філіп, який номінально правив у 323–317 роках до н. е. в результаті боротьби за владу також був убитий [5, с. 859]. Хоча Іполит вірно стверджує, що Грецька імперія розділилася на 4 частини, з історичної точки зору точніше буде інтерпретувати 4 роги як Кассандра, Лісімаха, Селевка, і Птолемея (як роблять це більшість інтерпретаторів), а не Селевка, Деметрія, Птолемея і Філіпа.

Згідно інтерпретації Іполита «малий ріг» (Дан. 8:9-12) символізує Антіоха IV Епіфана [4, с. 170]. Теолог, пишучи про малий ріг у Дан. 8, стверджує: «Це – цар Антіох, що вийшов з роду Александра прозваний Епіфаном. Ставши царем Сирії, він підпорядкував собі весь Єгипет, а потім почав похід і на Єрусалим» [4, с. 170]. Потім Іполит перераховує дії Антіоха, які полягали в оскверненні єрусалимського храму, припиненні цілопалень і жертв, встановлення ідолів і заколення нечистих тварин [4, с. 170]. Теолог тлумачить пророчий період «2300 вечорів-ранків» (Дан. 8:14) буквально як 1300 днів і застосовує їх до діяльності Антіоха [4, с. 170]. Про можливі варіанти, чому Іполит говорить про 1300 днів, а не про

2300, як про це сказано у пророцтві (Дан. 8:14), пише Вільям Шеа [12, с. 281].

Іполит є першим християнським коментатором, який таким чином тлумачить «малий ріг» у Дан. 8 [12, с. 288–289]. У своїй інтерпретації письменник спирався на книги Маккавеїв: «Отже, і ангел Гавриїл розтлумачив пророку це видіння саме так, як і ми його зрозуміли і як це, по ясному свідченням книг Макавеїв, насправді було» [4, с. 171]. Подібне тлумачення ми також знаходимо у єврейського історика – Йосипа Флавія [6, с. 593]. Вільям Шеа стверджує, що швидше за все Іполит не залежав від Йосипа Флавія, а його робота спиралася безпосередньо на книги Макавеїв [12, с. 289].

Хоча серед богословів майже не існує розбіжностей щодо тлумачення «барана» і «козла» (Дан. 8:3-8), практично вся дискусія в інтерпретації цього пророцтва зосереджена на значенні «малого рогу» (Дан. 8:9-12) [25, с. 184]. Сьогодні більшість богословів погоджуються з інтерпретацією Іполита Римського, що 8 розділ стосується часу Антіоха IV Епіфана [7, с. 343]. Прихильники претеристської школи вважають, що малий ріг символізує Антіоха IV Епіфана і що практично всі пророцтва Дан. 8 виконалися в той час [22, с. 330–333]. Представники футуристської школи інтерпретації також стверджують, що малий ріг символізує Антіоха, але бачать у цьому пророцтві подвійне виконання [22, с. 329; 18, с. 32]. З одного боку, всі пророцтва Дан. 8 історично здійснилися в житті Антіоха, а з іншого – це передвіщає майбутнього антихриста, який буде панувати в кінці світу [22, с. 329]. Інтерпретація істористської школи тлумачення апокаліптичних пророцтв кардинально відрізняється від вище наведених трактувань. Згідно істористської школи, малий ріг символізує дві фази Риму (язичницьку Римську імперію і папство, тобто Римо-католицьку церкву) [12, с. 378–461; 16, с. 75–93]. Деякі представники історизму інтерпретують малий ріг в Дан. 8 тільки

як другу фазу Риму – папство [2, с. 176–179]. Серйозне дослідження Дан. 8 зробив Мартін Пребстле [17]. Нижче оглядово будуть представлені аргументи, які висувають представники претеристської і футуристської школи, що погоджуються з інтерпретацією Іполита.

Аргументи на користь інтерпретації малого рогу в Дан. 8 як Антіоха IV Епіфана. Перший аргумент – це походження малого рогу. Стверджується, що малий ріг походить від чотирьох рогів, які символізують чотири царства, на які розділилася Грецька імперія [25, с. 184]. Оскільки Антіох був царем Селевкідів, царство яких було одним з чотирьох царств, відповідно вважається, що пророцтво говорить про нього [11, с. 209].

Другий аргумент – завоювання малого рогу. Згідно пророцтва «малий ріг, і з малого став дуже великий до півдня, і до сходу, і до Пишноти» (Дан. 8:9). Валвурд заявляє, що «звісно, ці завоювання підтверджуються в історії Сирії, особливо за часів Антіоха Епіфана, восьмого царя в сирійській династії, який царював 175–164 р. до н. е. (1 Мак. 1:10; 6:16). За життя він проводив військові експедиції по всіх цих районах» [25, с. 185].

Третій аргумент – Антіох переслідував євреїв, осквернив Єрусалимський храм і припинив там служіння [25, с. 186; 18, с. 43]. Коллінз пише, що «декрет Антіоха Епіфана в 1 Мак 1:45 забороняє цілопалення та жертви та лиття у святині. Придушення жертвоприношень було забезпечено встановленням язичницького вівтаря на вівтарі цілопалень у храмі» [7, с. 334]. Валвурд беззаперечно заявляє: «Те, що Антіох зневажив Бога й небесну силу, а також переслідував народ Ізраїлю, народ Божий, занадто очевидно з історії» [25, с. 186]. Зараз будуть розглянуті аргументи, які висувають проти такої інтерпретації.

Аргументи на користь інтерпретації малого рогу в Дан. 8 як Риму. Богослов Мервін Максвелл приводить вісім аргументів, які на його думку доказують, що малий ріг – це Рим [15, с. 154–155]. Ці вісім аргументів будуть представлені послідовно нижче.

Перший аргумент – Рим хронологічно слідує за Грецією [15, с. 154]. Максвелл стверджує, що згідно принципу, що кожне наступне видіння у книзі Даниїла є паралельним і прояснює попереднє, малий ріг у Дан. 8 збільшує нашу інформацію про малий ріг у Дан. 7 і звіра, на якому він був [15, с. 154]. У Дан. 2 і Дан. 7 Рим слідує за Грецією, значить так само це є і в Дан. 8 [15, с. 154].

Другий аргумент – малий ріг виник з одного з чотирьох вітрів, а не рогів, як стверджують це претерісти і футурісти (Дан. 8:8, 9) [15, с. 154; 22, с. 322]. Жак Дукан пише: «На відміну від невеликого рога із сьомого розділу, у восьмому розділі ріг з'являється не у одного з чотирьох тварин, але, як показує текст, виходить від одного з “чотирьох вітрів небесних” (8:8). Цей вислів відсилає нас до сьомого розділу, де він вжитий для позначення чотирьох напрямків, звідки з'являються чотири звіра (7:2). Малий ріг з'являється, очевидно, від одного з цих чотирьох напрямків, а не від одного з рогів...» [2, с. 178]. Як стверджує Дукан, це підтверджує також єврейська грамати́ка і поезія [2, с. 178–179]. Таким чином малий ріг виникає не з одного з царств Грецької імперії, а з однієї сторін світу (заходу) і це – Рим [15, с. 152–153; 12, с. 388–394].

Третій аргумент – Римська Церква була продовженням Римської імперії і в символі малого рогу в Дан. 8 представлені ці два аспекти [15, с. 154–155]. Як і в Дан. 7 представлені дві фази Риму – язичницька (Дан. 7:7) і папська (Дан. 7:8), так само це є і в Дан. 8. Теолог Герхард Хазел аргументує, що Дан. 8:9, 10 здебільшого говорить про язичницьку Римську імперію, а Дан. 8:11, 12 – в основному про Римську Церкву [12, с. 378–426].

Четвертий аргумент – Римська імперія на відміну від Антіоха IV Епіфана взяла під свій контроль Близький Схід «в кінці» (Дан. 8:23) панування елліністичних царств [15, с. 155]. Антіох IV з'явився приблизно в середині династії Селевкідів, а не в кінці (Дан. 8:23), тому він не підходить під опис малого рогу в Дан. 8 [18, с. 47–48]. В Дан. 8:23 конкретно стверджується, що малий ріг має з'явитися вже після завершення царств, на які розділилася Грецька імперія: «А в кінці їхнього царства, коли покінчать своє ті грішники, постане цар нахабний та вправний у підступах» [18, с. 47–48]. Це пророцтво точно здійснилося в історії, коли Римська імперія покорила всі елліністичні царства [19, с. 133].

П'ятий аргумент – країни, які підкорив Рим (Македонія, Сирія, Палестина і Єгипет), були розташовані на «півдні, сході та Пишноти» (Дан. 8:9) [15, с. 155]. Завоювання Римської імперії добре підходять під опис діяльності малого рогу, який «і з малого став дуже великий» (Дан. 8:9) [15, с. 155]. В той час, як «результати того, що зробив Антіох в цих трьох географічних сферах, були досить незначними, а в деяких випадках навіть негативними. Таким чином, він не дуже добре відповідає специфікації цього пророцтва, в якому говориться, що маленький ріг повинен був “і з малого стати дуже великим до півдня, і до сходу, і до Пишноти”» [18, с. 46].

Шостий аргумент – Римська імперія «побільшилася» проти «Вождя того війська» (Дан. 8:11), коли Понтій Пилат і римські солдати розп'яли Ісуса [15, с. 155]. Деякі представники істористської школи вважають, що 11 вірш стосується Римської церкви в середні віки, коли вона присвоїла собі «божественні прерогативи і спробувала звести нанівець небесне священицьке служіння Христа з прощення і спасіння» [12, с. 400–416].

Сьомий аргумент – як і язичницький, так і християнський Рим переслідували і катували «сильних і народ святих» (Дан. 8:24) [15, с.

155]. Історичні дані свідчать, що Римська імперія жорстоко переслідувала християн [16, с. 79–80]. Ці переслідування повторилися в часи середніх віків, коли Римська церква боролася проти вірних Богу дітей [2, с. 148–159].

Восьмий аргумент – язичницький і папський Рим «забрав постійне служіння» і скинув «місце святині Його» (Дан. 8:11) [15, с. 155]. Язичницький Рим зробив це буквально у 70 році н.е. зруйнувавши Єрусалимський Храм і припинивши там служіння [15, с. 155]. Також у 130 роках імператор Адріан встановив язичницький храм в Єрусалимі і навіть заборонив євреям жити в місті [15, с. 155]. На думку Максвелла папський Рим затьмарив священство Христа певними практиками та вченнями, які запровадили його священики [15, с. 172–173]. В ці лжевчення входять епітимія, сповідь, транссубстанціація, чистилище, пекло, папа як верховний глава церкви та абсолютна влада церкви, завдяки якій вона намагалася змінити святість сьомого дня суботи на перший день, неділю [15, с. 172–173].

Ці всі аргументи доводять, що інтерпретація Іполита Римського, згідно якої малий ріг у Дан. 8 символізує Антіоха Епіфана не відповідає біблійному контексту апокаліптичних символів восьмого розділу книги Даниїла та не має серйозних біблійних екзегетичних підстав. Вище наведені аргументи спростовують тлумачення Іполита та висвітлюють хитку основу, на якій будують свою інтерпретацію представники футуристської та претеристської школи.

Варто також звернути увагу на буквальне тлумачення Іполита пророчого періоду у Дан. 8:14 [4, с. 170]. Деякі дослідники, подібно до Іполита, який замість 2300 днів говорить про 1300 днів [4, с. 170], намагаються цей період скоротити до 1150 днів, щоб він більше відповідав часу діяльності Антіоха [18, с. 48–49; 11, с. 213]. Насправді така інтерпретація є спробою «підігнати» біблійний текст під свою точку

зору. Здравко Стефанович пише: «що стосується часового періоду в 2300 вечорів і ранків, то його не слід розуміти як 1150 днів. Переклад цього вірша єврейськими вченими, які перевели перший і основний переклад єврейської Біблії на грецьку мову, підтверджує читання 2300 днів» [22, с. 323]. Згідно історичних даних діяльність Антіоха була 1090 днів [18, с. 48]. Тому навіть при буквальному тлумаченні періодів, ні 1150 днів, ні 2300 днів не відповідають історичним деталям царя Антіоха [18, с. 48–49].

Зазвичай претерісти та футурісти інтерпретують пророчі періоди у книзі Даниїла буквально [18, с. 67], але це не зовсім вірно в контексті екзегетики. По-перше, ці пророчі періоди даються в символічному контексті, тому герменевтична послідовність вимагає також символічного тлумачення [3, с. 573–574]. По-друге, в самій книзі пророка Даниїла у 9 розділі є пророцтво про «70 тижнів» (Дан. 9:24-27), яке допомагає прояснити природу пророчих періодів і дає ключ для їхнього розуміння [3, с. 574]. Більшість дослідників інтерпретують період «70 тижнів» не буквально (дні), а символічно (роки) [3, с. 574]. Тому цілком розумно можна прийти до висновку, що в контексті інтерпретації апокаліптичних символів книги Даниїла потрібно до пророчих періодів застосовувати принцип «день за рік» [3, с. 574]. Вільям Шеа приводить 23 вагомі аргументи на користь принципу «день за рік», які дають ґрунтовні екзегетичні підстави інтерпретувати пророчий період «2300 вечорів та ранків» як 2300 років [18, с. 67–110]. Цей період починається в часи Мідо-Персії і простягається аж до кінця часу – 1844 року, коли на небесах починається очищення Небесного Святилища (Дан. 8:19, 26) [16, с. 85–93].

Висновки та перспективи розвитку наряду дослідження. Отже, аналіз інтерпретації Іполита Римського Дан. 8 дозволяє зробити висновок про те, що герменевтика теолога в контексті цього розділу

відповідає герменевтиці претеристської та футуристської школи. З'ясовано, що Іполит тлумачить апокаліптичні символи «баран» і «козел» (Дан. 8:3-8) як царя Дарія III та Александра Македонського. В іншому місці теолог зазначає, що йдеться про Мідю-Персію та Грецію. Досліджено, що інтерпретації, згідно якої ці дві тварини символізують Мідю-Перське і Грецьке царство, дотримувалися більшість ранньохристиянських письменників. Вияснено, що Іполит інтерпретує чотири роги як розділення Грецької імперії на чотири частини між Селевком, Димитрієм, Птоломеем і Філіпом. Аналіз показав, що в контексті історичної ідентифікації чотирьох рогів точніше буде тлумачити їх як Кассандра, Лісімаха, Селевка, і Птолемея.

З'ясовано, що Іполит є першим християнським коментатором, який тлумачить «малий ріг» у Дан. 8 як царя Антіоха IV Епіфана. В такій інтерпретації теолог спирався на книги Маккавеїв. Висвітлено, що в сфері богослов'я сьогодні існують три основні тлумачення малого рогу: претеристи і футуристи інтерпретують його як Антіоха IV Епіфана (футуристи також бачать в Антіосі прообраз майбутнього антихриста), а історицисти вважають, що малий ріг символізує Рим (язичницький і папський). З'ясовано, що представлені аргументи на користь інтерпретації малого рогу в Дан. 8 як Антіоха IV Епіфана не мають вагомих екзегетичних підстав. Тому інтерпретація Іполита Римського уступає інтерпретації істористської школи, аргументи яких мають серйозну біблійну основу.

Досліджено, що Іполит інтерпретував пророчий період (Дан. 8:14) буквально. Такий буквалістський підхід стосовно пророчих періодів суперечить символічному контексту пророцтв книги Даниїла. Більш точніше буде тлумачити його символічно, застосовуючи герменевтичний принцип «день за рік». Подальший розгляд зазначеної наукової проблематики вбачаємо у глибокому екзегетичному дослідженні

апокаліптичних символів Дан. 8 та аналізі впливу інтерпретації Іполита на інших коментаторів ранньохристиянської церкви. Переконані, що це сприятиме поглибленому осмисленню ранньохристиянської екзегетики та кращому розумінні Слова Божого.

Література:

1. Бессонов, И. А. (2019). *Пророчества книги Даниила: происхождение, история экзегетики, толкование*. Алетея.
2. Дукан, Ж. (1995). *Стенание Земли. Исследование Книги пророка Даниила*. Источник жизни.
3. *Настольная книга по теологии. Библейский комментарий АСД. Том 12*. (2010). Источник жизни.
4. Римский, И. (2008). *Ипполит Римский - О Христе и антихристе*. Библиополис.
5. Уолтон, Д. Х., Мэтьюз, В. Х., & Чавалес, М. У. (2003). *Библейский культурно-исторический комментарий - Часть 1: Ветхий Завет*. Мирт.
6. Флавий, И. (2002). *Иудейские древности. Том 1*. Ладомир.
7. Collins, J. J. (1994). *Daniel: A Commentary on the Book of Daniel (Hermeneia: A Critical & Historical Commentary on the Bible)*. Fortress Press.
8. Daley, B. E. (1991). *Hope of the Early Church: A Handbook of Patristic Eschatology*. Baker Academic.
9. Endresz, R. J. (2016). Daniel: A Survey of Patristic Exegesis (с. 100–451). *Phronema*, 31(1), 123–152.
10. Froom, L. R. E. (1950). *Prophetic Faith of Our Fathers. The Historical Development of Prophetic Interpretation (Vol. 1)*. Review and Herald.
11. Goldingay, J. E. (2002). *Word Biblical Commentary, Volume 30: Daniel*. Word.

12. Holbrook, F. B. (1986). *Symposium on Daniel (Daniel & Revelation Committee Series)*. Biblical Research Institute.
13. Jerusalem, C. O., McCauley, L. P., & Stephenson, A. A. (2000). *The Works of Saint Cyril of Jerusalem (Fathers of the Church Patristic Series)* (Volume 2 ed.). The Catholic University of America Press.
14. Kannengiesser, C. (2006). *Handbook of Patristic Exegesis: The Bible in Ancient Christianity*. Brill.
15. Maxwell, M. C. (1981). *God Cares: The Message of Daniel for You and Your Family (Volume 1)*. Pacific Press Publishing Association.
16. Pfandl, G. (2004). *Daniel: The Seer of Babylon*. Review & Herald Publishing.
17. Pröbstle, M. T. (2006, July). *Truth and Terror: a Text-Oriented Analysis of Daniel 8:9–14*. Andrews University.
18. Shea, W. H. (1992). *Selected Studies on Prophetic Interpretation (Daniel & Revelation Committee Series)* (Revised ed.). Biblical Research Institute.
19. Shea, W. H. (1996). *Daniel 1–7: Prophecy as History (Abundant Life Bible Amplifier)*. Pacific Press Publishing Association.
20. Sproul, R. C. (2015). *The Last Days according to Jesus: When Did Jesus Say He Would Return?* Baker Books.
21. Stander, R. (2021, March). *Preterism, Futurism or Historicism? A Theological Analysis of three Interpretive Schools of Apocalyptic Prophecy within the Doctrine of the Last Things*. Stellenbosch University.
22. Stefanovic, Z. (2007). *Daniel: Wisdom to the Wise: Commentary on the Book of Daniel*. Pacific Press Publishing Association.
23. Stevenson, K., Glerup, M., & Oden, T. C. (2008). *Ezekiel, Daniel (Ancient Christian Commentary on Scripture, OT Volume 13)* (1st ed.). IVP Academic.

24. Vetne, R. (2003). A Definition and Short History of Historicism as a Method for Interpreting Daniel and Revelation. *Journal of the Adventist Theological Society*, 14(2), 1–14.
25. Walvoord, J. F. (2008). *Daniel: The Key To Prophetic Revelation*. Galaxie Software.

References:

1. Bessonov, I. A. (2019). *Prorochestva knigi Daniila: proishozhdenie, istorija jekzegetiki, tolkovanie*. Aletejja.
2. Dukan, Zh. (1995). *Stenanie Zemli. Issledovanie Knigi proroka Daniila*. Istochnik zhizni.
3. *Nastol'naja kniga po teologii. Biblejskij kommentarij ASD. Tom 12*. (2010). Istochnik zhizni.
4. Rimskij, I. (2008). *Ippolit Rimskij - O Hriste i antihriste*. Bibliopolis.
5. Uolton, D. X., Mjet'juz, V. X., & Chavales, M. U. (2003). *Biblejskij kul'turno-istoricheskij kommentarij - Chast' 1: Vethij Zavet*. Mirt.
6. Flavij, I. (2002). *Iudejskie drevnosti. Tom 1*. Ladomir.
7. Collins, J. J. (1994). *Daniel: A Commentary on the Book of Daniel (Hermeneia: A Critical & Historical Commentary on the Bible)*. Fortress Press.
8. Daley, B. E. (1991). *Hope of the Early Church: A Handbook of Patristic Eschatology*. Baker Academic.
9. Endresz, R. J. (2016). Daniel: A Survey of Patristic Exegesis (c. 100–451). *Phronema*, 31(1), 123–152.
10. Froom, L. R. E. (1950). *Prophetic Faith of Our Fathers. The Historical Development of Prophetic Interpretation (Vol. 1)*. Review and Herald.
11. Goldingay, J. E. (2002). *Word Biblical Commentary, Volume 30: Daniel*. Word.
12. Holbrook, F. B. (1986). *Symposium on Daniel (Daniel & Revelation Committee Series)*. Biblical Research Institute.

13. Jerusalem, C. O., McCauley, L. P., & Stephenson, A. A. (2000). *The Works of Saint Cyril of Jerusalem (Fathers of the Church Patristic Series)* (Volume 2 ed.). The Catholic University of America Press.
14. Kannengiesser, C. (2006). *Handbook of Patristic Exegesis: The Bible in Ancient Christianity*. Brill.
15. Maxwell, M. C. (1981). *God Cares: The Message of Daniel for You and Your Family (Volume 1)*. Pacific Press Publishing Association.
16. Pfandl, G. (2004). *Daniel: The Seer of Babylon*. Review & Herald Publishing.
17. Pröbstle, M. T. (2006, July). *Truth and Terror: a Text-Oriented Analysis of Daniel 8:9–14*. Andrews University.
18. Shea, W. H. (1992). *Selected Studies on Prophetic Interpretation (Daniel & Revelation Committee Series)* (Revised ed.). Biblical Research Institute.
19. Shea, W. H. (1996). *Daniel 1–7: Prophecy as History (Abundant Life Bible Amplifier)*. Pacific Press Publishing Association.
20. Sproul, R. C. (2015). *The Last Days according to Jesus: When Did Jesus Say He Would Return?* Baker Books.
21. Stander, R. (2021, March). *Preterism, Futurism or Historicism? A Theological Analysis of three Interpretive Schools of Apocalyptic Prophecy within the Doctrine of the Last Things*. Stellenbosch University.
22. Stefanovic, Z. (2007). *Daniel: Wisdom to the Wise: Commentary on the Book of Daniel*. Pacific Press Publishing Association.
23. Stevenson, K., Glerup, M., & Oden, T. C. (2008). *Ezekiel, Daniel (Ancient Christian Commentary on Scripture, OT Volume 13)* (1st ed.). IVP Academic.
24. Vetne, R. (2003). A Definition and Short History of Historicism as a Method for Interpreting Daniel and Revelation. *Journal of the Adventist Theological Society*, 14(2), 1–14.

25. Walvoord, J. F. (2008). *Daniel: The Key To Prophetic Revelation*. Galaxie Software.

Citation: Igor Kuryliak (2021). HIPPOLYTUS OF ROME: A COMPREHENSIVE ANALYSIS OF THE INTERPRETATION OF DAN. 8. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 4(48). doi: 10.26886/2520-7474.4(48)2021.2

Copyright Igor Kuryliak ©. 2021. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

DOI 10.26886/2520-7474.4(48)2021.3

UDC: 2-23

**APOCALYPTIC SYMBOLS OF THE BOOK OF REVELATION
IN THE INTERPRETATION OF TERTULLIAN**

Bohdan Kuryliak, PhD student in Theology

<https://orcid.org/0000-0002-9947-8850>

e-mail: b.kuryliak@gmail.com

The National Pedagogical Dragomanov University, Ukraine, Kyiv

The article examines the interpretation of the Book of Revelation by the western theologian Tertullian. The specifics of the interpretation of the symbols of the Book of Revelation and theological concepts of the latin exegete are highlighted. The hermeneutic principles of interpretation of the biblical apocalyptic and Tertullian's view on the fulfillment of prophecies are studied. It is established that Tertullian used a tropological and allegorical method of interpretation. In the first place Tertullian put the spiritual and moral meaning of the biblical text. The importance of the Old Testament texts in the interpretation of the Book of Revelation is pointed out and the shortcomings of excessive allegory. Prospective for further research is clarify the influence of Tertullian's eschatological views on the work of later theologians.

Key words: Revelation, Apocalypse, hermeneutics, Tertullian, prophecy, exegesis, apocalyptic literature, eschatology.

аспірант богослов'я, Б. Куриляк, Апокаліптичні символи книги Об'явлення в інтерпретації Тертуліана/ Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Україна, Київ.

Стаття присвячена аналізу інтерпретації книги Об'явлення, яка здійснена західним теологом Тертуліаном. Висвітлено специфіку тлумачення символів книги Одкровення та богословські концепції латинського екзегета. Досліджено герменевтичні принципи трактування біблійної апокаліптики та погляд Тертуліана на виконання пророцтв. Встановлено, що Тертуліан використовував тропологічний та алегоричний метод інтерпретації. На перше місце Тертуліан ставив духовне і моральне значення біблійного тексту. Звернено увагу на важливість текстів Старого Завіту при інтерпретації книги Об'явлення та вказано на недоліки надмірної алегоризації. Перспективним для майбутнього продовження дослідження вбачається з'ясування впливу есхатологічних поглядів Тертуліана на праці пізніших богословів.

Ключові слова: Об'явлення, Апокаліпсис, герменевтика, Тертуліан, пророцтво, екзегеза, апокаліптична література, есхатологія.

Постановка проблеми. Книга Об'явлення Іоанна Богослова є останньою книгою в Новому Завіті та містить унікальні символи, написані за допомогою апокаліптичного стилю. Хоча суперечки щодо її канонічності та апостольського походження виникали в ранній церкві, проте книга привернула увагу багатьох християн, починаючи від часу її написання. Отці церкви використовували певні уривки Апокаліпсису для захисту свого вчення та знаходили в ній підтримку серед труднощів та проблем, з якими вони стикнулись [16;26]. Серед видатних

ранньохристиянських письменників та теологів, почесне місце посідає Тертуліан (155-220), який був блискучим ритором та вніс значний вклад в християнську есхатологію [13, с. 48]. Важливість біблійних коментарів Тертуліана для християнської традиції та відсутність вітчизняних досліджень його герменевтики актуалізує аналіз тлумачення Апокаліпсису латинського екзегета.

Аналіз останніх досліджень. Оскільки Тертуліан – це значна постать в ранньому християнстві, існує багато досліджень його життя та праць. Тімоті Девід Барнс в 1971 році опублікував в Кембриджі працю «Тертуліан: Історико-літературне дослідження» [12]. Автор представляє свідчення інших християн про Тертуліана та критично їх аналізує. Барнс висвітлює «передумови життя і діяльності Тертуліана за допомогою нарисів про християнство в Африці» [18], досліджує відносини між християнами та гностицизмом, монтанізмом і ретельно аналізує ступінь ерудиції Тертуліана [17]. В 1997 році в Кембриджі була опублікована Еріком Осборном інша робота «Тертуліан: Перший богослов Заходу» [19], в якій він детально аналізує його теологічні розробки. В 2007 році вийшла докторська дисертація Девіда Уілвайта «Тертуліан Африканець: Антропологічне читання контексту та ідентичності Тертуліана» [28], в якій розглянуто життя Тертуліана в контексті соціальних, етнічних та культурних реалій того часу [14]. Герменевтичні принципи тлумачення Святого Письма, які використовував Тертуліан, висвітлені в основному в підручниках та дослідженнях ранньохристиянської екзегези. В 1984 році була видана праця «Біблійна інтерпретація в ранній церкві», в якій коротко охарактеризовано методологію Тертуліана [15]. В 2011 році в Україні був опублікований підручник відомого богослова Ентоні Тісельтона – «Герменевтика», в якому автор висвітлює екзегетичні методи Тертуліана [10].

Виокремлення раніше нерозв'язаної проблеми. Варто зазначити, що згадані дослідники спадку Тертуліана зосереджуються на історичному фоні, біографічних відомостях про отця церкви та його теології. Хоча богослови досліджували герменевтичні принципи Тертуліана, проте не зосереджували свою увагу на його тлумаченні окремих книг Нового Завіту. Тому відсутність критичного аналізу герменевтичних методів тлумачення книги Об'явлення Тертуліаном, зумовлює необхідність їхнього вивчення. Через те ми розкриємо характерні риси інтерпретації апокаліптичних символів книги Одкровення, а також проаналізуємо герменевтичні принципи тлумачення латинського екзегета.

Формулювання мети та постановка завдання. Мета статті – здійснити комплексний аналіз інтерпретації біблійної книги Апокаліпсис Тертуліана. Реалізація цієї мети передбачає розв'язання таких завдань: а) висвітлити трактування окремих видінь книги Об'явлення екзегета Тертуліана; б) проаналізувати герменевтичні принципи коментатора; в) дослідити теологічні ідеї латинського богослова.

Виклад основного матеріалу. Тертуліан насамперед використовував книгу Об'явлення для духовних та моральних повчань [26, с. 1]. Для нього було важливим підкреслювати необхідність освячення християнина та боротьбу з гріхом. Тому тропологічний (моральний) метод є найпопулярнішим в інтерпретації книги Апокаліпсис. Тертуліан вчив, що недотримання закону – це «глибини сатанинські» (Об. 2:24), від яких Господь звільняє Своїх дітей. Відповідно християни повинні розуміти глибоке і духовне значення порушення Божих заповідей [23, с. 62]. Він звертає увагу своїх читачів на те, що порушення закону може бути не тільки буквальним, тобто через конкретні дії, але і в думках можна порушити Божу волю поглянувши на жінку з гріховним бажанням [23, с. 62].

Тертуліан закликає християн бути вірними Богові і тоді вони зможуть отримати вічне життя, оскільки Ісус Христос пообіцяв: «Я тобі дам вінця життя!» (Об. 2:10) [25, с. 266]. Потрібно боротись до кінця, і тому Тертуліан посилається ще на декілька біблійних текстів з Апокаліпсису. Він пише, що «ангел перемоги також прямуючи на білому коні, йде на перемогу, отримує корону (Об. 6:2), а іншого прикрашає веселка, яка у своїх прекрасних кольорах схожа на небесний луг (Об. 10:1)» [25, с. 266]. Тертуліан зазначає, що старійшини також сидять із золотими вінками на головах, а Ісус Христос має золоту корону (Об. 4:4; 14:14) [25, с. 266,267]. Оскільки така краса була відкрита у видінні, то реальність буде набагато кращою і тому не потрібно для жінок прикрашати себе тут, адже їх чекає набагато краща перспектива. Тертуліан стверджує, що «Христос Ісус вчинив нас царями для Бога та Його Отця (Об. 1:6) так навіщо потрібно возитися з квіткою, якій судилося померти? Твоя квітка – це квітка з кореня Єссея, на якій спочила благодать божественного Духа у всій повноті...» [25, с. 267].

Тертуліан сповідував високі моральні стандарти в зовнішньому вигляді християн. Він закликав віруючих жінок до скромності і підкреслював важливість різниці між одягом християн і світських людей, оскільки «навіть Святе Письмо говорить про те, що показні привабливості форми незмінно поєднані з тілесною проституцією» [22, с. 24]. Він приводить образ великого міста Вавилону з книги Апокаліпсису (Об. 17), яке панує над семи горами та багатьма водами і заслужило назви блудниці. Латинський теолог ставить запитання про те, «який ж одяг є інструментальним засобом її порівняння з цим терміном? Вона сидить безумовно і одягнена “в порфіру й кармазин, і приоздоблена золотом і дорогоцінним камінням та перлами” (Об. 17:4)» [22, с. 24]. За допомогою одягу можна визначити, що жінка є блудницею, тому такий одяг є прокляттям [22, с. 24].

Тертуліан звертається до книги Об'явлення в контексті мучеництва і посилається на декілька уривків [23, с. 646]. Він заявляє, що як люди віддають своє життя за друзів, то наскільки більше християни не повинні боятись віддавати своє життя за Господа. «Бо дійсно Дух послав наказ ангелу церкви в Смірні: “Не бійся того, що маєш страждати! Ось диавол вкидатиме декого з вас до в'язниць, щоб вас випробувати. І будете мати біду десять день. Будь вірний до смерти, і Я тобі дам вінця життя!” (Об. 2:10)» [23, с. 646]. Латинський богослов згадує послання до Пергаму, в якому розповідається про вірного свідка Антипу, що постраждав за Ісуса Христа в місті, де живе сатана (Об. 2:12,13). Крім того Тертуліан пише про послання до церкви у Філадельфії, в якому Ісус обіцяє зберегти вірних Йому «від години випробовування» (Об. 3:10) [23, с. 646]. Тертуліан у своїй праці «Про заохочення цнотливості» захищає ідею про те, що можна одружуватись тільки один раз в житті [8, с. 362,363]. Він приводить тексти із Святого Письма та спростовує аргументи уявних опонентів. Хоча деякі заповіді стосувались тільки священиків, проте в епоху Нового Завіту сказано, що Ісус «вчинив нас царями, священиками Богові й Отцеві Своєму» (Об. 1:6) [8, с. 363].

Щоб надихнути своїх читачів, латинський письменник також згадує обіцянки Господні для переможців, які отримають доступ до дерева життя, звільнення від другої смерті, приховану манну з каменем сяючої білизни, нове ім'я, яскравість ранкової зірки, правління залізним жезлом, білий одяг, стовп в храмі Божому з іменем Бога та небесного Єрусалиму та можливість сидіти з Ісусом на Його престолі [23, с. 646]. Тертуліан зазначає, що душі мучеників відпочивають під жертовником (Об. 6:9) чекаючи помсти Божої на їхніх ворогів [23, с. 646]. Латинський теолог зауважує, що «ще раз відкриваються незліченні натовпи, одягнені в білі кольори і відзначені пальмами перемоги, святкуючи безперечний тріумф над антихристом, оскільки один із старійшин каже: “це ті, що прийшли від

великого горя, і випрали одіж свою, та вибілили її в крові Агнця...” (Об. 7:14)» [23, с. 646]. Тертуліан стверджує, що людську нечистоту Бог замінює на сліпучу білість. Латинський теолог згадує великий Вавилон, який став п'яним від крові святих (Об. 17:6), що свідчить про те, що повинні бути мученики, які проливають цю кров [23, с. 646]. Але мучеництва не потрібно боятись, тому що тоді чекає таких людей жахлива участь: «а лякливим... їхня частина в озері, що горить огнем та сіркою, а це друга смерть!» (Об. 21:8). «Таким чином, страх, який, як висловлено у його посланні, виганяє любов, має покарання» [23, с. 646].

Розглянуті приклади інтерпретації книги Об'явлення Тертуліаном доводять, що латинський екзегет шукав в першу чергу в біблійному тексті духовну підтримку та моральний стандарт для життя послідовників Ісуса Христа. Сучасні дослідники погоджуються із тезою, що книга Апокаліпсис була написана із ціллю «допомогти християнам першого століття Римської провінції Асія в їх стані і проблемах» [7, с. 13]. Православний теолог Микола Орлов стверджує, що «Апокаліпсис має на увазі дати християнам керівництво для досягнення ними їх релігійного спасіння» [6, с. 14]. З самого початку в книзі Об'явлення підкреслено важливість практичного застосування розкритих істин: «блаженний, хто читає, і ті, хто слухає слова пророцтва та додержує написане в ньому, час бо близький!» (Об. 1:3). Грегорі Біл, відомий дослідник апокаліптичної літератури наголошує, що «вістка книги Об'явлення не призначена стати їжею для різноманітних інтелектуальних спекуляцій, вона містить цілий ряд повелінь, які напряду торкаються життя читачів... головна ціль книги – моральна настанова...» [2, с. 39]. Обітниці переможцям і славний опис перемоги Бога над силами зла, в тому числі і земними царствами, які переслідували християн в усі століття надихав віруючих бути вірними до смерті, надіючись на «вінець життя» (Об. 2:10).

Для Тертуліана книга Об'явлення містить докази божественності Сина Божого. Тертуліан тлумачить Псалом 45 христологічно, і для підтвердження свого алегоричного тлумачення посилається на вірш з книги Одкровення. Він пише, що і «апостол Іоанн в Об'явленні описує меч, який виходить із уст Божих, меч двосічний, гострий (Об. 1:16; 2:12; 19:21), під яким потрібно розуміти божественне слово, двосічне завдяки двом Завітам Закону і Євангелія, загострене мудрістю...» [9, с. 222]. У своєму творі «проти Праксія», Тертуліан захищає божественну природу Ісуса Христа і вважає, що до Сина Божого можна відносити всі імена, які були використані по відношенню Отця [23, с. 613]. Зі слів Тертуліана стає зрозуміло, що деякі тексти з Об'явленні використовувались єретиками для захисту своїх поглядів. Зокрема, Тертуліан пише: «нехай це буде моєю негайною відповіддю на аргумент, який вони наводять із Одкровення Іоанна: “Бог, Той, Хто є, і Хто був, і Хто має прийти, Вседержитель!” (Об. 1:8) і з усіх інших уривків, які на їхню думку, роблять позначення Всемогутнього Бога непридатним для Сина. Немовби насправді Той, хто має прийти, не був всемогутнім; тоді як навіть Син Всемогутнього є настільки ж всемогутнім, як Син Божий є Богом» [23, с. 613].

Використання книги Об'явлення для захисту божественності Ісуса Христа та вчення про Трійцю на нашу думку є доцільним, оскільки в ній неодноразово підкреслюється рівність Трьох Осіб Божества. Вудро Уайден зазначає, що «тринітарний характер Бога Апокаліпсису відразу представлений у вступі до книги: в Об. 1:4-6 сказано, що ціле видіння “від Того, Хто є, Хто був і Хто має прийти; і від семи духів, що перед престолом Його, та від Ісуса Христа”» [27, с. 248]. В цих віршах недвозначно говориться, що «благодать та мир» (Об. 1:4) походять від Отця, Святого Духа та Ісуса Христа, що вказує не тільки на особистісні якості але і на їхню рівність. В кінці свого аналізу книги Апокаліпсис,

Едвін Рейнольд приходять до висновку, що в багатьох уривках до Трьох Осіб Божества «використовуються різні імена, титули та позначення, а текст описує різні види діяльності, якими Вони займаються. Ці імена, титули та позначення, подані у тісному взаємозв'язку між собою, разом із їх доповнюючими функціями, демонструють фундаментальну онтологічну рівність, яка існує між трьома Особами Божества» [21, с. 71].

Варто зазначити, що Тертуліан іноді пов'язує образи книги Одкровення із історичними та культурними традиціями греко-римського світу. Зокрема, він пише, що політичні лідери носять вінки і це є традицією в Афінах і Римі [25, с. 261]. Він протиставляє ці традиції із небесними духовними реаліями і стверджує, що віруючі належать Церкві та Ісусу Христу. Потім він зазначає, що «згідно Одкровення Іоанна, нас застережено не тільки вийти з місця перебування – Вавилону (Об. 18:4), але тим більше залишити його помпезність» [25, с. 261]. Християни для Тертуліана є лише пілігримами в цьому світі, оскільки їх чекає Новий Єрусалим [25, с. 261].

Метод тлумачення книги Об'явлення через призму греко-римського світу набув популярності в сучасному богослов'ї. В серії коментарів «Word Biblical Commentary», були опубліковані в 1997-1998 роках три томи на книгу Об'явлення, написані Девідом Аун. В огляді цих книг, Джон Паулін зазначає, що вони заповнюють «величезну прогалину в недавньому дослідженні книги Об'явлення. Зокрема, Оун надає безліч детальної інформації про греко-римське середовище Апокаліпсису, область, яка останніми роками була відносно занедбаною» [20, с. 286]. Ранко Стефанович стверджує, що «хоча матеріал, використаний для опису видінь, майже повністю взятий зі Старого Завіту, він перенесений в місце, час і оточення безпосереднього читача. Мова часто наповнена сучасними йому греко-римськими звичаями і мотивами» [7, с. 26]. Тому

знання звичаїв греко-римського світу дійсно може допомогти краще зрозуміти окремі образи та символи книги Об'явлення.

Тертуліан використовує окремі уривки з книги Апокаліпсис для розкриття вчення про природу людини та есхатологічні події. Зокрема, він захищає тілесність душі та стверджує, що вона може бути невидимою для плоті, але видимою для духа. Як приклад, латинський теолог приводить «святого Іоанна, який будучи “у душі” (Об. 1:10) бачив “душі побитих за слово Боже” (Об. 6:9)» [24, с. 195,196]. Також Тертуліан вважає, що потрапити у рай відразу після смерті достойні тільки мученики. Інакше, коли всі християни попадають в рай, то чому, запитує латинський теолог, «в райському регіоні, який був відкритий у душі святому Іоанну “під віттарем” (Об. 6:9) немає інших душ, крім мучеників?» [24, с. 299].

Тертуліан у своєму творі «про воскресіння плоті» декілька разів посилається на уривки книги Об'явлення. Він пише про душі мучеників, які знаходяться під жертовником та закликають Бога помститись за їхню кров (Об. 6:9-11), проте мусять терпіти доки на світ не будуть вилиті сім чаш гніву Божого (Об. 16) [23, с. 563]. Також має виконатись пророцтво про розпусне місто Вавилон, на яке повстануть десять царів (Об. 18) і знищать його. Крім того, звір-антихрист зі своїм лжепророком має почати боротьбу з Христовою церквою (Об. 13), диявол тимчасово буде замкнутий у безодні (Об. 20:2), відбудеться перше воскресіння та після вкинення диявола у вогонь «буде проголошений згідно книг, суд загального воскресіння» (Об. 20) [23, с. 563]. Ці всі тексти на думку Тертуліана розкривають порядок останніх подій. Латинський богослов тлумачить перше воскресіння як духовне покаяння, а друге воскресіння – це тілесне оживлення з мертвих в кінці часу [23, с. 563]. Він робить висновок, що «нам більше підходить навіть захищати духовне воскресіння з прийняттям віри, але повноту воскресіння ми визнаємо при кінці віку» [23, с. 563].

Тертуліан захищає вчення про тілесне воскресіння і виступає проти погляду, згідно якого буде тільки воскресіння душі. Він пише: «я не маю наміру слухати тих, хто стверджує, ніби воскресіння призначене тільки для душі, а приклади тілесного воскресіння були виявлені лише тому, що воскресіння невидимої душі не можна було показати інакше, як ожививши видиму субстанцію» [23, с. 563]. На думку Тертуліана ті люди, які не можуть повірити в те, що не можуть уявити, є далекими від Бога. «Якщо б вони знали книгу Іоанна, вони б не сумнівались в тому, що Він завжди володів могутністю» [23, с. 573]. Латинський теолог приводить уривок Об. 6:9-11 і стверджує, що як Бог показав безтілесні душі мучеників під жертовником, то Він міг би показати і воскреслих без тіл. Далі Тертуліан приходить до висновку: «тому, як ми вважаємо, що відкриті Господом приклади воскресіння мертвих доводили, звичайно, воскресіння і плоті і душі, щоб жодна субстанція не була позбавлена цього дару» [23, с. 573]. Тертуліан відносить час тілесного воскресіння до кінця віку. Тому воно не могло вже відбутись, оскільки не виконались певні біблійні пророцтва, серед яких падіння Вавилону (Об. 18:2) [23, с. 561].

Ми не можемо погодитись із тлумаченням Тертуліана уривку Об. 6:9-11, в якому сказано про душі під жертовником. Слово «душа» в цьому тексті не можна тлумачити через призму грецького світогляду як безтілесну безсмертну субстанцію. По-перше, потрібно враховувати символічну природу книги Об'явлення. По-друге, слово «душа» в Біблії має декілька значень і одне із них – це кров (Лев. 17:11). Саме таке розуміння слова підтверджує той факт, що душі знаходяться під жертовником. Уважний читач Біблії одразу пригадає старозавітну систему жертвоприношень і той факт, що кров жертви священник виливав «до підстави жертівника цілопалення» (Лев. 4:25). По-третє, ці душі представлені як душі мучеників. Перший мученик з людей – це

Авель і його кров так само взивала до Бога за справедливістю, як і душі під жертовником. В книзі Буття ми читаємо: «і сказав Господь: Що ти зробив? Голос крові брата твого взиває до Мене з землі» (Бут. 4:10). Автор Послання до Євреїв також використовує метафору крові, яка промовляє (Євр. 12:24). Відповідно, вірним є висновок Самуеля Баккіоки, який стверджує, що «сенс видіння про мучеників під небесним жертовником полягає не в тім, щоб надати відомості про проміжковий стан мертвих, а в тому, щоб завірити вірних, особливо мучеників, які за часів Івана і у всі наступні сторіччя віддавали свої життя за справу Христа, що Бог в кінцевому підсумку звершить за них помсту» [1].

Тертуліан стверджує, що тисячолітнє царство буде встановлене перед сходженням на небо [9, с. 251]. Говорячи про Новий Єрусалим (Об. 21:2), він зазначає, що «його (град) і Єзекіїль пізнав, і Апостол Іоанн побачив (Об. 21:9-14), і слово нового пророцтва, що перебуває з нашою вірою засвідчує, щоб провістити, що і образ граду, явлений зору перш його відкриття, стане знаменням» [9, с. 252]. Він вважає, що місто призначене для прийняття після воскресіння святих всім, хто страждали тут на землі. Місто та його благословення Тертуліан тлумачить духовно та стверджує, що «після тисячі років цього царства, в рамках цього періоду завершиться воскресіння святих, які воскреснуть відповідно своїх заслуг раніше чи пізніше, тоді коли відбудеться і зруйнування світу і всесвітній пожар суду, ми змінимось як оком змигнути в ангельську сутність...» [9, с. 252,253]. Тертуліан пише про вічне життя після воскресіння та стверджує, що в майбутньому віці вже не буде страждань [23, с. 590]. В якості підстави свого тезису, латинський теолог приводить декілька віршів з Одкровення. Зокрема Об. 7:17 «і Бог кожную сльозу з очей їхніх зітре!» та Об. 21:4 «і Бог кожную сльозу з очей їхніх зітре, і не буде вже смерті» [23, с. 590]. Тому тління та смерть будуть залишені в минулому, оскільки з Господом зникне всяке нещастя та спокуси, а

диявол з своїми ангелами буде вкинений у вогонь (Об. 20:10,15) [23, с. 590].

Вище наведені коментарі Тертуліана дають підставу говорити, що Тертуліан вірив в земне тисячолітнє царство. На думку Миколи Кіма, цей погляд був оснований на «юдейських очікування майбутнього месіанського царства на землі...» [5, с. 200]. Проте до кінця не ясно, в який момент відбудеться Другий прихід Ісуса Христа, до міленіуму чи після нього [11, с. 162]. Варто зазначити, що ідея земного царювання протягом тисячоліття не узгоджується з біблійною есхатологією. В книзі Об'явлення ясно сказано, що на початку міленіуму відбудеться перше воскресіння: «і вони ожили, і царювали з Христом тисячу років. А інші померлі не ожили, аж поки не скінчиться тисяча років. Це перше воскресіння» (Об. 20:4,5). Очевидно, що перше воскресіння – це воскресіння праведних при Другому приході Христа, а друге воскресіння – це оживлення грішників: «блаженний і святий, хто має частку в першому воскресінні! Над ними друга смерть не матиме влади» (Об. 20:6). Саме про це писав Апостол Павло, що воскреслі праведні будуть взяті на небо разом з Христом (1 Сол. 4:16,17). Тому можна зробити висновок, що тисячолітнє царювання святих буде проходити на небесах, а не на землі.

Тертуліан використовує апологетичний метод інтерпретації Святого Письма. Він спростовує гностичні єресі та зазначає, що самі Апостоли викривали різноманітні лжевчення [23, с. 259]. Він виступає проти догми Гермогена, згідно якої матерія є вічною як і самий Бог, що призводить до ідолопоклонства. Тертуліан у відповідь зазначає, що «Іоанн в Апокаліпсисі виносить сувору догану тим, хто “споживає їжу, принесену в жертву ідолам” і тим, “хто чинить блуд” (Об. 2:14)» [23, с. 259]. Латинський теолог стверджує, що появився навіть інший тип николаїтів (Об. 2:15), яких називають «єрессю Ѓаян». На його думку їх позначає

Апостол Іоанн у своєму посланні антихристами, які заперечували втілення Сина Божого та не визнавали Його божественність [23, с. 259]. Також Тертуліан виступаючи проти маркіонітів заявляє, що шлюб – це благословення від Бога [9, с. 121,122]. Починаючи свою критику єретиків, він зазначає, що у всьому повинен бути баланс, тому християни не повинні впадати в крайнощі, однією з яких є єресь николаїтів, «сповідників похоті і розбещеності» (Об. 2:6, 14-15) [9, с. 121,122].

Тертуліан захищає Бога Старого Завіту і пояснює, чому Він будучи добрим, допустив гріхопадіння. Звертаючись до маркіонітів, він пише: «з цього моменту ми починаємо розбирати всі ваші питання, о собаки, яких апостол виганяє за двері і які лають на Бога істини» [9, с. 134]. В цих словах є натяк на слова з Апокаліпсису: «а поза ним будуть пси, і чарівники, і розпусники, і душогуби, і ідоляни, і кожен, хто любить та чинить неправду» (Об. 22:15). Крім того, Тертуліан захищає вчення про те, що Бог створив світ із нічого та пише, що «крім того, віра в те, що все було створене з нічого, не вразить нас тим кінцевим розпорядженням Бога, яке поверне всі речі ні до чого» [23, с. 496]. Латинський теолог цитує такі слова як «небо сховалось, згорнувшись, немов той сувій» (Об. 6:14) та «перше небо і перша земля минули» (Об. 21:1) і «місця для них не знайшлося» (Об. 20:11) [23, с. 497]. Все настільки зміниться, що навіть «моря вже не буде» (Об. 21:1) [23, с. 497]. На думку Тертуліана, Святе Письмо ясно розкриває доктрину творіння та закликає не добавляти до Слова Божого свої власні вчення, оскільки таких людей чекає велике горе (Об. 22:18,19) [23, с. 490].

Тертуліан використовував алегоричний метод тлумачення. Він коментує закони з 13 та 14 розділу книги Левит, які описують дії, котрі необхідно вжити щодо хвороби [22, с. 98]. Зокрема, поява зарази в домі у вигляді зелених та червонявих заглиблень призводила до викидання з дому всього, що було пов'язане з хворобою. Алегорично інтерпретуючи

зелений та червоний колір (Лев. 14:37), він стверджує, що щось подібне має відбутись і в житті віруючих [22, с. 98]. Латинський богослов пише, що «коли Слово Боже увійшло в нього і виявило “плями червоного і зеленого”, негайно повинні бути “вилучені” і “вигнані” смертельні і криваві пристрасті через те, що Апокаліпсис посадив “смерть” на “зеленому коні”, а “воїна” на “червоному” (Об. 6:4,8) – а на їх місці повинні бути камені, відполіровані, придатні для з’єднання і тверді, як це зроблено Богом в синах Авраама – таким чином, людина може бути придатною для Бога» [22, с. 98]. Тертуліан стверджує, що Бог у Святому Письмі часто використовує метафори. Зокрема юдеїв за їхні гріхи Він називає народом Содому та Гоморри (Іс. 1:10) [9, с. 220]. Також «Вавилон у нашого Іоанна являється образом римського міста, такого великого, гордого царством, яке бореться зі святими Божими (Об. 14:8; 17:5; 18:10)» [9, с. 221]. Захищаючи алегоричний метод тлумачення біблійного тексту, латинський екзегет стверджує, що «згадка про одяг в Святому Письмі алегорично означає надію плоті» [23, с. 564]. Як приклади, він приводить тих, «хто не осквернив свій одяг з жінками» (Об. 3:4; 14:4). На його думку, ці люди є незайманими і «скопцями, що самі оскопили себе ради Царства Небесного» (Мв. 19:12). Тому вони будуть ходити в білих одягах, тобто «в чистоті незайманого тіла [23, с. 564].

Алегоричний метод, який використовував Тертуліан має ряд недоліків. Зокрема, він дозволяє легко виходити за рамки оригінального значення біблійних текстів і вкладати в них сенс, який не був задуманий авторами книг Святого Письма. Тлумачення, здійснені за допомогою алегоричного методу часто ґрунтуються на суб’єктивному погляді інтерпретатора і не ґрунтуються на біблійних віршах. Як пише дослідник Генрі Верклер, «алегоричний метод у тому вигляді, як його застосовували отці Церкви, часто абсолютно ігнорував авторське значення і буквальне значення тексту, а це призводило до вигадок, з

якими автор ніколи б не погодився» [3, с. 39]. Проте з іншого боку не потрібно впадати в іншу крайність і не тлумачити книгу Об'явлення занадто буквально, оскільки як стверджує православний теолог Іаннуарій Івлієв, «вона написана особливою символічною мовою, характерною для всієї апокаліптичної літератури» [4, с. 11].

Тертулін роздумує над прощенням і покаяттям та зазначає, що «навіть Іоанн, здається, дає якусь таємну моральну підтримку протилежній стороні, як ніби в Апокаліпсисі він явно призначив блуду додаткову допомогу покаяття, де до Ангела Тіятири Дух надсилає повідомлення: «але маю на тебе, що жінці Єзавелі, яка каже, ніби вона пророкиня, ти попускаєш навчати та зводити рабів Моїх, чинити розпусту та їсти ідоцькі жертви. І Я дав був їй часу, щоб покалася, та вона не схотіла покаятися в розпусті своїй. Ось Я кину її на ложе, а тих, що чинять із нею розпусту, у велику біду, коли тільки в учинках своїх не покаються» (Об. 2:18,20-22) [22, с. 95]. Латинський теолог висловлює задоволення в тому, що між апостолом Павлом та Іоанном існує загальна згода в правилах віри і дисципліни. Бо Ангел тіятирської церкви справедливо закликав «до покаяття єретичну жінку, яка взяла на себе зобов'язання навчати те, чого вона навчилася у Николаїтів» [22, с. 95]. Хоча грішник-єретик може відступити, проте через покаяття він знаходить прощення в церкві. Проте така людина повинна залишити свої гріхи, оскільки «коротше кажучи, цей Апокаліпсис у своїх пізніших уривках призначив покарання: “а лякливим, і невірним, і мерзким, і душогубам, і розпусникам, і чарівникам, і ідолянам, і всім неправдомовцям, їхня частина в озері, що горить огнем та сіркою” (Об. 21:8) без будь-якого умовного осудження» [22, с. 95]. Також Тертуліан цитує текст із наступного розділу: «Блаженні, хто випере шати свої, щоб мати право на дерево життя, і увійти брамами в місто! А поза ним будуть

пси, і чарівники, і розпусники, і душогуби, і ідоляни, і кожен, хто любить та чинить неправду» (Об. 22:14,15) [22, с. 96].

Також у своїй праці «Про покаяння», Тертуліан закликає не боятись повторного покаяння, тому що Господь завжди охоче прощає [8, с. 315]. В якості ілюстрації, латинський теолог приводить заклики Духа до семи церков у Малій Азії. «Ефесян Він звинувачує в забутті колишньої любові, фіатірців викриває в блуді та споживанні ідоложертовного, на сардійців скаржиться, що їхні справи не завершені, віруючих Пергаму засуджує за лжевчення, лаодикійців звинувачує, що вони покладаються на багатство. І все ж Дух всіх їх закликає до покаяння, хоча і погрожує їм (Об. 2,3)» [8, с. 315].

Зауважимо, що Тертуліан використовує різноманітні біблійні тексти з інших книг Старого та Нового Завітів для яснішого розуміння апокаліптичних символів. Цей важливий метод тлумачення підтримується сучасними дослідниками. Грегорі Біл наголошує, що «Об'явлення містить більше посилань на Старий Завіт, ніж всі інші новозавітні книги разом взяті» [2, с. 19]. Також православний екзегет, Іаннуарій Івлієв стверджує, що велика кількість алюзій на Старий Завіт «не випадкові і важливі для розкриття смислу. Без знання цих алюзій сенс багатьох, якщо не всіх образів Апокаліпсису залишається недоступним розумінню» [4, с. 12].

Висновки та перспективи розвитку напряму дослідження. Аналіз використання книги Об'явлення Тертуліаном у своїх працях свідчить про те, що в ній він бачив не стільки одкровення про майбутні події, скільки моральні настанови для духовної війни християн. Він не тлумачив кожне видіння Апокаліпсису і не зупинявся на деталях пророцтв. Біблійні уривки про Сім Труб (Об. 8-11), дракона (Об. 12), антихриста та його помічника (Об. 13) не зацікавили Тертуліана. Насамперед він використовував тропологічний метод інтерпретації, щоб розкрити

духовне значення тексту та надихнути переслідуваних віруючих до вірності Богу аж до смерті.

Латинський екзегет розвивав теологію мучеництва зображаючи смерть ради Ісуса Христа як найбільшу честь для християнина. Один із уривків книги Об'явлення, до якого найчастіше звертався Тертуліан – це видіння про душі під жертовником (Об. 6:9-11). В ньому він бачив доказ тілесності душі а також загробного життя душ мучеників, що були вбиті за віру. Есхатологія Тертуліана була під впливом юдейських месіанських очікувань і він вірив, що книга Об'явлення розкриває порядок останній подій. Він притримувався погляду про земне тисячолітнє царство та тілесне воскресіння в кінці віку. Тертуліан використовував апологетичний метод інтерпретації, виступаючи проти єресей того часу. Він захищав божественність Ісуса Христа, Якому належать імена Бога і Який розділяє з Отцем унікальні божественні властивості. Його христологічні докази міцно засновані на біблійних віршах книги Об'явлення. Крім того, в його інтерпретації присутній алегоричний метод тлумачення. Подальший розгляд зазначеної наукової проблематики вбачаємо в аналізі герменевтичних методів Тертуліана при тлумаченні іншої апокаліптичної літератури, зокрема книги Даниїла та з'ясуванні впливу його есхатологічних поглядів на праці пізніших богословів. Переконані, це допоможе більш глибоко зрозуміти патристичну інтерпретацію апокаліптичної літератури, що й сприятиме новому осмисленню Біблії.

Література:

1. Баккиоки, С. (2004). *Бессмертие или воскресение*. Заокский, Россия: Источник жизни.
2. Бил, Г., & Кэмпбелл, Д. (2019). *Откровение*. Черкассы, Украина: Коллоквиум.

3. Верклер, Г. (2000). *Герменевтика*. Гранд Рапидс, Мичиган: Бейкер Бук Хауз.
4. Ивлиев, И. (2015). *И увидел я новое небо и новую землю. Комментарий к Апокалипсису*. Москва, Россия: ББИ.
5. Ким, Н. (2003). *Тысячелетнее Царство: Экзегеза и история толкования XX главы Апокалипсиса*. СПб, Россия: Алетейя.
6. Орлов, Н. (1999). *Апокалипсис св. Иоанна Богослова*. Санкт-Петербург, Россия: Воскресение.
7. Стефанович, Р. (2018). *Комментарий на книгу Откровение*. Заокский, Россия: Баланс.
8. Тертуллиан. (1994). *Избранные сочинения*. Москва: Издательская группа «Прогресс», «Культура».
9. Тертуллиан. (2010). *Против Маркиона в пяти книгах*. СПб: Издательство Олега Абышко, Университетская книга.
10. Тисельтон, Э. (2011). *Герменевтика*. Черкассы, Украина: Коллоквиум.
11. Хандога, Н. (2010). Латинский хилиазм III-IV вв. *Христианское Чтение*, 2(33), 158–177.
12. Barnes, T. D. (1985). *Tertullian: A Historical and Literary Study*. Oxford: Oxford University Press.
13. Daley, B. E. (1991). *The Hope of the Early Church: A Handbook of Patristic Eschatology*. Cambridge: Cambridge Univ Pr.
14. Davidson, I. J. (2013). Tertullian the African: An Anthropological Reading of Tertullian's Context and Identities. *Scottish Journal of Theology*, 66(1), 120-121.
15. Froehlich, K. (1984). *Biblical Interpretation in the Early Church*. Marquette Ave, Minneapolis: Fortress Press.

16. Froom, L. E. (1950). *The prophetic faith of our fathers: the historical development of prophetic interpretation* (Vol. 1). Washington: Review & Herald.
17. Grant, R. M. (1973). Tertullian: A Historical and Literary Study. *Church History*, 42(2), 277-278.
18. Meredith, A. (1973). Tertullian: A Historical and Literary Study. *Heythrop Journal*, 14(1), 75-77.
19. Osborn, E. (2001). *Tertullian, First Theologian of the West*. Cambridge: Cambridge University Press.
20. Paulien, J. (1999). *Revelation 1-5*. Andrews University Seminary Studies, 37(2), 286–288.
21. Reynolds, E. (2006). The Trinity in the Book of Revelation. *Journal of the Adventist Theological Society*, 17(1), 55–72.
22. Tertullian, *Part Fourth; Minucius Felix; Commodian; Origen, Part First and Second*. (1885). New York: Christian Literature Publishing.
23. Tertullian. (1885). *Latin Christianity: Its Founder, Tertullian. I. Apologetic; II. Anti-Marcion; III. Ethical*. (A. Roberts, J. Donaldson, & C. Coxe, Eds.) (Vol. 3). New York, USA: Christian Literature Publishing.
24. Tertullian. (2008a). *Apologetical Works; Octavius* (R. Arbesmann, E. J. Daly, & E. Quain, Trans.). Washington, D. C.: Fathers of the Church Patristic Series.
25. Tertullian. (2008b). *Disciplinary, Moral, and Ascetical Works* (R. Arbesmann, S. E. J. Daly, & E. A. Quain, Trans.). Washington, D.C.: The Catholic University of America Press.
26. Weinrich, W. C. (Ed.) (2005). *Revelation*. Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press.
27. Whidden, W. (2000). Trinitarian Evidences in the Apocalypse. *Journal of the Adventist Theological Society*, 11(1–2), 248–260.

28. Wilhite, D. E. (2007). *Tertullian the African: An Anthropological Reading of Tertullian's Context and Identities*. Berlin: Walter de Gruyter.

References:

1. Bakkioki, S. (2004). *Bessmertie ili voskresenie*. Zaokskij, Rossija: Istochnik zhizni. [in Russian].
2. Bil, G., & Kjempbell, D. (2019). *Otkrovenie*. Cherkassy, Ukraina: Kollokvium. [in Russian].
3. Verkler, G. (2000). *Germenevtika*. Grand Rapids, Michigan: Bejker Buk Hauz. [in Russian].
4. Ivliev, I. (2015). *I uvidel ja novoe nebo i novuju zemlju. Kommentarij k Apokalipsisu*. Moskva, Rossija: BBI. [in Russian].
5. Kim, N. (2003). *Tysjacheletnee Carstvo: Jekzegeza i istorija tolkovanija XX glavy Apokalipsisa*. SPb, Rossija: Aletejja. [in Russian].
6. Orlov, N. (1999). *Apokalipsis sv. Ioanna Bogoslova*. Sankt-Peterburg, Rossija: Voskresenie. [in Russian].
7. Stefanovich, R. (2018). *Kommentarij na knigu Otkrovenie*. Zaokskij, Rossija: Balans. [in Russian].
8. Tertullian. (1994). *Izbrannye sochinenija*. Moskva: Izdatel'skaja gruppa «Progress», «Kul'tura». [in Russian].
9. Tertullian. (2010). *Protiv Markiona v pjati knigah*. SPb: Izdatel'stvo Olega Abyshko, Universitetskaja kniga. [in Russian].
10. Tisel'ton, Je. (2011). *Germenevtika*. Cherkassy, Ukraina: Kollokvium. [in Russian].
11. Handoga, N. (2010). Latinskij hiliazm III-IV vv. *Hristianskoe Chtenie*, 2(33), 158–177. [in Russian].
12. Barnes, T. D. (1985). *Tertullian: A Historical and Literary Study*. Oxford: Oxford University Press.
13. Daley, B. E. (1991). *The Hope of the Early Church: A Handbook of Patristic Eschatology*. Cambridge: Cambridge Univ Pr.

14. Davidson, I. J. (2013). Tertullian the African: An Anthropological Reading of Tertullian's Context and Identities. *Scottish Journal of Theology*, 66(1), 120-121.
15. Froehlich, K. (1984). *Biblical Interpretation in the Early Church*. Marquette Ave, Minneapolis: Fortress Press.
16. Froom, L. E. (1950). *The prophetic faith of our fathers: the historical development of prophetic interpretation* (Vol. 1). Washington: Review & Herald.
17. Grant, R. M. (1973). Tertullian: A Historical and Literary Study. *Church History*, 42(2), 277-278.
18. Meredith, A. (1973). Tertullian: A Historical and Literary Study. *Heythrop Journal*, 14(1), 75-77.
19. Osborn, E. (2001). *Tertullian, First Theologian of the West*. Cambridge: Cambridge University Press.
20. Paulien, J. (1999). *Revelation 1-5*. Andrews University Seminary Studies, 37(2), 286–288.
21. Reynolds, E. (2006). The Trinity in the Book of Revelation. *Journal of the Adventist Theological Society*, 17(1), 55–72.
22. Tertullian, *Part Fourth; Minucius Felix; Commodian; Origen, Part First and Second*. (1885). New York: Christian Literature Publishing.
23. Tertullian. (1885). *Latin Christianity: Its Founder, Tertullian. I. Apologetic; II. Anti-Marcion; III. Ethical*. (A. Roberts, J. Donaldson, & C. Coxe, Eds.) (Vol. 3). New York, USA: Christian Literature Publishing.
24. Tertullian. (2008a). *Apologetical Works; Octavius* (R. Arbesmann, E. J. Daly, & E. Quain, Trans.). Washington, D. C.: Fathers of the Church Patristic Series.
25. Tertullian. (2008b). *Disciplinary, Moral, and Ascetical Works* (R. Arbesmann, S. E. J. Daly, & E. A. Quain, Trans.). Washington, D.C.: The Catholic University of America Press.

26. Weinrich, W. C. (Ed.) (2005). *Revelation*. Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press.
27. Whidden, W. (2000). Trinitarian Evidences in the Apocalypse. *Journal of the Adventist Theological Society*, 11(1–2), 248–260.
28. Wilhite, D. E. (2007). *Tertullian the African: An Anthropological Reading of Tertullian's Context and Identities*. Berlin: Walter de Gruyter.

Citation: Bogdan Kuryliak (2021). APOCALYPTIC SYMBOLS OF THE BOOK OF REVELATION IN THE INTERPRETATION OF TERTULLIAN. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 4(48). doi: 10.26886/2520-7474.4(48)2021.3

Copyright Bogdan Kuryliak ©. 2021. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

II. CULTURAL STUDIES AND ART

DOI 10.26886/2520-7474.4(48)2021.4

UDC 7.75.047

IMAGINATIVE AND STYLISTIC INTERPRETATION OF THE ARCHITECTURAL MOTIVES IN ANATOLIY KALYTKO'S ARTWORKS

Nataliia Molyn, lecturer

<https://orcid.org/0000-0003-3706-2515>

e-mail: anaindakuchbar@gmail.com

Kosiv Institute of Applied and Decorative Arts of Lviv National Academy of Arts, Ukraine

The Honoured Artist of Ukraine Anatoliy Kalytko is a citizen of a small town of Kosiv and a representative of the realistic school of painting. The painter creates pictures of different genres but the landscapes prevail among them. This article is an attempt to investigate the depiction of architecture in Anatoliy Kalytko's landscapes.

The emphasis is made on the artistic and ethnographical value of the paintings. General scientific and art-based methods of investigation are applied in the article. Artistic peculiarities of the landscape paintings and the painter's skillfulness in delineation are also examined here. Special attention is drawn to the manner of arranging the elements of the pictures and their coloration.

Regional peculiarities and stylistic rendering are highlighted, the landscape paintings with architectural elements being systemized and analyzed.

Anatoliy Kalatko's pictures made the basis of the study.

Key words: Anatoliy Kalytko, artist, landscape, architecture, architectural motives, ethnography.

Молинь Наталія, Образне та стилістичне трактування архітектурних мотивів в малярстві Анатолія Калитка / Косівський інститут прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв, Україна, м. Косів

Заслужений художник України, косівський митець Анатолій Калитко є представником реалістичної школи малярства. Художник працює в трьох жанрах, та пріоритетним є саме пейзаж. Дана стаття присвячена дослідженню характерних особливостей зображення архітектури в пейзажах художника.

Акцентовано на мистецькій та етнографічній цінності творів. Застосовується загальнонауковий, системний і мистецтвознавчий методи дослідження. Простежено мистецькі особливості творів, майстерність виконання. Особливу увагу приділено до питань висвітлення композиційної побудови та колористики.

На основі систематизації пейзажного доробку та аналізу архітектурних пейзажів висвітлено образне й стилістичне трактування творів митця. Проведено систематизацію архітектурних пейзажів за типами та сюжетно-образними, художньо-композиційними і стилістичними ознаками.

Джерельною базою для підготовки даної публікації послужили мистецькі твори А. Калитка. У результаті дослідження сформовано комплексний погляд на архітектурні краєвиди в творчому доробку А. Калитка.

Ключові слова: Анатолій Калитко, художник, пейзаж, архітектура, архітектурні мотиви, етнографія.

Художники відіграють значну роль в формуванні історії. Вони осмислюють дійсність і відображають її через призму власного досвіду та світосприйняття. А. Калитко обрав жанри найбільш зрозумілі для

сприйняття – пейзаж, портрет і натюрморт. На творчому шляху кожного митця виникає потреба сконцентруватися на одному з жанрів мистецтва і приділяти йому якнайбільше часу. Захопленість природними мотивами визначила домінування пейзажного жанру. Впродовж плідного творчого періоду митець відомий передусім як "співець Гуцульщини". Для А. Калитка Карпати стали постійною насагою художнього творення і "від картини до картини, від образу до образу створюється панорама Карпат, як своєрідна нескінченна пісня"[1, с.365]. Його роботи позначені виразним національним спрямуванням, правдиво відображають дійсність, містять саобутні локальні ознаки.

Реалістичне відображення дійсності (побут, одяг, архітектурне середовище) художником несе в собі важливу інформацію для майбутніх поколінь. Пейзаж, як жанровий різновид у мистецькому доробку Анатолія Калитка виражає ставлення митця до навколишньої дійсності, його прагнення зафіксувати етнографічний та культурний простір України, й Гуцульщини зокрема. Серед чисельних природніх мотивів важливе місце відведене архітектурним пейзажам.

Живописні пошуки митця спрямовані на відображення природи Карпат, сакральної архітектури, етнографії гуцульського регіону. Цим самим майстер пензля намагається застерегти нас від того, щоб в шаленій круговерті сьогодення ми не втратили свій найдорожчий скарб – зв'язок із рідною землею, духовним і культурним надбанням свого народу [2. с.117].

Тематика архітектурних мотивів в роботах А. Калитка висвітлюється в сільських та міських пейзажах. Художник трактує їх по-різному, це — історико-архітектурний вигляд міста чи окремої споруди, ансамблі сільських будинків серед природніх ландшафтів; зображення пейзажу з фрагментом споруди. Проаналізувавши даний тип робіт, у доробку художника можна виокремити такі вирішення архітектурного пейзажу:

сільські та міські ансамблі, сакральна архітектура, історична архітектура (оборонна архітектура); панорамні пейзажі з введенням архітектури, камерні фрагменти сільських будівель, вулиці чи околиці сіл.

Архітектуру художник відтворює в синтезі з довкіллям. В деяких роботах посилює жанрову складову за допомогою введення людських постатей.

Пейзажі А. Калитко пише з натури, проте це не просто фотографічне відтворення дійсності. Художник творчо переосмислює побачене. Створюючи їх, митець вирушає в численні піші мандрівки Карпатами. Неодноразово також писав пейзажі Заполяр'я та Криму, Буковини та Поділля, Полісся та Причорномор'я.

Нерідко, створюючи пейзажі А. Калитко доповнює їх мотивами сакральної архітектури. Загалом в олійних роботах даного типу можна відзначити усталені підходи до вирішення сюжетного мотиву, ракурсу, проте різним є трактування деталей та колірно-тональне вирішення.

Виділимо два головні підходи, в зображенні сакральних споруд. В першому художник відтворює храми на передньому плані, а навколишнє середовище підпорядковує до споруд. До даного підходу можемо віднести такі роботи: "Церква на Карвасарах, м. Кам'янець-Подільський" (2005), "Водохрестя" (2006), "Козацька церква. Седнів" (2009), "Седнівська церква" (2009), "Благовіщенська церква м. Коломия" (2015), "Церква у селі В. Вербіж" (2015) [3; 4.]. А в іншому основне місце відводиться природі, а сакральна архітектура грає другорядну роль, виступає акцентами. "Весна квітує"(1999), "Сонячний день" (2002), "До церкви с. Пістинь" (2005), "Стежина біля церкви с. Бабин" (2003), "Погожий день. Церква в с. Річка" (2009), "Весна в Космачі" (2014), "Косів" (2019) – кращі зразки, які характеризуються другим підходом художника до відображення храмової архітектури [2; 3; 4].

Рис. 1. Церква на Карвасарах, м. Кам'янець-Подільський. 2005.

У роботі "Церква на Карвасарах, м. Кам'янець-Подільський" (2005) (Рис. 1) домінантою виступає силует сакральної споруди, яку автор відтворює зі знанням конструктивних особливостей і моделює за допомогою тонального співставлення. Храм гармонійно вписується в навколишнє середовище. Вміло передана конструкція архітектурного об'єкта, що підсилюється обраним ракурсом. Твір відзначається злагодженим колоритом, вмінням передати повітряне оточення та антураж.

Рис. 2. Козацька церква. Седнів. 2009.

Витончений силует церкви у творі "Козацька церква. Седнів" (2009) (Рис. 2) художник зображує фрагментарно. За допомогою низької лінії горизонту посилює величність будівлі. Куполи храму, що здіймаються у небо, художник моделює шляхом тонального співставлення їх із небесною блакиттю. Споруда гармонійно взаємодіє з навколишнім середовищем. А. Калитко не прагнув просто «портретувати» храм, а відтворити його монументальний характер.

Серед архітектурних мотивів на полотнах А. Калитка вирізняються мотиви оборонної архітектури: "Т.Г. Шевченко в Кам'янець-Подільському 1846" (2004), "Хотинська фортеця" (2005), "Стара фортеця. м. Кам'янець-Подільський" (2005), "Фортеця. м. Кам'янець-Подільський". У даних творах митець мовби спілкується із минулим, відтворюючи руїни замку. Творчу манеру художника вирізняють монументальність декоративних форм, лаконічна й розкута колористична мова живопису.

Рис. 3. Фортеця, м. Кам'янець-Подільський. 2005.

Композиційна структура твору "Фортеця, м. Кам'янець-Подільський" (2005) (Рис. 3) базується на принципі фрагментарного зображення архітектурної пам'ятки із найбільш вигідного ракурсу, що вдало підкреслює силует оборонної споруди.

Рис. 4. Стара фортеця, м. Кам'янець-Подільський. 2005.

Силует могутньої споруди художник зобразив на роботі "Стара фортеця, м. Кам'янець-Подільський" (2005) (Рис. 4). Низька лінія горизонту підсилює велич твердині.

Окрім сакральної та замкової архітектури художник часто звертається до відображення сільської та міської архітектури. Пізнавальними є серія робіт, яка дозволяє споглядати вигляд міста Косів в 70-х роках минулого століття, простежити зміни в архітектурно-просторовому середовищі міста. У зимових пейзажах "Зима. Косів" (1972) та "Косів взимку" (1976) органічно поєднаний зимовий пейзаж та міські будівлі. В даних роботах можемо простежити тонке колірне нюансування, вдале поєднання прохолодних та теплих барв.

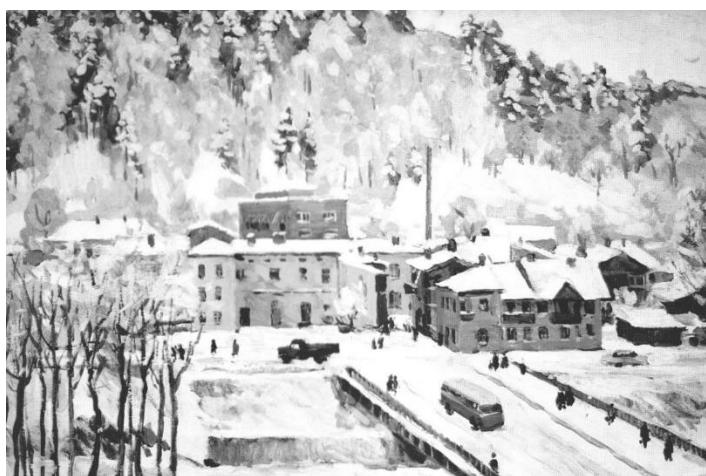

Рис. 5. Зима. Косів. 1972.

Ліричний міський пейзаж "Зима. Косів" (1972) (Рис. 5) відображає провінційне містечко, простір полотна наповнений постатями людей. Вирує життя. На фоні засніженої гори органічно вплетені силуети міських споруд. Художник не вдається до надмірної деталізації переднього плану, він ніби підводить нас до житлової забудови на другому плані. Колористичний лад твору настроєвий, затишний.

Рис. 6. Косів взимку. 1976.

В роботі "Косів взимку" (1976) (Рис. 6) на відміну від попередньої, зображено не панораму міста, а частину вулиці. Художник використав у даній роботі горизонтальний ритм дахів та фасадів будинків, змодельювавши його площинно та узагальнено. А. Калитко акцентує будівлі переднього плану, в той же час обриси віддалених споруд плавно зникають у даліні. В композиційну структуру твору художник ввів мотив дерев та ритм огорож на передньому плані, вони виразно прочитуються на тлі засніженої вулиці та головне місце в даній роботі відведене саме архітектурі.

У панорамному осінньому пейзажі "Міська гора. Косів" (1979) А. Калитко, навпаки основний акцент зробив на відтворенні природи. У глибині зображення художник подає архітектурні акценти, проте вони не домінують, а органічно вписані в природне середовище. Строгий ритм фасадів будинків, дахів і коминів м'яко укритий жовтогарячою масою

дерев. Художник вдало поєднав емоційні, пастозні фактурні мазки із декоративними плямами [6. с. 32]

Проаналізувавши творчий доробок художника, можемо зробити висновок, що переважають сільські пейзажі околиць Косова, Верховини, Ворохти – "На долині туман. с. Буковець" (2000), "Гірське село" (2003), "Хутір під лісом" (2005), "Подих осені" (2005). Створюючи романтичні пейзажі, А. Калитко часто вводить жанрові елементи відтворюючи атмосферу сільського життя, як от в творах "Розмова" (2006), , "Стіжки. Літо в Космачі" (2010), "На Писаний Камінь" (2010), "Карпатська осінь" (2010), "Старий млин в с. Оринин" (2005), , "Седнів. Хатки" (2009).

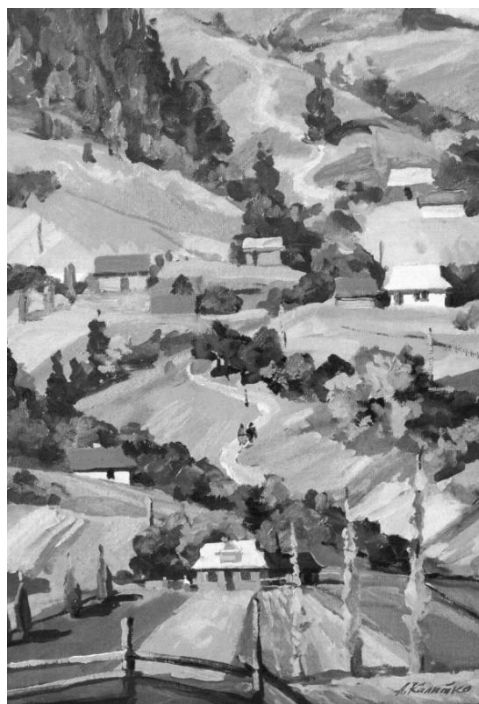

Рис. 7. Хатки. 2003.

Цікавою з точки зору композиційної структури є робота видовженого по вертикалі формату "Хатки" (2003) (Рис. 7).

В сільському панорамному пейзажі А. Калитко використовує горизонтальне чергування простору, веде глядача багатоплановою композицією відкриваючи краєвид гірського села. Пейзаж приваблює декоративністю, неначе яскрава мозаїка, яка гармонійно поєднує в собі чергування пагорбів та лісосмуг з делікатно вписаними силуетами

сільських будинків. Колірна гама побудована на основі охристо-червоних барв, пагорби ніби осяяні сонцем.

Пейзажні роботи А. Калитка привертають увагу майстерністю виконання, багатством живописних тонів. Фіксуючи архітектурні об'єкти художники створюють важливі історико-культурні матеріали для сучасників і майбутніх поколінь. Підсумовуючи вище наведене, можна зробити висновок про важливий внесок Заслуженого художника України А. Калитка. Адже у доробку митця представлено історичну (оборонну) архітектуру, сакральну архітектуру, панорамні пейзажі з введенням архітектури, міські та сільські архітектурні ансамблі, камерні фрагменти окремих споруд, що несуть пізнавальну та розкривають культурно-етнографічну цінність архітектурних об'єктів.

Анатолій Миколайович Калитко – це творчо активний художник-живописець, який представляє Косівський інститут прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв і Косівську регіональну організацію Національної спілки художників України на всеукраїнських виставках, бере участь у вітчизняних та міжнародних симпозіумах живопису [6; 7; 8; 9].

Література:

1. Трембіцький А. М. (2017). Заслужений художник України Анатолій Калитко – подолянин, що закоханий в Гуцульщину. *Матеріали наукової історико-краєзнавчої конференції з міжнародною участю "Хмельниччина: історія та сучасність"* (27 вересня 2017 р.), 362–368.
2. Молинь В.Д., П'ясецька В.С. (2012). Мелодія живопису Анатолія Калитка. Альбом. Івано-Франківськ: Місто НВ, 117.
3. Молинь В.Д., П'ясецька В.С. (2007). *Анатолій Калитко. Живопис, графіка. Альбом*. Маріуполь, 96.

4. Молинь В. (2017). *Анатолій Калитко. Живопис. Альбом*. Львів: Cyfrolab.com, 72.
5. Молинь Н. (2019). Осінні пейзажі у творчості Анатолія Калитка. *Вісник Закарпатської академії мистецтв*, 13, 29–36.
6. Молинь В. (2009). Карпати як творча робітня митця. *Українська академія мистецтва. Дослідницькі та науково-методичні праці*, 16, 369-375.
7. Молинь В. Калитко А. (2015). Мистецький простір: діяльність спілчан Косівської регіональної організації Національної спілки художників України. *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство*, 30-31, 176-188.
8. Молинь Н. (2020). Твори декоративно-прикладного мистецтва у роботах Анатолія Калитка. *Cultural studies and art criticism: things in common and development prospects: proceedings of International scientific and practical conference. (November 27–28, 2020. Venice)*, 204–207.
9. Сусак К. (2012). Художник-живописець, педагог Анатолій Калитко. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*, 23, 246-251.

References:

1. Trembitskyi A. M. (2017). Zasluzhenyi khudozhnyk Ukrainy Anatolii Kalytko – podolianyn, shcho zakokhanyi v Hutsulshchynu [The Honoured Artist of Ukraine Anatoliy Kalytko – born in Podillia but in love with Hutsulshchyna]. *Materialy naukovoï istoriko-kraieznavchoï konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu "Khmelnychchyna: istoriia ta suchasnist" (September 27, 2017)* [Materials of the scientific historical and local lore conference with international participation “Khmelnytskyi region: history and modern times”], 362–368.

2. Molyn V.D., Piasetska V.S. (2012). *Melodiia zhyvopysu Anatoliia Kalytka. Albom* [Melody of painting by Anatolii Kalytko. Album]. Ivano-Frankivsk: Misto NV, 117.
3. Molyn V.D., Piasetska V.S. (2007). *Anatolii Kalytko. Zhyvopys, hrafika. Albom* [Anatolii Kalytko. Painting, graphics. Album]. Mariupol, 96. [in Ukrainian].
4. Molyn V. (2017). *Anatolii Kalytko. Zhyvopys. Albom* [Anatolii Kalytko. Painting. Album] Lviv: Cyfrolab.com, 72. [in Ukrainian].
5. Molyn N. (2019). Osinni peizazhi u tvorchosti Anatoliia Kalytka [Autumn landscapes in the creative work of Anatoliy Kalytko]. *Visnyk Zakarpatskoi akademii mystetstv* [Newsletter of the Transcarpathian Academy of Arts], 13, 29–36. [in Ukrainian].
6. Molyn V. (2009). Karpaty yak tvorcha robitnia myttsia [The Carpathians as the creative workshop of the artist]. *Ukrainska akademiia mystetstva. Doslidnytski ta naukovo-metodychni pratsi* [Ukrainian academy of arts. Investigational and scientific-methodic works], 16, 369-375. [in Ukrainian].
7. Molyn V. Kalytko A. (2015). Mystetskyi prostir: diialnist spilchan Kosivskoi rehionalnoi orhanizatsii Natsionalnoi spilky khudozhnykiv Ukrainy [Artistical area: the activity of the members of Kosiv regional organization of the National Union of Artists of Ukraine]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Mystetstvozhnavstvo* [Bulletin of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Art History], 30-31, 176-188. [in Ukrainian].
8. Molyn N. (2020). Tvory dekoratyvno-prykladnoho mystetstva u robotakh Anatoliia Kalytka [Items of decorative and applied art in Anatoliy Kalytko's paintings]. *Cultural studies and art criticism: things in common and development prospects: proceedings of International scientific and practical conference*. (November 27–28, 2020. Venice), 204–207. [in Ukrainian].
9. Susak K. (2012). Khudozhnyk-zhyvopysets, pedahoh Anatolii Kalytko [Artist-painter, pedagogue Anatoliy Kalytko]. *Visnyk Lvivskoi natsionalnoi*

akademii mystetstv [Bulletin of Lviv National Academy of Arts], 23, 246-251. [in Ukrainian].

Citation: Nataliia Molyn (2021). IMAGINATIVE AND STYLISTIC INTERPRETATION OF THE ARCHITECTURAL MOTIVES IN ANATOLIY KALYTKO'S ARTWORKS. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 4(48). doi: 10.26886/2520-7474.4(48)2021.4

Copyright Nataliia Molyn ©. 2021. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

DOI 10.26886/2520-7474.4(48)2021.5

UDC 7.012(045)

**GENERAL METHODS OF CONSTRUCTION OF OBJECTS WITH
VARIABLE GEOMETRY IN OBJECTIVE-SPATIAL DESIGN**

Marta Hladchuk, PhD student

<https://orcid.org/0000-0002-4066-6371>

e-mail: martagladchuk@gmail.com

Lviv Polytechnic National University, Ukraine, Lviv

The objective of the article is to define and characterize the basic general methods of construction of objects with variable geometry in the area of objective-spatial design.

On the basis of a thorough analysis of scientific publications and modern samples of transformative objects of different specifics, it was established that objects with variable geometry in objective-spatial design are often based on methods borrowed from architecture, design of mobile housing, clothing, etc.

As a result, ten general methods of transformation in objective-spatial design were defined, their characteristic features were described, the main areas of use and specificities of functional purpose were established.

The methods are as follows: the unfolding method (a partial or complete transfiguration of the initial form of the object, resulting in the unfolding of supplementary functional elements simultaneously or alternately); the packaging method (more radical version of the unfolding method); the rearrangement method (rearrangement of a set of modular elements in different ways, within the designs limits); the modular construction method (arrangement a set of subordinate modular parts in one or many particular ways to form a indivisible object); the displacement method (the process of shifting one or several parts of the initial structure in different directions relative to the static base); the rotation method (the movement of the structural elements of the object around its static base); the awning structures method (the construction of a closed environment by using pre-fabricated awning structures); the aggregation method (ensuring the variety of configurations of an object through a coalescence of its separate structural elements into an adjustable construction set); the unification method (unification of the vast variety of similar design objects and reduction it to a single form, system, configuration); the separation method (the splitting of one object into two or more self-sufficient parts).

In conclusion, it was established that in practice these ten methods are universal and have a wide range of applications, both utilitarian and conceptual in nature, and are often applied in different combinations in order to optimize the process of product exploitation, or to provide the necessary aesthetic characteristics.

Keywords: method of transformation, transformative design object, design, multifunctionality, mobility, design concept.

Introduction. Objects with variable geometry are widely used in many areas of design, meeting the demand for both utilitarian and conceptual design solutions. Despite the differences of the functionality, purpose and

specificity of perception, the morphology of these objects is based on general methods of transformation. The study of these methods makes it possible to better understand the initial characteristics of the objects with variable geometry, their capabilities and the most appropriate areas of their use. The research of general methods is also a prerequisite for further defining specific methods of transformation for each individual area of objective-spatial design.

Analysis of recent research and publications. The analysis of scientific publications concerning the principles and methods of transformation showed the existence of a common methodological base for the construction of all objects with variable geometry, regardless of the scope of application.

Principles and methods of transformation in general in different areas are studied by Verhunova N.S. (Verhunova, 2015) (industrial design), Kaneva M. I. (Kaneva, 2007) (furniture design), Nagorna Z.V. (Nagorna, 2009) (clothing design), Panfilov A.V. (Panfilov, 2013) (design of mobile housing), Saprykina N.A. (Saprykina, 2005) (architecture).

Individual methods of constructing objects with variable geometry are highlighted by Gnatiuk L.R. and Draga M.L. (Gnatiuk and Draga, 2013), Kuznetsova I.A. and Sirak V.V. (Kuznetsova and Sirak, 2014), Shymanska T.A. (Shymanska, 2012), Marahovskyi A.A. (Marahovskyi and Shymanska, 2012), Stotsko R.Z. (Stotsko, 2014), Lisun I.S. (Lisun, 2014).

Objective of the article. The aim of the article is to define and characterize the basic general methods of construction of objects with variable geometry in the area of objective-spatial design as well as to establish the most appropriate ways of their practical application.

Main material. The purpose of use of any morphological method of constructing objects with variable geometry is to extend the functional limits of these objects, to change their dimensions, shape, appearance and, if

necessary, to make them suitable for use in different environmental conditions. Due to the analysis of a wide range of modern samples of transformational objects, it was established that objects with variable geometry in the area of objective-spatial design are often based on methods borrowed from architecture, design of mobile housing, clothing, etc.

This article describes the 10 most common, effective, and versatile methods of morphological transformation in terms of their application in the area of objective-spatial design. All of the following methods are self-sufficient, but they are often used in various combinations to optimize the operation of the final product, to provide its necessary aesthetic characteristics, etc.

1. The unfolding method. It consists in a partial or complete transfiguration of the initial form of the object, resulting in the unfolding of all supplementary functional elements simultaneously or alternately. This method does not alter the main functions of the object, but rather complements, modifies its form, making it more suitable for performing particular functions [7, p. 18]. In case of this method, transformation results in a significant increase of the space of the object due to the use of various hidden (sliding, folding, stretching, etc.) surfaces and bulk elements. The dimensions of the item in its folded state must be compact in order to allow transportation, but sufficient enough to be able to contain all the functional supplements. The object in its initial form does not necessarily lose the ability to perform all its functions, but can only perform some of them. This method is most effective for constructing multifunctional design objects. It is often used to design high-end mobile houses, residential containers and complex furniture sets which serve as fully fledged functional zones. It is worth noting that unfolding and decomposition are a fundamental principles of functioning of transformed objects and are the basis of many of the methods listed below.

An example of the implementation of the unfolding method is project Cubitat (Fig. 1) by Luke Nichetto. It is a housing module with dimensions of 3x3x3 meters, which consists of all the necessary elements to equip several functional zones: bedroom, kitchen, bathroom and zones for rest and storage. Part of the zones are located inside the cube (bathroom and storage) and the rest are evenly distributed on 4 outer sides.

Fig. 1. The unfolding method. Housing module Cubitat by Luke Nichetto

2. The "packaging" method. It is based on the unfolding method, but it is more radical. Its purpose is to produce a variable geometry object with the maximum compact initial dimensions possible in order to provide a high level of transport mobility. In most cases, such objects lose their ability to perform all of their functions during transportation and change their shape and size drastically after transformation. The entire internal space of the initial form of the object is used to store all the supplements and auxiliaries. For the most part, objects constructed using this method have a simplified geometric shape (such as a cube or parallelepiped) which allows the most efficient use of space within the initial form, as the main focus is on functionality, and not the figurative solution. In objective-spatial design this method is widely used to design compact mobile furniture and equipment.

An example of a project based on the packaging method are furniture transformers from the Japanese company Kenchikukagu (Fig. 2). These are compact furniture sets with a high level of mobility, which in their initial form resemble relatively small parallelepipeds on wheels, and in the transformed

state perform the functions of different functional zones: bedroom, kitchen and workplace.

Fig. 2. The "packaging" method. Kenchikukagu furniture transformers

3. The rearrangement method. It consists in rearranging a set of identical or similar modular elements in different ways, depending on the need and within the designed functions and, accordingly, is based on the principle of combinatorics. Modules can be either separate self-sufficient objects or parts of an indivisible whole. Transformation occurs not due to the direct transfiguration of the separate elements, but through the variation of their layout. The functions and the semantic load of the project are entirely dependent on the number of modules, their placement and the structural links between them and may change drastically after every transformation session. This method is actively used both for design of furniture for residential interiors, and for design of public spaces of various purposes (for example, exhibition spaces, installations, kinetic sculpture, etc).

An example of the use of the rearrangement method is the modular sofa "Idea Fix" (Fig. 3). It consists of 12 frameless textile pillows measuring 67x67x22 cm, with velcro straps and covers, which fasten the modules together. The 12 individual modules provide extensive combinatorics possibilities, allowing one to create sofas of different configurations, individual poufs, coffee and bedside tables, single or double beds and more.

Fig. 3. The rearrangement method. Modular sofa Idea Fix

4. Modular construction method. It is similar to the rearrangement method, however, with significant differences. In this case, modular parts are not considered as self-sufficient elements, but solely as constituents of an indivisible whole. This means, that the individual modules do not carry any functional and semantic value and without conjunction with other parts look unfinished. This kind of "splitting" the whole object into elements is often used in installation.

An example of modular construction is the ANYΠAKOΗ installation (Fig. 4) of the INI studio, presented at the London Design Biennale in 2018. The design looks like a 17-meter narrow corridor consisting of a rigid steel frame and flexible recycled plastic modules. The modules are attached to the frame in such a way that it moves smoothly as a person walks through the corridor, creating a sense of wavy, impulse dynamics of space.

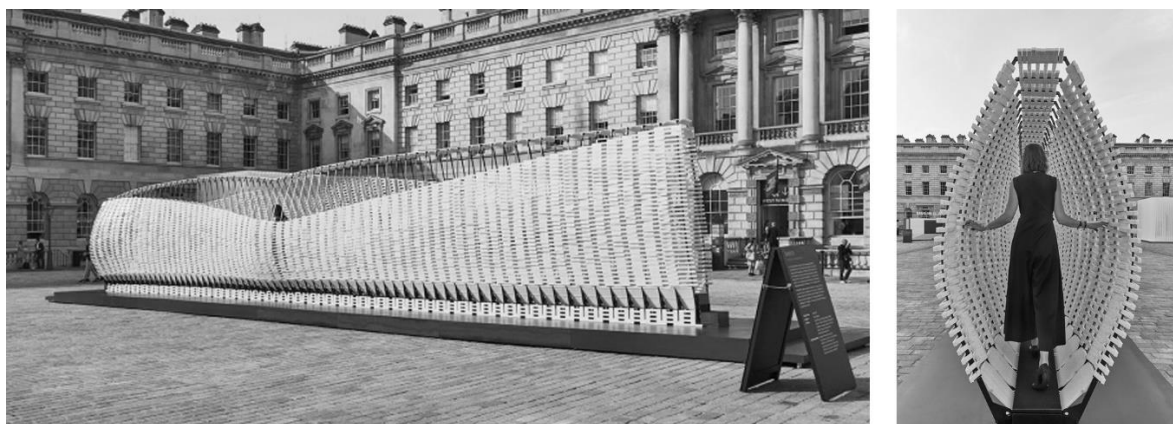

Fig. 4. Modular construction method. ANYΠAKOΗ installation by INI studio, London Design Biennale, 2018

5. The displacement method. It consists in shifting one or several parts of the initial structure in different directions relative to the static center or base. Displaced parts remain attached to the base. This method allows to dramatically change the original shape and dimensions of the object. Displaced parts can be connected by sections of elastic materials that eventually act as partitions and fasteners, or move arbitrarily along a joint system of guide rails. The use of this method often causes a sense of disruption of the environment, which determines its popularity in the areas of exhibition design, installation and kinetic sculpture.

An example of applying the displacement method are the "living" sculptures (Fig. 5) by Li Hongbo, made of paper and based on the technique of Chinese lanterns. The material for the sculpture is specifically glued into dense paper blocks, which are treated by the author like a stone. At first glance, sculptures look like classic gypsum busts, however, after the displacement of a certain part of the block, the whole sculpture deforms, drastically changing its shape [12, p. 261].

Fig. 5. The displacement method. The "living" sculptures by Li Hongbo

6. The rotation method. This method consists in the movement of the structural elements of the object around its static base which operates as the axis of rotation. All structural elements are connected to the base within this axis, and the rotation of the elements changes the shape of the object, revealing additional elements and functions, as well as shifts its figurative image, providing possibilities of alternative interpretations of the object's

meaning. From a utilitarian point of view, this method of transformation is capable of providing a significant increase in the size of the object, the extent of which depends on the number and shape of the moving tiers attached to the base. From the figurative - it has considerable conceptual potential, which allows to express the dynamics and volatility of objects in a ostensive way. Due to this features, the rotation method has a very wide range of applications: from architecture of buildings and structures, design of mobile housing, furniture and equipment to kinetic sculpture.

An example of an object with variable geometry constructed on the basis of the rotation method is a kinetic monument to Franz Kafka, located in Prague, created by sculptor David Czerny. This monumental mirror bust consists of 42 layers made of stainless steel which rotate independently from one another, periodically aligning so that the portrait image becomes recognizable.

Fig. 6. The rotation method. Kinetic monument to Franz Kafka, Prague, David Czerny

7. The awning structures method. It consists in the construction of a closed environment by stretching a fabric or elastic polymer material onto the collapsible frame, or by the use of pre-fabricated awning structures with a build-in frame of a predetermined shape. Usually, this method is not used alone, but acting as an auxiliary elements of the object (exception: tent). Based on the analysis of analogues, awning structures by construction can

be divided into 4 main groups: with a built-in fan frame; with a built-in accordion frame; with a built-in sail frame; without a built-in frame.

This method is widely used to create temporary housing ranging from conventional tents to conceptual hotel complexes. Also, awning structures play an auxiliary role in design of the public exteriors and interiors.

An example of a variable geometry object based on awning structures is the Xiringuito Margate mobile restaurant (Fig. 7), developed by Asif Khan architectural studio. The construction consists of a modular metal frame and awning cover, and can be mounted in a form of a straight line, wave, curve or circle (depending on the wishes of the customer).

Fig. 7. The awning structures method. Xiringuito Margate mobile restaurant, Asif Khan

8. The aggregation method. The main purpose of this method is to ensure the improvement of quality of the object and the expansion of the variety of its configurations within a single design. It happens through a coalescence of all separate structural elements of the transformational object into one. This method results in creating of a construction set - a holistic structure which consists of a particular number of modular parts which can be connected and rearranged at predefined nodes.

Construction set objects are classified into three main types: basic modifications construction set; standard size construction set; aggregate (modular) construction set [8, pp. 205-206].

Collapsible aggregate systems provide a variable approach to building the final configuration of an object. The aggregation method is one of the key methods of the design of objects with variable geometry of mass production (modular furniture).

An example is an aggregate construction set, namely modular shelves by Clive Wilkinson installed in the Disney Store Headquarters office (Fig. 8). Shelves consist of a large number of identical cell modules that connect at predefined nodes, but ultimately form an arbitrary composition.

Fig. 8. The aggregation method. Modular shelves installed in the Disney Store Headquarters office, Clive Wilkinson

9. The unification method. This method is aimed to unify the vast variety of similar design objects and reduce it to a single form, system, configuration. Standardization, normalization and unification help to accelerate the technological process and increase the efficiency of production process and use of a final product. At present, unification is implemented in design in the following ways:

- typical - carried out by the creation and mass production of unified series of homogeneous products, with basic models and modifications;
- intertypical - achieved through the creation and use of the same mass-produced unified elements (units, modules and spare parts) in various heterogeneous products [9, pp.149].

Unification is an important principle of constructing mass produced design objects, as well as unique modular systems that need to be reduced to

a single configuration, with subsequent arrangement in metric or rhythmic series. Therefore, the unification is used in industrial design of objects of different specifics, as well as in installation design.

For example, a typical table-transformer, which changes from a coffee table to a dining table and vice versa (Fig. 9).

Fig. 9. The unification method. Table-transformer A-1, Dlya Vas

10. The separation method - consists in the splitting one object with variable geometry into two or more parts, each of which acquires self-sufficiency and performs adjacent or completely different functions. It is worth noting, that in many of the above-mentioned methods, the moment of separation is also present, but in this case, transformation results in creation of completely separate, in no way interconnected objects. This method is widely used in furniture design.

Fig. 10. The separation method. 4-in-1 Furniture System, Kitmen Keung

An example of a project based on the separation method is the 4-in-1 Furniture System (Fig. 10) by Chinese-Canadian designer Kitmen Keung. In its initial form, the object acts as a corner table, and in transformed form it acquires two configuration options: a couch or a chair with a coffee table.

Conclusions. The ten methods of constructing objects with variable geometry in the field of objective-spatial design, which are described in this article, are universal and have a wide range of applications, both utilitarian and conceptual in nature. The choice of method of transformation is vastly determined by the functional purpose and conditions of use of the finale product. The analysis of modern samples of transformational objects of different specifics showed that, despite the self-sufficiency, in practice these ten methods are often applied in different combinations in order to optimize the process of product exploitation, to provide the necessary aesthetic characteristics, etc. Further research will be focused on identifying the application features of these methods and their specific modifications in the fields of conceptual design and art.

References:

1. Verhunova, N. S., (2015). Transforming principles and its definitions in the industrial design sphere. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv. Dyvain: istoriia, teoriia i praktyka*, 7, pp. 9–14.
2. Kaneva, M. I., (2007). *Furniture-transformer. Historical prototypes of interactive furniture of the future*. St. Petersburg: Noosfera SPb.
3. Nahorna, Z. V., (2009). Classification of methods of transformation forms in design of clothes. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv. Dyvain prostorovo-predmetnoho seredovyscha*, 74, pp. 87-89.
4. Panfilov, A. V., (2013). *Features of the formation of mobile housing for temporary stay (end of XXth – beginning of the XXIst century)*. Thesis abstract for Cand. Sc.: 05.23.21, Moscow, 26 p.

5. Saprykina, N. A., (2005). *Fundamentals of dynamic shaping of architectural objects*. Moscow: Arkhitektura-S.
6. Gnatiuk, L. R. and Draga, M. L., (2013). Features modular shaping transformer furniture. *Teoriia ta praktyka dyzainu*, 3, pp. 15–22.
7. Kuznetsova, I. A. and Sirak, V. V., (2014). Features motion in interior design. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv. Teoriia ta istoriia dyzainu*, 3, pp. 15–19.
8. Shymanska, T. A., (2012). Features of forming objects in transformable design. *Nauka i molod. Prykladna Seriia*, 11-12, pp. c. 204-207.
9. Marahovskyi, A. A. and Shymanska, T. A., (2012). Transforming objects in design. *Teoriia ta praktyka dyzainu*, 2, pp. 148-154.
10. Stotsko, R. Z., (2014). Features of architecture of buildings of higher education institutions with variable geometry. *Arkhitekturnyi visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu budivnytstva i arkhitektury. Arkhitektura budivel ta sporud*, 2, pp. 384-391.
11. Lisun, I. S., (2014). The transformed folded structures in construction. *Teoriia ta praktyka dyzainu*, 6, pp. 108–116.
12. Hladchuk, M. Yu., (2019). Modern trends of application of transformational shape-forming in the objective-spatial design. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni V.Hnatiuka. Seriia: Mystetstvoznavstvo*, 1 (40), pp. 256–267.

Citation: Uliana Khamar (2021). THE ANIMAL WORLD IN THE LIGHT OF ANCIENT CHINESE PHILOSOPHY. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 4(48). doi: 10.26886/2520-7474.4(48)2021.5

Copyright Uliana Khamar ©. 2021. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

III. PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL SCIENCES

DOI 10.26886/2520-7474.4(48)2021.6

UDC 316.64:376.6

MOTIVATION OF CANDIDATES FOR FOSTER CARERS AS A FACTOR IN THE SUCCESSFUL CREATION OF A FOSTER CARER'S FAMILY

Larysa Pietushkova, Graduate student

<http://orcid.org/0000-0002-9005-2386>

e-mail: l.pietushkova@p4ec.org.ua

Institute of Educational Problems National Academy Pedagogical Sciences of
Ukraine, Kyiv, Ukraine

The introduction of the foster care service in Ukraine is conditioned by the priorities defined in the legislation of raising a child in a safe family environment, the creation of support services for families with children in the community. For the effectiveness of the provision of foster care services, it is important to conduct an initial selection of candidates for foster carers, to study their motivation.

The goal of this article is to study the features and justification of the role of motivation of candidates for foster carers in the process of creating a family of foster carers. Theoretical (analysis of the literature to determine the starting points of the study) and empirical methods (questionnaires, surveys, standardized interviews) were used to solve the tasks.

On the basis of researches by scientists and practitioners the peculiarities of motivation of surrogate families and classification of motives are determined. A study of the motivation of candidates for foster carers and members of their families has been conducted, identified the most common

fears of candidates that affect their motivation, identified levels of formation of professionally significant motives.

Keywords: selection of candidates for foster carers, motivation, foster care service, foster carer, fears.

Introduction. The priority of raising a child in the family is one of the basic principles of family law in Ukraine. However, parents are not always able to provide the child with safe living conditions, to meet their needs. Support services for families with children in the community will help them restore their own parental potential, reduce vulnerability, and overcome difficult life circumstances. The foster care service ensures the right of a child temporarily removed from the family to live in a family environment, their right to receive educational and medical services, and the restoration of social roles.

Prerequisite for the introduction of foster care services in Ukraine were ratified international standards, which set priorities for the introduction of social services for families with children at the community level, the principle of decision-making in the best interests of the child, creating a system of family education for children deprived of parental attention.

The are benefits of providing a foster care service not only for the child transferred to the foster family, his or her parents, but for the community itself as well. In the process of providing a foster care service, the level of mentally traumatic influence on the child decreases during the transfer from their family to the foster carer's family, because they remain living in their community, as close as possible to friends, relatives, parents, social environment; receive quality care, education, educational and medical, rehabilitation services.

At this time, the child's family receives social support services in accordance with certain needs, develops / restores their own parenting skills,

has the opportunity to meet with the child, communicate with them, spend time together.

The community, by developing and implementing this service, reduces the risk of children entering institutional care, creates conditions for early intervention, provides support and assistance to families with children according to identified needs.

For the successful functioning of the institute of foster care it is important to increase the potential of foster carers through professional selection and training of candidates for foster carers. One of the important stages in the selection of candidates is to study their motivation to start a foster family.

Analysis of recent research and publications. E. Ilyin, V. Kovalyov, O. Kulchytska, B. Lomov, N. Lytvynova, V. Molyako, N. Morozova, S. Rubinstein, O. Sosnyuk, P. Shavira, V. Shadrikov and others have thoroughly studied the motivation and structure of the motivational sphere of personality. Peculiarities of motivation, its influence on the functioning of various forms of substitute family care were reviewed by scientists S. Arkhipov, O. Bezpalko, G. Bevz, I. Zvereva, A. Kapska, N. Krasnova, V. Martynova, V. Mukhina, V. Oslon, P. Pavlenok, J. Petrochko, I. Pesha, J. Raikus, N. Tolstykh, R. Hughes, A. Yaroshenko. However, the motivation of foster carers and its features have not been studied in detail.

The goal of this article is to analyze and substantiate the role and features of motivation of candidates for foster carers in the process of creating a family of foster carers.

Presentation of the main research material. Motivation, as noted by N. Morozova (Morozova, 2005), encourages activity, occupies a leading place in the structure of personality behavior and denotes a set of external and internal conditions that motivate the subject to activity [6, 75-84]. Therefore, the professional activity of an individual depends on what their motivation is. It is especially important to identify and study the motivation of candidates for

foster carers, as children will be relocated to their families in the process of providing foster care services. And the quality and effectiveness of the service depends on the reason the candidates chose to start a foster family.

Substantiating the importance of motivation, P. Shavira (Shavira, 1981) noted that the motive is organically linked to the content and process of activity, it provides constant attention to activity, encourages people to evaluate themselves, their own knowledge, skills and moral qualities in the context of the requirements of this activity [8]. Researcher O. Sosniuk (Sosniuk, 2006) notes that motivation can ensure the harmonious implementation of tasks and promote self-disclosure of the professional's personality [8, 86].

External and internal motives are distinguished by V. Molyako, O. Kulchytska, N. Lytvynova (Molyako, Kulchytska, Lytvynova, 1995). Thus, scientists attribute recognition, enrichment, arousal to external motives and believe that such motives do not contribute to the satisfaction of professional activity. If a person is guided by internal motives in the process of professional activity, then their motivations are aimed at finding something new, unknown, unusual, they seek to solve various problem situations in a non-standard way and enjoy the activity [5, 82].

Scientists and practitioners have studied the motivation of foster families, its impact on the functioning of such a family, its success. Thus, A. Yaroshenko (Yaroshenko, 2016) singles out motivational complexes for deciding to become foster parents, namely: harmonious, altruistic, religious, normative, pragmatic, egocentric [11, 37-42].

S. Markova and O. Podolska studied the influence of the value orientations of foster parents on the process of adaptation of orphans in a foster family (Markova, Podolska, 2016). The researchers concluded that the constructive motivation of foster parents to adopt and raise a child in the family is determined by their value orientations, which further determines the

success of the adaptations process of the child. Researchers also identified three groups of constructive motivation, in particular: creating a family (the need to realize themselves as parents, to have a large and friendly family, to achieve harmony in the family); helping the child (the desire to take care of the child and prepare them for adult life; to develop the child's personality and make them happy, not to compare with other children and not to take into account their past); compensation for the consequences of their own child mental trauma (attempts of foster parents to compensate for their own unsuccessful childhood experience, ensuring a successful childhood for the orphan) [3, 52-55].

Scientists and practitioners in the course of research distinguish different groups of motives, but most often these are constructive, destructive, altruistic, pragmatic motives. Thus, V. Martynova (Martynova 2004) refers to the destructive motives the need to procreate (infertility, the inability of a married couple to have children), to the altruistic – the desire to protect the child, to help them, to create good living conditions for them and so on. The scientist pays special attention to this motive of a married couple to adopt a child into the family – the restoration of the emptiness of life due to the loss of the child, their death. Such a motive, according to the scientist, can provoke an exacerbation of psychological trauma in adults, such a couple needs mental help and support. The pragmatic motives that stimulate a married couple to adopt a child are the desire to improve their financial situation, to receive certain material benefits. To the same group of motives, she includes the desire to adopt children in order to help run the household [4].

Based on the analysis of the activities of foster families in Germany, Vakker (Vakker, 2013) identifies the following groups of motives for creating a foster family: the desire to help raise children of friends; the desire to pass on the positive experience of raising foster children to other generations; desire to realize humanistic worldviews; desire to compensate for infertility; the

desire to neutralize the «empty nest syndrome» (when native children have grown up and live their lives away from their parents); desire to self-realize as an educator [2, 29-32].

T. Shulga (Shulga, 2018), according to motivation, distinguishes the following types of foster families: foster parents with a clear parental (maternal) attitude to children; motivated by satisfying activities; professional teachers motivated by altruism; romantics, for which the upbringing of children is an opportunity for self-realization; those who want to get the maximum amount of material goods and create good conditions for displaced children; those who seek to assert themselves in any way are motivated to realize the need for power over others [10, 55-65].

V. Oslon (Oslon, 2006) identified the following set of motives for adopting a child: the absence of their own children; desire to be no worse than others; continuation of family traditions; desire to help a child from a boarding school; filling the void after losing your own child; filling the void after their own children have grown up and left home; desire to help at least one child; hope for help in old age; solving financial problems through payments and monetary rewards; desire to influence the relationship with any member of the family, the restoration of relations; the desire to correct their own unsuccessful parenting experience [7].

The transfer of a child to a foster family, as in an adoptive family, involves changes in the family system, the reconciliation of one's own expectations and real events. In the foster care, in contrast to the adoptive family, the children stay temporarily for a period of 3 to 6 months, they maintain a safe relationship with their biological family, so the motives of the candidates will be somewhat different, but in many respects similar. The inconsistency of motivation and the expected situation with the real one is a very important factor of maladaptation and destruction of the family system, inefficient performance of the tasks of the foster care service.

Based on the research of scientists, we conclude that the motivation of candidates is important for the creation of a foster family, its functioning; the focus of motivation on moving children to their families largely determines the success of rehabilitation activities.

Research to determine the motivation of adults to adopt a child into their family has allowed us to group them into the following groups: selfless motives, when adults are willing to help children, understand their needs; socially-oriented motives, when adults are motivated by service, the desire to commit an act of charity; pragmatic motives are based on personal interests and needs, such as improving one's financial situation, «completing one's retirement» and so on.

We refer the first and second groups of motives to constructive motives, because the choice is based on such needs as recognition, desire to act, contribute to life, respect, self-affirmation, «service», active life position, desire to help children and so on. Destructive motives include pragmatically motivated motives, which may be based on losses, compensation for the absence of their own children, the consequences of psychological trauma, children's psychological trauma, improvement of financial situation, saving the marriage, and so on. Also, destructive motivation can arise under the influence of feelings, emotions, social advertising, when candidates for foster care seeks to protect the child from «their bad parents», give the child everything they cannot get in their own family, the need for radical change and more. This causes pity for children and does not allow them to objectively understand their own resources for providing the service.

Candidates' motivation is influenced by fear of change in their lives, relationships with their own children, often based on fears of myths about the «genetic heredity of a child's bad behavior», his mental health; they are afraid of the «massacre» of the child's biological parents, and so on. Typically, in

the process of training these fears disappear, but their presence affects the motivation of candidates.

Another important point in the motivation of candidates is the consistency of motives of all family members who live with them in the same apartment, and if the foster carer is motivated and his assistant is negative about the decision, considers it a whim, the effectiveness of rehabilitation will be low due to the inconsistency of the educational impact on the child, the environment in the family of the foster parent, the psychological atmosphere will not always contribute to the rehabilitation of the child, the restoration of its social ties. Equally important is the willingness of biological children to have other children in the family, and their parents will spend much of their time with them.

Assessment of professionally significant motives of the candidate for foster carers and his assistant, the readiness of their children to start a foster carer family, was carried out on the basis of a specially designed questionnaire based on the analysis and classification of motives for foster care, developed by V. Oslon [7]. To clarify the motivation of the foster parent and his assistant to the rehabilitation activity, we adapted a standardized interview, developed on the basis of materials by V. Oslon, D. Raikus, R. Hughes. To determine the motivation of candidates for foster carers to provide patronage services, the following levels were distinguished: creative (high), productive (medium) and reproductive (low).

Creative (high level) involves the formation of candidates' constructive motives, which are agreed with his assistant, family members. Candidates may have minor concerns about future activities, which are due to a lack of awareness of the content of the foster care service.

At the productive (medium) level, the formation of candidates is mainly characterized by constructive motives; they are partially aware of the changes that may take place in their lives; one of the candidates is interested, while

the assistant partially understands their participation in the process of providing foster care services. Candidates have fears about future activities.

To the reproductive (low level) we include candidates and their assistants, who have formed mostly destructive motives for creating a foster family, they have many fears about future activities.

Diagnostic of adolescents' personal readiness for temporary placement of children in their family was conducted according to a developed questionnaire. The methodic is developed on the basis of the analysis of psychological characteristics of teenage children, the detailed description of the properties diagnosed was made, those qualities and features which promote formation of readiness are allocated. For this purpose, the selection of synonyms and antonyms for this characteristic was carried out. This allowed us to compile a thesaurus of characteristics, which later helped to determine the direction of the questions.

We identified three levels of adolescent readiness: high, medium, and low. If we talk about direct questions that can be asked to adolescents, then, as experience shows, they do not always give the truthful answer. The low efficiency of direct questions is due to feelings of fear of punishment or condemnation for the answer, which does not coincide with the generally accepted norm. Therefore, we used projective situations to study the readiness of adolescents for temporary placement of children in their families.

When providing foster care services, the main role is carried out by the foster carer, his assistant provides him with support, assistance, and joins this process if necessary. They also pass together selection in order to become potential candidates, training in the program of preparing foster carers, therefore, in the process of determining the level of readiness for rehabilitation activities in the study involved candidates for foster carers and their assistants, children aged 10 to 18 years, living with the candidate.

The study of the levels of motivation of candidates for foster carers to provide foster care services was conducted throughout 2017-2020 during the initial selection. The study involved 108 people from Kyiv, Dnipropetrovsk, Kirovohrad, Zhytomyr, Cherkasy, Kharkiv, Sumy, Ternopil regions, including: 54 people – candidates for foster carers, 54 people – assistants of foster carers; 36 children of candidates for foster carers.

The majority of respondents are women. Thus, in the group of candidates for foster care 93% of respondents are women, 7% are men; in the group of assistants to foster carers – 72% are males, 28% are females. The following groups have been singled out among the assistants of foster carers: 12% – adult children of the candidate for foster carers; 8% – one of the parents of the candidate who lives with him in the same apartment; 70% are husbands and only 7% are wives of candidates for foster carers. By age, respondents are distributed as follows: up to 30 years old – 5%, from 31 to 40 years old – 11%, from 41 to 50 years old – 33%, over 50 years old – 51%.

The presented data show that the majority of candidates for foster carers are aged 40 and over, which confirms the thesis that people who have expressed a desire to become foster carers have already had professional experience, raising their own children and their decision is conscious and thoughtful.

To study the level of motivation of candidates for foster carers and their assistants, we analyzed the results of the survey «Diagnosis of professionally significant motives of the candidate for foster carers and his assistant» and a standardized interview.

The level of *formation of professionally significant motives* is as follows: 60 people, which is 55.5% of the total number of respondents formed professionally significant motives, they mainly have motives aimed at the child's self-worth, altruism. 28 people (25.9%) mostly have professional

constructive motives and only 20 people (18.5%) have destructive motives, which are partly related to selfish private and financial benefits.

Based on the results of a standardized interview, we identified a difference in the levels of motivation of candidates for foster carers and their assistants. Thus, out of 54 candidates for foster carers, 32 people (59%) have formed professionally important motives at a high level. This shows that the candidates, deciding to become foster carers, approach this issue consciously, the main motive is the desire to help children and their families, to provide them with warmth and support, help.

To the question «*Why did you decide to become a foster parent?*» they gave answers that they want to help vulnerable children as a foster carer, have the example of their own parents, who are adoptive parents, foster parents from a family-type orphanage. It is worth highlighting a group of respondents who consider their main motive to be the desire to help children, because their children have already grown up and left their home, the so-called «empty nest» motive.

16 people (29.5%) have separate motives, candidates are aware of their responsibilities as foster carers, they believe that they should help children, take care of them, bring them up, but they believe that this is their sense of duty. They say that they can provide care and upbringing for the child, his rehabilitation, because it is their duty, service.

6 people (11%) consider the main motive the possibility of employment, as there are no jobs in the community. Some of them said that they have not decided yet, but want to help orphans, think about how to do it, so they decided to start a foster family. They also did not understand the essence of the service itself, did not understand that one or several children of different ages could be transferred to their family, and were not ready for that.

Candidates for foster care assistants are less motivated, in particular: 28 people (52%) are aware of the new role and are ready to help the foster

carer, convinced that their role is important and understand it. 12 people (22%) want to help children, foster carers, but are not fully aware of their role and motivation, respectively. 14 people (26%) do not understand their role in providing patronage services, do not know which families and children are provided with the service, and are afraid that these families may endanger the lives of people close to them.

In order to determine the extent to which family members are aware of their future professional activities and ready to support their parents, a survey of 36 children of candidates for foster care was conducted and the following results were obtained: 29 people (80%) understand and support their parents' choices to provide foster care services, ready for temporary placement of foreign children in their family; 6 adolescents (17%) are generally ready for temporary placement of foreign children in their family, but sometimes they have doubts because of the generally accepted opinion in society; 1 teenager (3%) is not ready for temporary placement of foreign children in his family, stated that he does not want anyone to take his belongings, his parents paying more attention to them rather than to him.

The respondents' concerns about their future professional activities were revealed during the survey. All the voiced fears of the candidates and their assistants can be combined into groups: fear of negative perception by the immediate environment, society; fears about future activities; fears about children displaced into the family and their family environment. The results of the survey of respondents are presented in Fig. 1.

Candidates for a foster family are concerned about how to prepare the family and social environment for the immediate arrival of children in the family. Such fears were expressed during the survey by 15 (28%) candidates for foster carers and 17 (31%) of their assistants. Naturally, such fears are understandable, because society is ambivalent about adoptive families, family-type orphanages, and they have almost no information about foster

families at all. We conditionally divided the fears and anxieties of this category into two groups: how to prepare the immediate family environment (own children, grandchildren, parents of the couple, etc.) before the candidates plan to provide foster care services; how to explain to neighbors, school staff, kindergarten, hospital about the temporary appearance of children in the family.

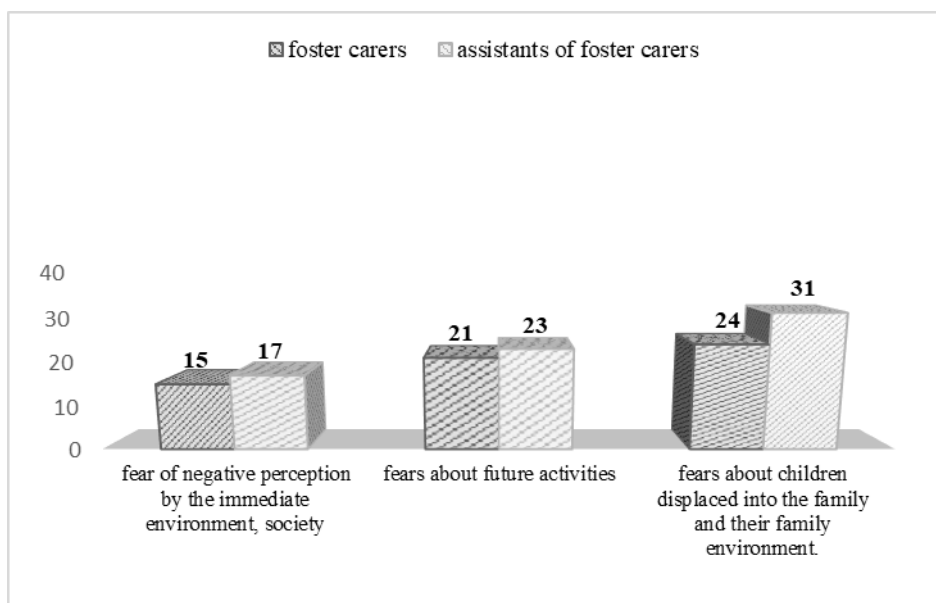

Fig. 1. Fears of candidates and their assistants identified in the standardized interview process, 108 people

Fears related to the future activities of foster carers and their assistants are formed due to lack of understanding of foster care services, rehabilitation activities, insecurity of their own resources (creating a foster family is a very global change in life and affects all areas of candidates). Among the candidates for foster carers we interviewed, 21 people (39%) said about them, and almost as many of their assistants noted that they had such fears (23 people, 42%). Here are the typical fears and anxieties of the candidates: I will not be able to help the child; I have no knowledge to support a child; I will not be able to help the child in education, etc.

The most common group of concerns of candidates are fears about displaced children and their family environment, which were mentioned during

the survey by 24 candidates for foster carers (44%) and 31 people from among their assistants (57%). Their fears are related to the child's health and development, heredity, mental disorders, and deviant behavior.

For example, candidates' fears about children: *«A sick child will come to us and we will not be informed about it»; «A child can seduce a man, our children, because it is unknown what were they doing in their own family», «What to do if a child smokes, drinks alcohol?». Concerns about the biological families of displaced children are the most complex and widespread. «The child's parents will come to us and break the windows», «The child's father will come and beat the kid», «The child will run away with their parents, what can we do then?».*

Nine candidates for foster carers (17%) said in an interview that they had no fears and that they hoped to get all the answers to their questions during their studies. They also noted that, if necessary, they could always seek the help of specialists who would arrange the child for foster care. Among the assistants there are only 3 such people (5%). If we analyze the responses of married couples (candidate and foster carers and his assistant), then out of 54 couples, only one has no fears about future activities.

Conclusions. Thus, examining the presence of professionally significant motives, we can conclude that most candidates for foster carers and their assistants (55.5% – creative level, 25.9% – productive level), they are formed, dominated by constructive motives, they are consistent with others family members. Only 20 people (18.5%) have destructive motives, which are partly related to selfish private and financial benefits.

It is important to take into account the peculiarities of candidates' motivation, their fears related to future activities, when organizing training under the foster care training program, psychologist consultations provided during training, writing recommendations to foster care candidates and their assistants based on selection results and teaching.

Literature:

1. Бевз Г. (2010). Приймна сім'я: соціально-психологічні виміри. Монографія. Київ. Слово, 352.
2. Ваккер Н. Н. (2013). Из опыта работы службы помощи приёмным детям в Федеративной Республике Германия. Диалог, 29-32.
3. Маркова С. В., Подольская О. А. (2016). Развитие ценностных ориентаций у родителей как условие адаптации детей-сирот к приемной семье. Вестник Томского государственного педагогического университета. 12(177), 52-55.
4. Мартынова В. В. (2004). Социально-педагогическое сопровождение приемной семьи. Минск, 240.
5. Моляко В. А., Кульчицкая Е. И., Литвинова Н. И. (1995). Психология детской одаренности. Киев. Знание, 82.
6. Морозова Н. И. (2005). Роль мотивации выбора профессии в процессе становления социального работника. Вестник Кемеровского Государственного Университета. Кемерово. Компания ЮНИТИ, 2 (22), 75-84.
7. Ослон В. Н. (2006). Жизнеустройство детей-сирот: профессиональная замещающая семья. Москва, 368.
8. Соснюк О.П. Формування психологічної готовності особистості до інноваційної діяльності. дис... канд. психол. наук: 19.00.01. Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 199.
9. Шавир П. А. Психология профессионального самоопределения в ранней юности. Москва. Педагогика, 96.
10. Шульга Т.И. (2018). Роль значимого взрослого в деятельности организации для детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей. Москва. ИИУ МГОУ, 55-65.

11. Ярошенко А. А. (2016). Замісна сім'я: від мотивації до успішного виховання дітей. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. 1 (130). Одеса, 37-42.

References:

1. Bevz H. (2010). Pryiomna simia: sotsialno-psykholohichni vymiry. Monohrafiia. Kyiv. Slovo, 352. [in Ukrainian].
2. Vakker N. N. (2013). Yz opyta raboty sluzhby pomoshchy pryèmnyim detiam v Federatyvnoi Respublyke Hermaniya. Dyaloh, 29-32. [in Russian].
3. Markova S. V., Podolskaia O. A. (2016). Razvytye tsennostnykh oryentatsyi u rodytelei kak uslovye adaptatsyy detei-syrot k pryemnoi seme. Vestnyk Tomskoho hosudarstvennoho pedahohycheskoho unyversyteta. 12(177), 52-55. [in Ukrainian].
4. Martynova V. V. (2004). Sotsyalno-pedahohycheskoe soprovozhdenye pryemnoi semy. Mynsk, 240. [in Russian].
5. Moliako V. A., Kulchytskaia E. Y., Lytvynova N. Y. (1995). Psykholohyia detskoï odarennosti. Kyev. Znanye, 82. [in Ukrainian].
6. Morozova N. Y. (2005). Rol motyvatsyy vybora professyy v protsesse stanovleniya sotsyalnoho rabotnyka. Vestnyk Kemerovskoho Hosudarstvennoho Unyversyteta. Kemerovo. Kompanyia YuNYTY, 2 (22), 75-84. [in Russian].
7. Oslon V. N. (2006). Zhyzneustroistvo detei-syrot: professyonalnaia zameshchaiushchaia semia. Moskva, 368. [in Russian].
8. Sosniuk O.P. Formuvannia psykholohichnoi hotovnosti osobystosti do innovatsiinoi diialnosti: dys... kand. psykhol. nauk: 19.00.01. Kyivskyi natsionalnyi un-t im. Tarasa Shevchenka. Kyiv, 199. [in Ukrainian].
9. Shavyr P. A. Psykholohyia professyonalnoho samoopredeleniya v rannei yunosti. Moskva. Pedahohyka, 96. [in Russian].

10. Shulha T.Y. (2018). Rol znachymoho vzrosloho v deiatelnosti orhanyzatsyy dlia detei-syrot y detei, ostavshykhsia bez popechenyia rodytelei. Moskva. YU MHOU, 55-65. [in Russian].
11. Yaroshenko A. A. (2016). Zamisna sim'ia: vid motyvatsii do uspishnoho vykhovannia ditei. Naukovyi visnyk Pivdennoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushynskoho. 1 (130). Odesa, 37-42. [in Ukrainian].

Citation: Larysa Pietushkova (2021). MOTIVATION OF CANDIDATES FOR FOSTER CARERS AS A FACTOR IN THE SUCCESSFUL CREATION OF A FOSTER CARER'S FAMILY. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 4(48). doi: 10.26886/2520-7474.4(48)2021.6

Copyright Larysa Pietushkova ©. 2021. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

DOI 10.26886/2520-7474.4(48)2021.7

UDC 159.9

**PERSONAL SELF-DEVELOPMENT, TRAINING AND EDUCATION: THE
PSYCHOLOGICAL DIMENSION**

Olena Andriyenko, PhD of Philosophical Sciences

<https://orcid.org/0000-0002-2342-2404>

e-mail: elena_andrienko8@mail.ru

Academy of Higher Education of Ukraine, Ukraine, Kiev

The article is devoted to the psychological inquiry of personal self-development and its connection with education and training. The focus has been made on the terminological aspect of the problem. It has been concluded that personal self-development is the process of person's activity in the social and cultural environment which includes three main phases: the phase of adaptation; the phase of individualization; the phase of integration.

There are four main positions regarding the relationship between training and education in the context of personality self-development: training and education are indivisible processes; education is carried out in an extracurricular form; education is completely outside the training, but forms an axiological unity with it; personal education is mainly carried out by communities and groups that are not related to the field of training. There are three main approaches to the relationship between development and training: complete denial of any connection between development and training; identification of these two processes; the interpretation of development as a dual process, including training and maturation (in this case, development is recognized as a broader concept than training). Personal self-development is impossible without education and training.

Key words: Personality, Personal Self-development, Mind, Training, Education, Culture.

The category of personality acquires different semantic shades, depending on the theoretical context in which it is used. For example, there are peculiarities of understanding the personality in sociology, psychology, legal sciences, etc. Personal self-development is the process of formation, development and improvement of the qualities, properties and functions of a person related to the physical, social and spiritual aspects of its being under the influence of biological and socio-cultural, as well as external and internal factors. Personal self-development is closely connected with many other processes, first of all – with education and training.

The aim of this work is to investigate psychological aspect of links between processes of personal self-development, education and training.

The psychological aspects of personality development were actively developed by representatives of psychoanalysis: Z. Freud [1], C.-G. Jung [2], E. Fromm [3], K. Horney [4], and others. In their research, they encountered a

contradiction due to the reduction of the spiritual foundations of the personality to subconscious drives, for which they were criticized by M. Scheler [5], L. Frank [6] and others. Modern studies of the psychological side of a person are presented by the works of Russian researchers: A. Alekseyev and L. Gromova, B. Ananyev [7], N. Bekhtereva [8], B. Zeigarnik [9], M. Kagan [10], I. Kon [11], Ye. Malkova [12], as well as the works of foreign authors: A. Adler [13], H. Eysenck, R. Bern, W. James [14], G. Allport, K. Rogers [15], E. Erikson, etc.

Development in a broad sense is a universal property of matter and consciousness to change, passing from one state to another, more perfect, complex and highly organized. Personal self-development is the process of person's activity in the social and cultural environment. In this process three main phases can be distinguished: 1) the phase of adaptation in which a person assimilates cultural values, worldview guidelines and norms of the social environment; 2) the phase of individualization which is associated with the search for a balance between the tendencies towards autonomization and the need to adapt to a given environment; 3) the phase of integration which can be determined as "... the contradictions between the desire of the individual to be ideally represented by his own characteristics and differences in the community and the need of the community to accept and cultivate only those features that contribute to its development and the development of the individual as a personality" [16, p. 372]. If the contradictions between the personality and the environment are not eliminated, either the individual is isolated from the sociocultural environment, or personal degradation. This pattern clearly demonstrates how important the social and cultural context is for the development of a personality.

Personal development and self-development in the social environment occurs initially through training and education. A separate theoretical and methodological problem is the ratio of the categories "development" and

“training”. It is necessary to highlight three main scientific approaches regarding the relationship between development and training which were described by L. Vygotsky [17]:

The first approach assumes that there is no connection between training and personality development (A. Gesell, J. Piaget, Z. Freud, etc.). Its main arguments and basic theoretical positions are as follows:

- Personal development is a consequence of personal internal spontaneous tendency to change, which is inherent in nature itself;
- The independence of the process of development from the process of training is expressed in the fact that the child's thinking goes through a number of stages of development (which are described in detail by J. Piaget and other scientists), regardless of whether the child receives knowledge at school or not;
- The independence of personal development from training is of a relative nature because in order for training to become possible development must form the necessary foundation for this;
- Whole and complete personal development cycles always proceed the training cycles which does not fundamentally change anything in the personality, but is a kind of “superstructure” over development;
- Developmental training does not exist since the success of training is completely determined by development.

The second approach is based on the fact that training is completely identical to development (W. James, E. Thorndike, T. Walson, etc.). The main ideas of this approach are as follows:

- A personality develops as long as it learns and trains and each step in training is at the same time a step in development;
- Consciousness does not play a significant role in the processes of training and development;

- Training leads to development, that is, it is always developmental (this position is universal for justifying any methods and techniques used in teaching).

The third approach is an attempt to combine the first two approaches (K. Koffka, L. Vygotsky, etc.). Its main ideas are as follows:

- Personal development is a dual process, since it combines both training and maturation;
- The mutual influence of these processes occurs by a chain reaction: maturation – training – maturation;
- Training is interpreted as a process of forming new mental structures and improving previously formed personality structures;
- Training can both precede development and follow it;
- Development is a relatively autonomous process from learning, but learning itself, as a source of various new formations, is identical to the development process;
- The category of development is broader than the category of training since it includes larger-scale phenomena of personal dynamics.

A well-known way of solving the problem of the relationship between development and training in science was proposed by L. Vygotsky. It consists in the concept of zones of proximal development which is understood as the difference between the level of actual development (associated with the degree of complexity of the tasks that the child solves on his or her own) and the level of potential development (associated with the level of tasks that the child can solve with outside support).

Education is the process of formation, enrichment and improvement of the subjective-personal and spiritual world of a personality, assimilation of all available culture and display of the triad “knowledge – skills – practical activity” [16, p. 58].

There are four main theoretical positions regarding the relationship between the categories of education and training in the context of personal development [18]:

1. Education and training cannot be separated, since education (upbringing) is realized through the forms and methods of training. These processes are actually merged into a single whole (S. Rubinstein and others). From this position, education is included in the training process as an integral part of it.
2. Education (upbringing) is carried out in the training process of an educational institution in an extracurricular manner. It takes place, as it were, in parallel with training and is realized, for example, in the work of different circles, work-shops, socially useful work or labor education. It is assumed that in such forms, education (upbringing) should consolidate the training outcomes and training, in turn, should contribute to the effectiveness of upbringing.
3. Education (upbringing) is realized completely outside the process of training but forms an ideological and axiological unity with it. In the context of this approach, upbringing is carried out mainly by the family and by the closest social environment, labor and other communities, in which spontaneous training of certain practical skills and abilities takes place at the same time (in many points this approach is reflected in the views of A. Makarenko).
4. Education (upbringing) is carried out not only and not so much by educational as by other institutions, communities and organizations that are not directly related to training (for example, entertainment establishments, peer companies, etc.). At the same time upbringing has a tough realistic character and can also be accompanied by spontaneous or purposeful training.

Therefore, personal development and self-development are impossible without education and training. Today the question of education as the main value-based and ethical element of personal development in the process of training is increasingly being raised. This issue becomes especially relevant in the context of general tendencies of dehumanization of the sphere of modern education. On the other hand, the importance of the formation of moral consciousness for social progress is realized at the international level, in particular, in the creation of a number of influential organizations and unions under the protectorate of UNESCO, the purpose of which is development of ethical issues, as well as the introduction of ethical standards in various spheres of public activity and control over their functioning. Such organizations include: International Bioethics Committee (IBC), Intergovernmental Bioethics Committee (IGBC), World Commission on the Ethics of Scientific Knowledge and Technology (COMEST), The Global Ethics Observatory (GEObs) Ethics Education Programme (EEP), Assisting Bioethics Committees (ABC), Ethics around the World, etc.

References:

1. Freud, Z. (2010). *Psychoanalytic studies* / comp. D.I. Donskoy, V.F. Kruglyansky. Minsk: Potpourri, 608. [in Russian].
2. Jung, K.-G. (1994). *Psychology of the Unconscious*. Moscow: Canon, 250. [in Russian].
3. Fromm, E. (2006) *Escape from Freedom. A Man for Himself*. Moscow: AST, 571. [in Russian].
4. Horney, K. (2008). *The Neurotic Personality of our Time*. Moscow: Academic project, 208. [in Russian].
5. Scheler, M. (2011). *Problems of the Sociology of Knowledge*. Moscow: Institute of General Humanitarian Research, 320. [in Russian].

6. Frank, S.L. (2014). *Spiritual Foundations of Society: An Introduction to Social Philosophy*. Moscow: Direct-Media, 270. [in Russian].
7. Ananyev, B.G. (2008). *Personality, Subject of Activity, Individuality*. Moscow: Direct-Media, 209. [in Russian].
8. Bekhtereva, N.P. (2020). *The magic of the Brain and the Labyrinths of Life*. Moscow: AST, 400. [in Russian].
9. Zeigarnik, B.V. (2018). *Psychology of Personality: Norm and Pathology*. Moscow: Bookinist, 352. [in Russian].
10. Kagan, M.S. (2005). Personality Formation as a Synergetic Process / *Observatory of Culture*. 2005. No.2. 4–10. [in Russian].
11. Kon, I.S. (1984). *In Search of Oneself: Personality and Its Self-Knowledge*. Moscow: Politizdat, 335. [in Russian].
12. Malkova, Ye.Ye. (2013). *Anxiety and Personality Development*. St. Petersburg: Izdatel'stvo RGPU im. A.I. Herzen, 268. [in Russian].
13. Adler, A. (2002). *Essays on Individual Psychology*. Moscow: Cogito Center, 219. [in Russian].
14. James, W. (2011). *Psychology*. Moscow: Academic project, 318. [in Russian].
15. Rogers, C.R. (1994). *A look at psychotherapy. Becoming a man*. Moscow: Progress, Univers, 480. [in Russian].
16. *Glossary of Modern Education* (2007) / Under. ed. of E.Yu. Usik. Kharkov: NUA Publishing House, 524. [in Russian].
17. Vygotsky, L.S. (1956). *Selected Psychological Research*. Moscow: Publishing house of the APN RSFSR, 519. [in Russian].
18. Nikiforov, O. (2019). Ideas about the value of education / *SEMINARIUM HORTUS HUMANITATIS* [Electronic recourse]. – URL: <http://shh.neolain.lv/seminar14/predosenobrazovaniya.htm> (date of the application - 30.06.2021 г.). [in Russian].

Citation: Olena Andriyenko (2021). PERSONAL SELF-DEVELOPMENT, TRAINING AND EDUCATION: THE PSYCHOLOGICAL DIMENSION. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 4(48). doi: 10.26886/2520-7474.4(48)2021.7

Copyright Olena Andriyenko ©. 2021. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

DOI 10.26886/2520-7474.4(48)2021.8

UDC: 378.137.016:78

**METHODS OF DIAGNOSIS OF MUSIC-RHYTHMIC COMPETENCE OF
FUTURE TEACHERS OF MUSIC AND CHOREOGRAPHY**

Wang Yuanxin, PhD Student

<https://orcid.org/0000-0002-4289-4474>

e-mail: yuanxinwang79@gmail.com

National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, Ukraine

The article considers the criterion apparatus and methods of diagnostics of musical-rhythmic competence of future teachers of music and choreography. The structure of this phenomenon defines: information-oriented, musical-developmental and productive-creative components, each of which includes elements that characterize and reveal their essence. The information-oriented component is characterized by the content of educational material, which contributes to the reflection of professional knowledge and educational experience of students. Musical-developmental reflects the forms and methods of influencing the emotional intelligence of students. The productive and creative component accumulates the functioning of the entire structural model of the formation of musical-rhythmic competence of future teachers of music and choreography. The conducted diagnostic work allowed to give quantitative and qualitative characteristics to

the levels of formation of musical-rhythmic competence of students of faculties of arts.

Key words: musical-rhythmic competence, future teacher of music and choreography, component structure, diagnostic methods, ascertaining stage of experiment.

аспірант, Ван Юаньсінь, Методика діагностики музично-ритмічної компетентності майбутніх учителів музики і хореографії / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, Україна.

У статті розглядаються критеріальний апарат і методика діагностики музично-ритмічної компетентності майбутніх учителів музики та хореографії. Структурою означеного феномена визначено: інформаційно-спрямований, музично-розвивальний та результативно-творчий компоненти, кожен з яких включає елементи, які характеризують і розкривають їх сутність. Інформаційно-спрямований компонент характеризується змістом навчального матеріалу, що сприяє рефлексії фахових знань і навчального досвіду студентів. Музично-розвивальний відображає форми і методи впливу на емоційний інтелект студентів. Результативно-творчий компонент акумулює функціонування всієї структурної моделі формування музично-ритмічної компетентності майбутніх учителів музики та хореографії. Проведена діагностична робота дозволила надати рівням сформованості музично-ритмічної компетентності студентів факультетів мистецтв кількісні та якісні характеристики.

Ключові слова: музично-ритмічна компетентність, майбутній учитель музики і хореографії, компонентна структура, методика діагностики, констатувальний етап експерименту.

Вступ. У сучасному освітньому просторі України приділяється увага принципу компетентнісного підходу, як необхідної умови підготовки

майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі. Особистість учителя музики і хореографії та його музично-педагогічна діяльність залишаються важливим аспектом наукового пошуку. Компетентний фахівець здатний сприяти музично-естетичному розвитку учнів шкільного віку, зацікавити їх творами мистецтва, залучити до музично-виконавської діяльності.

Аналіз останніх джерел із проблеми. У дослідженнях таких науковців як Е. Абдуллін, К. Васильковська, Л. Гусейнова, О. Єременко, А. Зайцева, Н.Згурська, Е. Карпова, А.Козир, В. Крицький, В. Орлов, Г. Падалка, Н. Провозіна, А.Растрігіна, О. Ростовський, О. Рудницька та інших [3; 4; 7; 5; 10; 11], розглядається питання специфіки фахової підготовки вчителя музики та хореографії у різних напрямках музично-хореографічно-педагогічної діяльності.

Дослідження музичного ритму знайшло своє відображення в працях видатних психологів: Б. Теплова, В. Петрушина, Є. Назайкінського; музикознавців та науковців: Ф. Колеси, П. Сокальського, К. Квітки, М. Гауптмана; науковців-теоретиків: Б. Асаф'єва, Л. Мазеля, В. Цукермана, Ю. Тюліна, Н. Привано, Г. Конюса, В. Холопової, А. Островського, Н. Гарбузова, І. Чижика, Т. Кравцова, Г. Рімана, Е. Курта, К. Штокгаузена; педагогічних дослідженнях О. Пчелинцевої, Г. Ципіна, В. Варакути; а практичне застосування в методиках Е. Жак-Далькроза, К. Орфа, Е. Бальчитіса, Л. Баренбойма, К. Пігрова, Т. Тютюнникової та ін.

Мета статті полягає в розкритті діагностичних методик формування музично-ритмічної компетентності майбутніх учителів музики та хореографії. Постає питання щодо ефективної фахової підготовки майбутніх учителів музики та хореографії до музично-педагогічної роботи з сучасними школярами. У зв'язку з цим виникає протиріччя між потребою забезпечення студентів знаннями й уміннями щодо творчої

роботи над музичним твором із використанням засобів мультимедіа [6], сучасних комп'ютерних технологій і відсутністю теоретичних і практичних розробок цих педагогічних технологій, що становить актуальність обраної нами проблеми.

Виклад основного матеріалу. В основі організації процесу формування музично-ритмічної компетентності майбутніх учителів музики та хореографії лежить структура, яка містить: інформаційно-спрямований, музично-розвивальний та результативно-творчий компоненти. Кожен із цих компонентів включає елементи, які характеризують і розкривають їх сутність [13]. *Інформаційно-спрямований компонент* характеризується змістом навчального матеріалу, що сприяє: точному відтворенню метро-ритмічних нотних позначень авторського тексту музичного твору; розвитку відчуття студентів мелодико-ритмічних ліній в інтонаційно-фразовому розвитку; рефлексії фахових знань і навчального досвіду студентів. Організація педагогічної роботи передбачає спонукання студентів до пізнання нового, дослідження й аналізу музичних явищ, продукування ідей. Другий компонент структури визначається як *музично-розвивальний*, який відображає форми і методи впливу на емоційний інтелект студентів. Він розкриває сутність розвивального процесу музикальності студентів, має багатоаспектний характер і скеровує фахово-технологічне та методичне забезпечення цього процесу. Педагогічна робота спрямована на спонукання студентів до виявлення активності, ініціативності під час розв'язання навчально-творчих задач [2]. Наступним компонентом структури музично-ритмічної компетентності майбутніх учителів музики та хореографії є *результативно-творчий компонент*. Він акумулює функціонування всієї структурної моделі формування музично-ритмічної компетентності майбутніх учителів музики та хореографії. Педагогічна робота спрямована до створення творчого мікроклімату, заохочення

студентів до творчого співробітництва під час виконання навчально-творчих завдань з використанням засобів мультимедіа, сучасних комп'ютерних технологій і залученням інноваційних методів і форм творчої роботи з учнями [9].

У нашому дослідженні розробка критеріїв здійснюється на основі змісту поняття «музично-ритмічна компетентність», врахування міждисциплінарних зв'язків, специфіки музичних творів для учнів шкільного віку, досягнень сучасної інформаційної техніки і утворює систему. Так нами виявлено критерій *ступінь мотиваційної спрямованості установки на набуття музично-ритмічної компетентності*, та показниками якого є: наявність фахової спрямованості на музично-педагогічну діяльність; здатність оперувати музично-теоретичними знаннями й уміннями під час засвоєння прийомів і методів музично-ритмічного розвитку учнів; ступінь оволодіння інноваційними педагогічними технологіями. Наступний критерій *міра сформованості перцептивних і виконавських умінь*, де показниками є: міра розвитку ритмічного чуття; наявність вміння оперувати внутрішніми слуховими уявленнями; здатність до диференційованого вибору форм і методів музично-ритмічного розвитку учнів. Критерій *міра здатності до педагогічної творчості* характеризується показниками: вміння використовувати виражальні засоби музичного ритму під час створення інтерпретації музичних творів; наявність вміння використовувати можливості засобів мультимедіа та сучасних комп'ютерних технологій; здатність до творчого самовираження у репетиційній діяльності з учнями.

На першому етапі експериментального дослідження був проведений констатувальний експеримент, з метою визначення у студентів вихідного рівня: здатності до оперування музично-теоретичними знаннями, оволодіння сучасними педагогічними

технологіями; сформованості перцептивних і виконавських умінь; здатності до педагогічної творчості.

Протягом проведення констатувального експерименту в контрольній та експериментальній групах нами були зроблені початкові зрізи для виявлення рівнів якості знань і вмінь студентів, розвитку пізнавальної активності та комунікативних умінь під час використання можливостей сучасних комп'ютерних технологій, а також здатності до творчої навчальної діяльності над музичним твором. Так, були виявлені рівні естетичного ставлення студентів до ритмічної складової, емоційно-особистісного сприйняття музики, аналітичного сприйняття музики через ритмічну складову. Враховуючи можливості використання інноваційних педагогічних технологій щодо організації уроку, використання ефективних навчальних методів, способів залучення учнів до інтерактивної навчальної роботи на уроках музичного мистецтва, використання засобів мультимедіа та багатоканальної інформації, використання сучасних комп'ютерних технологій для організації інтерактивної навчальної діяльності учнів на уроках музичного мистецтва, а також організації самостійної навчальної роботи учнів загальноосвітньої школи [8].

На констатувальному етапі експерименту були використані такі методи: впровадження контрольних і тестових робіт для виявлення рівня знань, умінь щодо готовності студентів до музично-педагогічної діяльності зі школярами; контроль з використанням комп'ютерної платформи «Zoom» із впровадженням контрольних завдань для виявлення рівня набутого навчального досвіду щодо використання можливостей комп'ютера під час навчальної роботи над творчим навчальним завданням; анкетування для виявлення початкової та прикінцевої спрямованості музично-ритмічної компетентності; наукове спостереження з метою виявлення динаміки рівня фахового розвитку та

активності у набутті музично-ритмічної компетентності студентами факультету мистецтв у вищому навчальному закладі [15].

У процесі організації констатувального етапу дослідження нами використовувались можливості сучасних комп'ютерних технологій для забезпечення студентів навчальним наочним матеріалом, швидкої передачі й отримання даних, їх обробки. Як показав констатувальний експеримент, студенти контрольної та експериментальної груп мають недостатній рівень сформованості вмінь навчальної роботи над музичним твором, використання можливостей засобів мультимедіа та мультимедійного середовища для розроблення навчальної наочності, інтерактивних умінь під час навчальної роботи з використанням сучасних комп'ютерних технологій.

Під час проведення констатувального експерименту для студентів контрольної та експериментальної груп було створено подібні навчальні умови, завдання в контрольних роботах і тестах містили однозначні відповіді. Так, у процесі діагностики здатності оперувати музично-теоретичними знаннями й уміннями під час засвоєння прийомів і методів музично-ритмічного розвитку учнів нами було запропоновано студентам розв'язати тестові завдання. Ми використовували закриту форму тестових завдань, що передбачає додавання «готових відповідей і одна з яких є правильною» [14, 294]. Запропоноване тестове завдання передбачає визначення тестового балу за кожним із запропонованих запитань за методикою Д.Чернилевського [14] з використанням формули корекції тестових балів. Для перевірки отриманих результатів нами було визначено такі якісні показники, за якими досліджувався рівень сформованості музично-ритмічної компетентності: наявність фахової спрямованості на музично-педагогічну діяльність; здатність оперувати музично-теоретичними знаннями й уміннями під час засвоєння прийомів і

методів музично-ритмічного розвитку учнів; ступінь оволодіння інноваційними педагогічними технологіями.

Поряд із цим, студенти залучались до виконання творчих діагностичних завдань. Розглянемо процес виконання цих завдань і їх результати.

Діагностичне завдання № 1 мало виявити здатність студентів оперувати музично-теоретичними знаннями й уміннями під час засвоєння прийомів і методів музично-ритмічного розвитку учнів.

1. Послухати музичний твір. На основі музично-теоретичного аналізу необхідно в індивідуальних картках зазначити відповіді, які розкривають характерні властивості даного музичного твору.

2. Прослухати музичний твір і визначити характерні особливості музичного ритму. Аналіз результатів виявив, що більшість студентів (62%) здатні оперувати музично-теоретичними знаннями під час здійснення музично-теоретичного аналізу музичного твору. Опрацювати виявлені характерні особливості музичного ритму для створення навчальних вправ для учнів змогли студенти (15%), які спрямовували свою увагу на ладо-інтонаційній основі музичного твору, темброві особливості звучання голосів. Частина студентів (42%) виявили вміння опрацьовувати нотний матеріал, але ще не набули навчального досвіду розрізняти на слух ритмічні угруповання, особливості ладо-інтонаційної структури музичного твору, цілісно сприймати звучання музичного твору, а тому здатні до опрацювання тільки декількох складових музичного твору. Деякі студенти виявили змогу до фрагментарного опрацювання музичного твору, а саме найбільш яскравих його фрагментів, як правило, кульмінаційних фрагментів і кадансових зворотів. Таке опрацювання характеризується відокремленістю від цілісного звучання музичного твору, а тому розроблені навчальні вправи для учнів постають надто поверховими, та не сприятимуть розумінню ними змісту музичного твору,

виробленню ланцюгових асоціацій, чітких логічних ліній проведених композитором у даному музичному творі. Отже, більшість студентів не набули вміння щодо використання комплексного підходу до опрацювання музичного твору для розроблення наочного матеріалу, що сприятиме розвитку музикальності учнів шкільного віку. Багато студентів не враховували закономірностей сприйняття учнями багатоголосної музики та використовували в роботі тільки деякі засоби музичної виразності, що не сприятиме дотриманню принципу системності та послідовності освоєння учнями музичного матеріалу.

3. Розробити план педагогічної роботи з учнями шкільного віку над музичним твором із дотриманням принципу інтеграції мистецтв. Використання студентами хореографічних знань під час навчальної роботи з нотним матеріалом музичного твору дозволяє їм застосувати ці знання для досягнення художньо-естетичного виконання учнями музичного твору. Така навчальна робота також включає розроблення навчальної вправи для учнів шкільного віку, що сприятиме розумінню учнями музичного твору як художнього явища в різному сенсорному вигляді, коли завдяки розумінню музичних цінностей, особливостей музичних засобів, єдності емоційного та раціонального учні свідомо висловлюють у сценічних рухах власне відношення до музики. Студенти (55%) які розпочали опрацювання цього навчального завдання з розроблення плану педагогічної роботи з учнями не враховуючи результати навчальної роботи над розробленням навчальної вправи в результаті не представили логічно побудованого плану. Розроблені студентами (12 %) навчальні вправи передбачали поетапне опрацювання учнями музичного матеріалу із залученням слухових, мисленнєвих, художньо-емоційних, творчих і виконавських музично-пізнавальних здібностей учнів. Більшість студентів (88%) представили розроблені навчальні вправи без урахування особливостей сприйняття

музики учнями певного шкільного віку, не дотримуючись принципу інтеграції мистецтв.

4. Проаналізуйте подані фрагменти музичного твору, які містять характерні ритмічні угруповання. Навчальне завдання постає у здійсненні аналізу даних фрагментів і встановленні взаємозв'язків між ними. На основі визначених взаємозв'язків 10 % студентів розробили навчальні вправи для учнів шкільного віку. Розробили навчальну наочність у вигляді схеми або таблиці 52 % студентів. Використали можливості комп'ютера для розроблення навчальної наочності з використання анімації, звучанням фрагментів даного твору 38% студентів. Отже, до виконання даного навчального завдання студенти використали різні підходи. Водночас насторожує те, що майбутні вчителі музики і хореографії не враховували можливості спонукання учнів до творчого самовиявлення, а лише до опрацювання певних умінь.

Узагальнення результатів даного діагностичного завдання показало, що вмінням здійснювати експрес-аналіз володіє 12 % студентів. Студенти (35%) здійснюючи неповний музично-теоретичний аналіз виконували поставлене навчальне завдання акцентуючись лише на декількох засобах музичної виразності. Приємним виявився той факт, що більшість студентів виявили здатність до самостійного створення навчальних вправ використовуючи музичний матеріал, засоби мультимедіа, а також з урахуванням вікових особливостей учнів шкільного віку. Хоча ж студенти і виявили вміння щодо самостійного розроблення плану педагогічної роботи з учнями шкільного віку над музичним твором, проте з'ясувалось, що не всі студенти здатні враховувати принцип інтеграції мистецтв, особливості сприйняття музики учнями різного шкільного віку.

Діагностичне завдання № 2 спрямовувалось на виявлення знань і вмінь студентів щодо використання навчальних прийомів і методів музично-ритмічного розвитку учнів.

1. Серед запропонованих музичних творів необхідно обрати два контрастних твори для навчальної роботи. На основі музично-теоретичного аналізу даних музичних творів необхідно обрати в кожному творі фрагмент, який постає контрастним для іншого твору. Завдання постає у розкритті учням змістовної сутності кожного з обраних музичних творів і спонуканні учнів до виявлення контрастності. Цікавим постав підхід студентів (12 %) до виконання даного навчального завдання з використанням творів інших видів мистецтва. Частина студентів (25 %) використали підхід звернення до почуттів учнів чере виявлення у сценічних рухах особливостей музичного твору. Поряд із тим 34% студентів використали потужні можливості казки, і контраст даних фрагментів музичного твору був представлений у вигляді характерних особливостей казкових героїв. Решта студентів проілюстрували звучання фрагментів музичних творів і представили музичні засоби, завдяки яким ці твори є контрастними.

2. Проаналізуйте шкільну пісню для учнів середнього шкільного віку для виявлення ритмічних труднощів. Підберіть методи і прийоми роботи з учнями над виявленими ритмічними труднощами. Студенти (37 %) зазначили методи і прийоми навчальної роботи з учнями над музичним ритмом, які сприяють сприйманню ними ритмічних угруповань в єдності з емоційно-художнім змістом шкільної пісні. Поряд із тим, студенти (40 %) для виконання даного навчального завдання використали навчальні прийоми та методи, які сприяють усвідомленню учнями музичного ритму як засобу художньої виразності. Решта студентів поставили на меті розвинути вміння учнів щодо правильного відтворення музичного ритму.

Узагальнення результатів завдання показало, що більшість студентів виявили зацікавлене ставлення до використання навчальних прийомів і методів музично-ритмічного розвитку учнів. Ґрунтовні музично-теоретичні знання використали під час навчальної роботи над діагностичним завданням 25% студентів. Для 37 % студентів важливою є єдність емоційного та раціонального під час музично-педагогічної роботи з учнями шкільного віку. Студенти (45 %) прагнули до використання відомих навчальних прийомів і методів для вироблення в учнів свідомого розуміння характерних особливостей музики та спонукання їх до висловлення цього у сценічних рухах. Приємним виявився той факт, що у студентів є чітке розуміння щодо використання навчальних прийомів і методів на кожному з етапів роботи над музичним ритмом.

Діагностичне завдання № 3 спрямовувалось на виявлення ступеню оволодіння студентами інноваційними педагогічними технологіями.

1. Проаналізуйте музичний твір та виділіть ритмічні труднощі. Доберіть доцільну педагогічну технологію для опрацювання з учнями виявлених у музичному творі складних ритмічних малюнків.

2. На основі музично-теоретичного аналізу музичного твору з'ясуйте, за допомогою якої сучасної комп'ютерної технології можна залучати учнів до інтерактивної навчальної роботи над ритмічними труднощами.

Узагальнення результатів даного діагностичного завдання показало, що для більшості студентів (75 %) виявилось складним завданням підібрати ефективну інноваційну методику саме для роботи над ритмічними труднощами з учнями шкільного віку. Студенти (12 %) взяли за основу певну інноваційну методику для роботи над музичним ритмом і представили план її використання у музично-педагогічній роботі з учнями відповідно до поставлених навчальних завдань. З'ясувалось,

що більшість студентів не вміють самотійно використовувати можливості сучасних комп'ютерних технологій з навчальною метою [1].

Результати виконання діагностичних завдань засвідчили, що за першим критерієм (ступінь мотиваційної спрямованості установки на набуття музично-ритмічної компетентності) студенти факультетів мистецтв за рівнями сформованості означеного феномена були розподілені таким чином: високий рівень – 16 %, середній – 49 %, низький – 35 %. За другим критерієм (міра сформованості перцептивних і виконавських умінь) респонденти були розподілені так: високий рівень – 18 %, середній – 41 %, низький – 41 %. За останнім критерієм (міра здатності майбутніх учителів музики і хореографії до педагогічної творчості) респондента були розподілені таким чином: високий рівень – 12 %, середній – 40 %, низький – 48 %.

Отже, результати експериментальної роботи дозволили засвідчити, що майбутні вчителі музики та хореографії виявляють інтерес до процесу набуття музично-ритмічної компетентності, однак ще не володіють способами саморозвитку в даному напрямку. Студенти факультетів мистецтв потребують оволодіння інструментарієм розвитку музикальності учнів, організації репетицій, оптимізації музично-виконавської діяльності. Спостереження за студентами засвідчило, що в них майже відсутній досвід практичного застосування навчальних прийомів і методів, які хоча й вивчались, але їх залучення до роботи з конкретним музичним твором потребує врахування вікових особливостей учнів, їх навчальних можливостей, рівня музичного розвитку, етапу навчальної роботи над музичним твором. Як наслідок, у студентів майже не вироблені уміння та навички практичного застосування здобутого навчального досвіду, а саме застосування можливостей засобів мультимедіа та сучасних комп'ютерних технологій під час самотійного опрацювання музичних творів для організації репетиційної роботи з

учнями шкільного віку, що обмежує їх творчі можливості під час розробки і представлення навчальної наочності.

У **висновках** доцільно зазначити, що констатувальний етап дослідно-експериментальної роботи дозволив засвідчити певні труднощі, з якими стикаються студенти факультетів мистецтв у практичній діяльності з учнями. Особливо це стосується активного використання сучасних комп'ютерних технологій та мистецьких засобів мультимедіа, без яких сучасне мистецьке навчання є неможливим. Адже вади сучасної інформатизації заважають ефективному протіканню процесу фахової підготовки майбутніх учителів музики та хореографії у вищому навчальному закладі, що потребує спеціально розроблених педагогічних умов та інноваційної методики формування музично-ритмічної компетентності майбутніх учителів музики і хореографії.

Література:

1. Havrilova, L., Kozyr, A., Ishutina, O., Khvashchevska, O. & Chuhai, S. (2020), Analysis and Interpretation of Yuri Chugunov's Suite of Moods for Saxophone and Piano. OPUS ANPPOM's Eletronic Journal. Vol 26, No 1.
2. Гончаренко С.У. (2011), Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне: Волинські обереги. 552 с.
3. Зайцева А.В. (2011), Структурна модель творчої самореалізації майбутніх учителів музики у процесі виконавської діяльності. /Теорія та методика мистецької освіти. Наукова школа Г.М.Падалки. Колективна монографія / під наук. ред. А.В.Козир. – Вид. друге, доповн. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2011. С. 357-366.
4. Єременко О.В. (2003), Теорія і методика розвитку музичного сприймання в учнів основної школи: методичний посібник. Суми: Сум. держ. пед. ун-т. 141с.

5. Kozyr A., Labunets V., Pankiv L., Liming W., Geyang Zh.: (2020), Methodological Aspects of Modernization of Professional Training of Future Music Teachers. Utopia y Praxis Latinoamericana. Revista Internacional de Filosofia y Teoria Social. Universidad del Zulia-Venezuela. Vol. 25. 2020. pp. 370-377.
6. Михаськова М.А. (2007), Формування фахової компетентності майбутнього вчителя музики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2007. 19 с.
7. Падалка Г.М. (2008), Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ: Освіта України. 274 с.
8. Побірченко О. (2013), Розвиток творчого потенціалу в майбутніх учителів мистецьких дисциплін /О. Побірченко //Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2013. № 8 (Ч. 1). С. 221-227.
9. Полубоярина І.І. (2006), Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музики. Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць. Вип. 287 : Педагогіка та психологія. Чернівці: Рута. С. 135-139.
10. Растригіна А.М. (2012), Компетентнісний підхід до підготовки майбутнього магістра музичного мистецтва. Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Київ : Київський ун-т ім. Б. Грінченка. С. 501-509.
11. Рудницька О.П. (2005), Педагогіка загальна та мистецька: навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2005. 360 с.
12. Станиславский К. (1985), Работа актера над собой. М.: Искусство, 1985. Ч. I.: Работа актера над собой в творческом процессе переживания. 1985. 472 с.

13. Формування базових компетентностей учнів загальноосвітньої школи у системі інтегративної мистецької освіти: посібник для вчителя. за наук. ред. Л. Масол. (2010), К.: Педагогічна думка. 232 с.
14. Чернилевский Д.В. (2002), Дидактические технологии в высшей школе: учеб. пособ. для вузов. М.: Юнити-ДАНА. 437 с.
15. Ярошинська О. (2014), Освітній простір вищого навчального закладу як континуум для проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх фахівців /Олена Ярошинська //Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. [ред. кол.: Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя: КПУ, 2014. Вип. 35(88). С. 558-567.

References:

1. Havrilova, L., Kozyr, A., Ishutina, O., Khvashchevska, O. & Chuhai, S. (2020), Analysis and Interpretation of Yuri Chugunov's Suite of Moods for Saxophone and Piano. OPUS ANPPOM's Eletronic Journal. Vol 26, No 1. (in English).
2. Goncharenko S.U. (2011), Ukrainian Pedagogical Encyclopedic Dictionary. Rivne: Volyn obelegi. 552 p. (in Ukrainian).
3. Zaitseva A.V. (2011), Structural model of creative self-realization of future music teachers in the process of performing activity. / Theory and methods of art education. GM Padalka Scientific School. Collective monograph / under science. ed. Kozyr A. - View. second, add. - K.: NPU named after MPDragomanov, 2011. S. 357-366. (in Ukrainian).
4. Eremenko O.V. (2003), Theory and methods of development of musical perception in pupils of the basic school: a methodical manual. Sumy: Sumy State Pedagogical University. 141 p. (in Ukrainian).
5. Kozyr A., Labunets V., Pankiv L., Liming W., Geyang Zh.: (2020), Methodological Aspects of Modernization of Professional Training of Future Music Teachers. Utopia y Praxis Latinoamericana. Revista Internacional de

Filosofia y Teoria Social. Universidad del Zulia-Venezuela. Vol. 25. 2020. pp. 370-377. (in English).

6. Mikhaskova M.A. (2007), Formation of professional competence of the future teacher of music: author's ref. dis. for science. degree of Cand. ped. Science: special. 13.00.02. Nat. ped. Univ. MP Dragomanova. Kyiv. 19 p. (in Ukrainian).

7. Padalka G.M. (2008), Pedagogy of art (theory and methods of teaching art disciplines). Kyiv: Education of Ukraine, 2008. 274 p. (in Ukrainian).

8. Pobirchenko O. (2013), Development of creative potential in future teachers of art disciplines /O. Pobirchenko //Problems of modern teacher training. - 2013. No 8 (Part 1). P. 221-227. (in Ukrainian).

9. Poluboyaryna I.I. (2006), Formation of communicative competence of future music teachers. Scientific Bulletin of Chernivtsi University: Coll. Science. wash. Vip. 287: Pedagogy and psychology. Chernivtsi: Ruta, 2006. S. 135-139. (in Ukrainian).

10. Rastrigina A.M. (2012), Competence approach to the preparation of the future master of music. Modern strategies of university education: qualitative dimension: materials intern. scientific-practical conf. Kyiv: Kyiv University named after B. Grinchenko. S. 501-509. (in Ukrainian).

11. Rudnytska O.P. (2005), General and artistic pedagogy: a textbook. - Ternopil: Textbook Bogdan, 2005. 360 p. (in Ukrainian).

12. Stanislavsky K. (1985), The actor's work on himself. M.: Art, 1985. CHI: The actor's work on himself in the creative process of experience. 1985. 472 p. (in Russian).

13. Formation of basic competencies of secondary school students in the system of integrative art education: a guide for teachers. for science. ed. L. Masol. (2010), K.: Pedagogical thought. 232 p. (in Ukrainian).

14. Chernilevsky D.V. (2002), Didactic technologies in higher school: textbook. allowance. for universities. M.: Unity-DANA, 2002. 437 p. (in Russian).
15. Yaroshynska O. (2014), Educational space of a higher educational institution as a continuum for designing the educational environment of professional training of future specialists / Olena Yaroshynska // Pedagogy of creative personality formation in higher and general education schools: collection. Science. etc. [ed. Col.: T.I. Sushchenko (ed.), etc.]. Zaporozhye: CPU. 35 (88). Pp. 558-567. (in Ukrainian).

Citation: Wang Yuanxin (2021). METHODS OF DIAGNOSIS OF MUSIC-RHYTHMIC COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS OF MUSIC AND CHOREOGRAPHY. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 4(48). doi: 10.26886/2520-7474.4(48)2021.8

Copyright Wang Yuanxin ©. 2021. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

DOI 10.26886/2520-7474.4(48)2021.9

UDC: 378.011.3-051

**PEDAGOGICAL CONDITIONS OF IMPLEMENTATION OF METHODOLOGICAL
BASIS FOR FORMATION OF PERFORMING STABILITY OF MUSIC
MASTERS IN THE PROCESS OF VOCAL TRAINING**

Xu Weiwei

<https://orcid.org/0000-0003-3756-3539>

e-mail: <shoruz@ukr.net

National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, Ukraine

The author theoretically justifies and concretizes the methodological foundations of formation of performance stability of master students of musical art, as well as defines the pedagogical conditions as appropriate methodological guidelines for effective implementation of these principles. The pedagogical conditions as defined by the author are based on such principles of vocal training process organization as the principle of consistency, consistency and continuity in performing activity production, and the principle of crosscutting use and strategic planning of educational vocal-performance activity. The specificity of organization of pedagogical conditions for the formation of performance stability in master students consists in the accumulation of positive experience of vocal performance in the process of vocal training. The implementation of the mentioned principles is carried out by involving various, both traditional and non-traditional forms of vocal and singing activities. Crosscutting application of traditional and non-traditional forms of vocal performance in the process of vocal training enables Master students to master practical knowledge, skills and abilities of vocal performance; this creates basis for fundamental preparation of vocal-pedagogical repertoire necessary for stable performance of vocal compositions.

Key words: Masters of Music, performing stability, methodological foundations, pedagogical conditions, principles of vocal training organization, positive experience of vocal performance, traditional and non-traditional forms of vocal performance activity.

Сюй Вейвей, Педагогічні умови реалізації методичних засад формування виконавської стабільності магістрантів музичного мистецтва у процесі вокального навчання / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, Україна

У статті автор теоретично обґрунтовує й конкретизує методичні засади формування виконавської стабільності магістрантів музичного мистецтва, а також визначає педагогічні умови як доцільні методичні орієнтири для ефективного упровадження означених засад. Визначені педагогічні умови спираються на такі принципи організації процесу вокального навчання, як принцип послідовності, систематичності і неперервності провадження виконавської діяльності, принцип наскрізності і стратегічного планування просвітницької вокально-виконавської діяльності. Специфіка організації педагогічних умов формування в магістрантів виконавської стабільності полягає в накопиченні позитивного досвіду вокального виконавства у процесі вокального навчання. Реалізація наведених принципів здійснюється шляхом залучення різноманітних, як традиційних, так і нетрадиційних форм вокально-виконавської діяльності. Наскрізне застосування у процесі вокального навчання традиційних і нетрадиційних форм вокально-виконавської діяльності уможлиблює оволодіння магістрантами практичними знаннями, уміннями і навиками вокального виконавства, що створює основу для набуття фундаментальної підготовленості вокально-педагогічного репертуару, необхідної для стабільного виконання вокальних творів.

Ключові слова: магістранти музичного мистецтва, виконавська стабільність, методичні засади, педагогічні умови, принципи організації вокального навчання, позитивний досвід вокального виконавства, традиційні і нетрадиційні форми вокально-виконавської діяльності.

Вступ. Ефективність процесу вокального навчання магістрантів музичного мистецтва загалом і формування в них виконавської стабільності зокрема обумовлюється визначенням методичних засад – тих фундаментальних основ, від яких відштовхуються провідні вектори-орієнтири, що генерують конструювання успішної методично-стратегічної моделі навчання співу. Водночас, конкретизація методичних засад – цих, за твердженням Г.Падалки, «...найузагальненіших концептуальних положень, дія яких розповсюджується на все поле педагогічної діяльності» [9,42], яке включає також формування виконавської стабільності магістрантів музичного мистецтва, вимагає формулювання відповідних принципів, а також розроблення педагогічних умов. Саме сприятливі педагогічні умови здатні якнайкраще виявляти педагогічний потенціал процесу вокального навчання, у процесі якого здійснюється формування виконавської стабільності. Теоретичному обґрунтуванню й конкретизації означених педагогічних умов формування виконавської стабільності магістрантів музичного мистецтва у процесі вокального навчання присвячено це дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливість розв'язання проблеми цілеспрямованого створення педагогічних умов як запоруки ефективності й результативності навчального процесу, а також розбудови у відповідності до цих умов сприятливого навчального середовища у закладах вищої освіти, була окреслена в наукових працях В.Андрущенка, В.Бикова, С.Гончаренка, В.Журавського, В.Кухаренка,

О.Спіріна, М.Шишкіної та ін. Дослідники у галузі педагогіки мистецтва, серед яких А.Зайцева, А.Козир, О.Комаровська, Л.Куненко, Л.Масол, О.Отич, Г.Падалка, О.Рудницька, В.Федоришин, О.Хоружа, О.Щолокова, Д.Юник та ін., також присвятили свої дослідження проблемі наукового обґрунтування, розроблення й реалізації педагогічних умов у різних царинах музичного навчання, зокрема, у галузях диригентсько-хорової, інструментальної та етномузичної підготовки студентів факультетів та інститутів мистецтв педагогічних університетів.

Проблематика розроблення й формулювання педагогічних умов, необхідних для удосконалення вокальної підготовки у музично-педагогічних закладах вищої освіти, склала предмет наукових досліджень О.Єременко, Т.Жигінас, О.Маруфенко, О.Матвеевої, Є.Проворової та ін., в яких педагогічні умови представлено в якості спеціально створеної сукупності сприятливих обставин процесу вокального навчання, під впливом яких уможливорюється реалізація поставлених стратегічних та тактичних цілей та завдань вокальної підготовки.

Метою статті є теоретичне обґрунтування й формулювання педагогічних умов формування виконавської стабільності магістрантів музичного мистецтва як провідних педагогічних орієнтирів для практичного упровадження методичних засад формування досліджуваного феномену у процесі вокального навчання.

Виклад основного матеріалу. Аналіз змістових складових та функцій виконавської стабільності магістрантів музичного мистецтва, здійснений на основі холістського підходу, який передбачає першочергове збереження пріоритетів цілісності мотиваційної сфери особистості, дозволив стверджувати про вельми важливу роль саме мотиваційно-емоційного фактору [13]. Важлива роль цього фактору відображена у компонентній структурі досліджуваного феномену,

зокрема, у змісті мобілізаційно-спрямовуючого компоненту [14]. Зміст цього компоненту схарактеризовано за допомогою окреслення готовності майбутніх фахівців-музикантів до провадження стабільної високоякісної музично-виконавської діяльності в якості критерію сформованості цього компоненту, емоційно-потребового спонукання щодо максимальної психологічної сконцентрованості на якісній підготовці концертної програми та вольової активності щодо концентрації довільної уваги під час прилюдного виступу в якості показників сформованості.

Наведені вище мотиваційно-емоційні характеристики мобілізаційно-спрямовуючого компоненту разом із функцією цілепокладання є відповідальними у структурі виконавської стабільності за інтенсивність динаміки її формування, яка базується на вмотивованості магістранта, спрямовуючи його особистість на потрібний результат – здатність ефективно, цілісно й упевнено відтворювати під час прилюдного співу власну інтерпретаційну версію творчого задуму композитора. Саме вмотивованість магістрантів музичного мистецтва, спрямована функцією цілепокладання, уможливорює оптимальну сконцентрованість на підготовці вокального репертуару для виступу.

Досліджуючи педагогічні умови ефективного формування виконавської стабільності магістрів музичного мистецтва, слід зупинитися на тому, що готовність до фахового провадження вокально-виконавської діяльності передбачає не тільки набуті знання й сформовані на їх основі уміння у цій галузі, але й багаторазову апробацію на практиці означених умінь – тобто конкретний обсяг досвіду прилюдної вокальної діяльності.

Нам імпонує визначення поняття «досвід вокально-виконавської діяльності», сформульоване Гао Мін в якості феномену, що «...синтезує знання, уміння й навички у царині вокального виконавства, здатність до оцінювання й рефлексивного аналізу результатів як власної вокально-

виконавської діяльності, так і концертних виступів інших вокалістів, а також спроможність щодо врахування й корегування допущених помилок» [1, 42]. На нашу думку, результативність формування виконавської стабільності магістрів музичного мистецтва залежить безпосередньо від рівня досвідченості вокаліста-виконавця.

Розглядаючи досвід вокального виконавства з позицій формування стабільності виконавської діяльності, слід зосередитись на специфіці накопичення означеного досвіду. З точки зору рефлексивного аналізу, оцінювання й самооцінювання результатів прилюдного виступу, специфіка полягає в тому, що важливим є як позитивний, так і негативний досвід вокального виконавства. Адже позитивний досвід уможливорює повторення високої результативності виступу, а негативний досвід дозволяє знизити або навіть взагалі не допустити помилок, втрат та інших небажаних моментів виконавського процесу. З точки зору педагогічного забезпечення належних умов у процесі вокального навчання для формування в студентів виконавської стабільності, специфіка полягає в накопиченні саме позитивного досвіду вокального виконавства.

Дослідники О.Єременко [4], О.Маруфенко [6], О.Матвеева [7] та ін. окреслюють досвід вокального виконавства як складне інтегроване утворення, важливим елементом якого є також емоційно-естетичний досвід, що, за визначенням Т.Строгаль, являє собою «...систему індивідуальних емоційних ресурсів, набутих в естетичній діяльності на основі резонансу між естетичним об'єктом та індивідуумом, що супроводжується почуттям його естетичної насолоди та позитивною аксіологічною реакцією» [12, 6]. З огляду на вищезазначене можемо стверджувати, що багатократне відчуття естетичної насолоди під час виконавського процесу, про яке стверджує Т.Строгаль, стійке позитивне емоційне супроводження цього процесу, досягнуті й осмислені ситуації

успіху тощо, є можливими лише у випадку накопичення саме позитивного досвіду вокального виконавства. Тобто тоді, коли процес і результат прилюдного виконання вокальних творів систематично задовольняє магістранта.

Для цього вокальне навчання магістрантів музичного мистецтва має бути організовано таким чином, щоб практична вокально-виконавська діяльність наскрізно проходила через весь навчальний процес, не обмежуючись поточною атестацією з навчальних курсів «Виконавський практикум», «Камерний спів» тощо, набуваючи для магістранта, водночас, мотиваційного забарвлення особистісного смислу.

Активізувати й максимально пролонгувати максимальну заінтересованість магістрантів професорсько-викладацький склад можна шляхом систематичного застосування сукупності самих різноманітних форм вокального виконавства, яке має наскрізно пронизувати весь процес вокального навчання на всіх його етапах, утворивши особистісно-сміслову підґрунтя для накопичення відповідного досвіду. Ми погоджуємось із думкою О.Хоружої щодо важливої ролі, яку відіграє особистісно-сміслову підґрунтя у мотиваційній сфері особистості. Дослідниця зазначає, що ця роль полягає у виконанні функції об'єднавчого чинника для інтеграції екстринсивного та інтринсивного факторів мотиваційних утворень – потреб, інтересів та цілей у структурі мотиву [15]. Педагогічним стимулятором набуття магістрантом особистісно-сміслового ставлення до вокального виконавства є, на нашу думку, методична пролонгація цілеспрямованої вмотивованості до вокального виконавства, яка здійснює свій прояв через пізнавальну, художньо-естетичну, професійно-соціальну та інші сфери інтересів та потреб.

Оскільки формування виконавської стабільності магістрантів музичного мистецтва вимагає від них досягнення належного рівня досвідченості у галузі вокального виконавства, то для забезпечення цього рівня доцільно спиратись на сукупність певних принципів під час організації процесу вокального навчання, серед яких:

- принцип послідовності, систематичності і неперервності провадження виконавської діяльності у процесі вокального навчання магістрантів музичного мистецтва, який реалізується шляхом привнесення елементів вокального виконавства у зміст навчальних курсів, що забезпечують функціонування означеного навчального процесу;

- принцип наскрізності провадження магістрантами музичного мистецтва вокально-виконавської діяльності, який реалізується шляхом спеціального моделювання змісту навчальних курсів вокального навчання, що не вимагають безпосереднього сольного або ансамблевого співу у такий спосіб, який розкриває об'єктивний вокально-виконавський потенціал означених курсів можливостями розвитку виконавської стабільності, наскрізно пронизуючи проблематикою вокального виконавства усі заплановані для вивчення теми;

- принцип стратегічного планування просвітницької вокально-виконавської діяльності та вокально-виконавської діяльності музично-змагального характеру, який реалізується шляхом розроблення й упровадження комплексу вокально-виконавських заходів, націлених на максимальне залучення магістрантів музичного мистецтва до практики вокального виконавства.

Втілення поданих вище принципів, що уможливлють накопичення магістрантами досвіду вокального виконавства, вимагає залучення різноманітних, як традиційних, так і нетрадиційних форм виконавської діяльності. До таких традиційних і нетрадиційних форм належать:

традиційні форми поточної і підсумкової атестації магістрантів музичного мистецтва – складання модулів, заліків та екзаменів з навчальних курсів «Практикум за кваліфікацією «Вокал», «Практикум з фахової підготовки «Камерний спів», «Виконавський практикум» тощо; сольний концерт; академічний концерт; міні-концерт силами студентів-магістрантів під час групового лекційного або семінарського заняття; лекція-концерт силами магістрантів» вокально-методичний монолог, формат якого дозволяє виявити й розкрити перед аудиторією свої знання у галузі теорії та методики вокальної педагогіки та виконавства, підтверджуючи їх виконанням вокальних творів або їх елементів тощо.

Реалізація третього принципу щодо стратегічного планування просвітницької вокально-виконавської діяльності та вокально-виконавської діяльності музично-змагального характеру, який реалізується шляхом розроблення й упровадження комплексу вокально-виконавських заходів, націлених на максимальне залучення магістрантів музичного мистецтва до практики вокального виконавства, потребує застосування таких форм вокального виконавства, які відповідають, у першу чергу, специфіці просвітницької діяльності вчителя музичного мистецтва в закладах середньої освіти, музичних школах тощо і розраховані на учнівську аудиторію, а також аудиторію вчителів та батьків (навчальний курс «Виробнича педагогічна практика з музики»). До таких форм належать: музичний лекторій, тематичний тиждень, вечір дозвілля, святковий ранок, лекція-концерт, бесіда-концерт, сольний концерт, збірний концерт магістрантів-практикантів, викладачів, вчителів та ін.

Таким чином, розгляд поданих вище принципів організації процесу вокального навчання дозволив встановити, що першою з методичних засад формування виконавської стабільності магістрантів музичного мистецтва є систематичне використання сукупності різноманітних форм

практичної вокально-виконавської діяльності в якості інструментарію для формування виконавської стабільності магістрантів музичного мистецтва у процесі вокального навчання. Водночас, упровадження цієї методичної засади реалізується на основі дотримання відповідної педагогічної умови, яку визначено як педагогічне стимулювання накопичення магістрантами музичного мистецтва достатнього багажу позитивного досвіду вокального виконавства, що відповідає високому рівню сформованості готовності до успішного, компетентного й фахового провадження вокально-виконавської діяльності.

Продовження розгляду методичних засад формування виконавської стабільності магістрантів музичного мистецтва, а також визначення оптимальних педагогічних умов для упровадження означених засад, передбачає опору на проведений попередньо на базі холістського підходу аналіз змістових складових досліджуваного феномену [13], [14]. Зокрема, визначення змісту цілісно-інтерпретаційного компоненту відбувалось з урахуванням таких характеристик цього підходу, як самість, цілісність та креативність, що забезпечують інтегральну гармонійність музичної форми та оригінальність музично-творчої інтерпретації, стабільне й цілісне відтворення якої свідчить про сформованість виконавської стабільності.

Окреслені під час дослідження цілісно-інтерпретаційного компоненту історико-мистецтвознавча, теоретично-аналітична, виражально-технічна, іміджево-сценічна, конструктивно-синтезуюча і репетиційно-практична сфери інтерпретаційного опрацювання вокальних творів вимагають від магістрантів музичного мистецтва відповідних груп знань. Зокрема, історико-мистецтвознавча сфера передбачає володіння групою музикознавчих, мистецтвознавчих, музично-історичних знань. Теоретично-аналітична сфера залучає групу музично-теоретичних знань щодо музично-виражальних засобів, особливостей музичних форм і різновидів музичної драматургії. Виразально-

технічна сфера оперує групою знань у галузі теорії та методики постановки голосу, вокальної педагогіки та виконавства, володіння якими уможливорює належне акустично-звукове втілення інтерпретаційної концепції. Іміджево-сценічна сфера залучає групу знань у галузі методів, засобів і прийомів сценічного втілення художнього образу твору, музичної комунікації із аудиторією. Конструктивно-синтезуюча сфера передбачає володіння магістрантами групою знань у царині практичних методів, засобів і прийомів оригінального втілення творчого задуму композитора. Репетиційно-практична сфера залучає знання у галузі ефективного провадження репетиційної роботи з метою такого відпрацювання інтерпретації, яке гарантує стійку високу якість достатньої кількості прилюдних виступів.

Оволодіння магістрантами означеними знаннями, здатність застосувати їх у практичній вокально-виконавській діяльності створює основу для набуття належної підготовленості вокально-педагогічного репертуару. Водночас, слід зауважити, що ефективне засвоєння магістрантами такої кількості знань потребує необхідної активізації когнітивно-інтелектуального особистісного розвитку, міцної системно-методологічної основи, на підґрунті якої набуті міцні системні знання можуть бути легко адаптовані або варійовані до змінених умов їх застосування [10]. Тобто мова іде про набуття студентами фундаментальних знань у галузі вокальної педагогіки та виконавства. На думку А.Колот, «...освіта може вважатися фундаментальною, якщо вона продукує не вузькоспеціалізовані, а системні, методологічно важливі, інваріативні, міцні знання, які сприяють інтелектуальному розвитку особистості, її адаптації до швидко змінюваних технологічних і соціально-економічних умов» [5, 97].

Дослідно-експериментальна робота засвідчує, що позитивна тенденція формування виконавської стабільності магістрантів музичного мистецтва обумовлюється рівнем ефективності контрольних заходів,

спрямованих на перевірку якості засвоєння наведених вище груп знань, а також сформованих на цій знаннєвій основі умінь вокального виконавства. Цілеспрямовані заходи контролю вокально-виконавських знань, умінь і навиків дозволяють визначити рівень засвоєння тої чи іншої групи знань, розвиненості окремих вокально-виконавських умінь, а також здатності до їх комплексного застосування під час вокально-виконавської діяльності.

Багаторівнева організація заходів контролю вокально-виконавських знань, умінь і навиків інтегрує такі ланки: ланку поточного експрес-контролю, який уможливорює швидку послідовну перевірку покрокового засвоєння знань і умінь у різних сферах вокального виконавства; ланку поточного розгорнутого контролю, який забезпечує ретельну перевірку на основних етапах підготовки вокально-педагогічного репертуару, доопрацювання недоліків вокально-технічної роботи, інтерпретаційного опрацювання, розв'язання іміджевих помилок тощо; ланку підсумкового дисциплінарного контролю, яким завершується вивчення навчальних курсів, що входять до складу вокального навчання магістрантів музичного мистецтва; ланку підсумково-узагальнюючого міждисциплінарного контролю, який дозволяє магістрантам виявити їх загальний кваліфікаційний рівень, вокально-виконавську компетентність тощо.

З огляду на вищезазначене, другою методичною засадою формування виконавської стабільності магістрантів музичного мистецтва доцільно визначити багаторівневу організацію цілеспрямованих заходів контролю вокально-виконавських знань, умінь і навиків, що уможливають послідовну перевірку динаміки формування виконавської стабільності на різних етапах вокального навчання магістрантів музичного мистецтва. Водночас, упровадження другої методичної засади реалізується на основі дотримання відповідної педагогічної умови, яку

ми визначаємо як педагогічне забезпечення фундаменталізації знань у галузі вокальної педагогіки та виконавства відповідно до історико-мистецтвознавчої, теоретично-аналітичної, виразально-технічної, іміджево-сценічної, конструктивно-синтезуючої і репетиційно-практичної сфер інтерпретаційного опрацювання вокальних творів з метою сприяння розвитку вокально-виконавського мислення.

Подальше дослідження методичних засад формування виконавської стабільності магістрантів музичного мистецтва, а також визначення відповідних педагогічних умов для упровадження означених засад передбачає врахування такої характеристики холістського підходу, як еволюційність, яка притаманна усьому процесу формування досліджуваного феномену. Еволюційність визначає основні напрямки поступового розвитку здатності до результативної підготовки вокально-педагогічного репертуару, спроможності до самостійного розроблення оригінального інтерпретаційного концепту вокального твору, здатності до самоконтролю й саморегулювання під час транслявання слухачам означеного концепту з метою нівелювання негативної дії стресорів, спроможності до артистичного втілення оригінальної інтерпретаційної версії в процесі прилюдного виступу (контрольно-саморегулюючий компонент) та ін.

Методичне забезпечення еволюційності формування усіх складових виконавської стабільності магістрантів музично-педагогічних ЗВО вимагає, з одного боку, вельми розгалуженого, багатогранного педагогічного інструментарію, а з іншого боку, потребує його ієрархізованої узгодженості, гармонізації й цілеспрямованості, тобто інтеграції.

Інтеграції підлягають досить ємні, згруповані обсяги педагогічного інструментарію, до якого належать: група методів, засобів і прийомів формування вокально-технічних умінь щодо «близького», опертого на

дихання вокального звуку, рухливості співацького голосу, кантиленного співу, вокального резонування, артикуляційної чіткості літературного тексту та ін.; групи теоретичних, вербальних, образно-демонстраційних, інтерпретаційних, проєктивних, евристичних, сугестивних методів тощо; групи методів мотивації мистецького навчання, ескізного опрацювання вокальних творів, відпрацювання концентрації уваги, самоконтролю й саморегуляції; група методів артистичного виконання вокальних творів та ін. [9], [11], [15].

Інтеграція педагогічного інструментарію як основа процесу формування виконавської стабільності магістрантів музичного мистецтва шляхом «...доцільного об'єднання його елементів у цілісність» [2, 198] перетворює означений процес, за висловлюванням Н.Гродзенської, на «...цілісний єдиний процес, який іде майже на одному диханні» [3, 67]. Цей інтеграційний процес вимагає віднайдення відповідної оптимальної форми, здатної гармонізувати й поєднати самий різноманітний педагогічний інструментарій з наведених вище груп. Такою інтегруючою формою є, на нашу думку, форма тренінгу, яка максимально забезпечує «...інтенсивне навчання з практичним спрямуванням..., спрямоване на розвиток навичок, освоєння учасниками нового досвіду [2, 463]. Блочна структура тренінгу, яка містить теоретичний та практичний блоки, блок допоміжних вправ тощо, є оптимальною для інтеграції багатой палітри педагогічного інструментарію.

З огляду на вищезазначене, третьою методичною засадою формування виконавської стабільності магістрантів музичного мистецтва доцільно визначити організацію процесу вокального навчання із систематичним застосуванням цільових тренінгів, спрямованих на підвищення рівня стабільності вокального виконавства. Водночас, упровадження третьої методичної засади реалізується на основі дотримання відповідної педагогічної умови, яку ми визначаємо як

інтеграцію різних груп педагогічного інструментарію щодо формування виконавської стабільності магістрантів музичного мистецтва у процесі вокального навчання.

Таким чином, підсумовуючи у **висновках** розгляд методичних орієнтирів, на яких базується теорія і практика формування виконавської стабільності магістрантів-вокалістів музично-педагогічних ЗВО, доцільно конкретизувати наступні методичні засади досліджуваного феномену, а саме:

систематичне використання сукупності різноманітних форм практичної вокально-виконавської діяльності в якості інструментарію для формування виконавської стабільності магістрантів музичного мистецтва у процесі вокального навчання;

багаторівневу організацію цілеспрямованих заходів контролю вокально-виконавських знань, умінь і навиків, що уможливають послідовну перевірку динаміки формування виконавської стабільності на різних етапах вокального навчання магістрантів музичного мистецтва;

організацію процесу вокального навчання із систематичним застосуванням цільових тренінгів, спрямованих на підвищення рівня стабільності вокального виконавства.

Упровадження визначених методичних засад формування виконавської стабільності магістрантів музичного мистецтва реалізується на базі актуалізації відповідних педагогічних умов, серед яких:

педагогічне стимулювання накопичення магістрантами музичного мистецтва достатнього багажу позитивного досвіду вокального виконавства, що відповідає високому рівню сформованості готовності до успішного, компетентного й фахового провадження вокально-виконавської діяльності;

педагогічне забезпечення фундаменталізації знань у галузі вокальної педагогіки та виконавства відповідно до історико-

мистецтвознавчої, теоретично-аналітичної, виражально-технічної, іміджево-сценічної, конструктивно-синтезуючої і репетиційно-практичної сфер інтерпретаційного опрацювання вокальних творів з метою сприяння розвитку вокально-виконавського мислення;

інтеграція різних груп педагогічного інструментарію щодо формування виконавської стабільності магістрантів музичного мистецтва у процесі вокального навчання.

Упровадження у процес вокального навчання вищезазначених методичних засад, а також забезпечення педагогічних умов ефективної реалізації цих засад не тільки забезпечує формування в магістрантів музичного мистецтва виконавської стабільності, але й дозволяє підвищити професійний рівень вокально-виконавської діяльності майбутніх педагогів-музикантів у цілому.

Література:

1. Гао Мін. (2019), Сутність вокально-виконавського досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва. Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки. № 4 (67). С. 47-50.
2. Гончаренко С.У. (2011), Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне: Волинські обереги. 552 с.
3. Гродзенская Н.Л. (1953), Воспитательная работа на уроках пения. Москва: АПН РСФСР. С. 81-98.
4. Єременко О.В. (2003), Теорія і методика розвитку музичного сприймання в учнів основної школи: методичний посібник. Суми: Сум. держ. пед. ун-т. 141с.
5. Колот А.М. (2006), Фундаменталізація та індивідуалізація економічної освіти як провідні тенденції її розвитку. Проблеми змісту і методики викладання економічної теорії. Вип. 2 (6). Київ: Київський

національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. С. 94-107.

6. Маруфенко О.В. (2004), Слухацька установка як психологічна умова формування та розвитку вокально-слухових навичок. Наукові записки: псих.-пед. науки. Ніжин : НДПУ. С. 155-158.

7. Матвєєва О.В. (2005), Координація надійності співу майбутніх учителів музики в контексті емоційної теорії когнітивного дисонансу. Ідеї опіки дітей і молоді в історико-педагогічній науці: зб. наук. праць. Івано-Франківськ. С.78-82.

8. Матвєєва О.В. (2006), Сценічне хвилювання як детермінанта вокально-виконавської надійності майбутніх учителів музики. Наука і сучасність: зб. наук. праць Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Том 55. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова. С. 64-71.

9. Падалка Г.М. (2008), Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ: Освіта України. 274 с.

10. Падалка Г.М. (2004), Пріоритетні напрямки розвитку сучасної мистецької освіти. Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. пр. Нац. пед. ун-т імені М.Драгоманова. Вип. 1 (6), Київ. С. 15-20.

11. Падалка Г.М. (1999), Професійно-цілісний підхід і його реалізація в умовах художньої освіти майбутнього вчителя (на матеріалі музичних дисциплін): методичні рекомендації. Київ: НПУ. 33 с.

12. Строгаль Т.Ю. (2018). Формування емоційно-естетичного досвіду підлітків на уроках музики: автореферат кандидата педагогічних наук: 13.00.02. «Теорія та методика музичного навчання». Київ. 21 с.

13. Сюй Вейвей. (2020), Структура виконавської стабільності майбутніх учителів музичного мистецтва: зміст і компонентні складові. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка. № 8 (102), С. 477-484.

14. Сюй Вейвей. (2020), Холістський підхід як основа формування виконавської стабільності майбутніх викладачів мистецьких дисциплін у процесі вокального навчання. Сучасна мистецька освіта: матеріали IV науково-практичних читань пам'яті академіка Анатолія Авдієвського. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова. С. 132-134.
15. Хоружа О.В. (2010), Методичні засади формування етнопедагогічного мислення майбутнього вчителя музики: дис. на здобуття вченого ступеню канд. пед. наук: спец. 13. 00. 02. «Теорія та методика музичного навчання». Київ. 242 с.

References:

1. Gao Ming. (2019), The essence of vocal-performance experience of future music art teachers. Scientific Bulletin of V.A. Sukhomlinsky MNU. Pedagogical sciences. № 4 (67). pp. 47-50. (in Ukrainian).
2. Goncharenko S.U. (2011), Ukrainian Pedagogical Encyclopedic Dictionary. Rivne: Volyn obelegi. 552 p. (in Ukrainian).
3. Grodzenskaya N.L. (1953), Educational work on singing lessons. Moscow: APN RSFSR. pp. 81-98. (in Russian).
4. Eremenko O.V. (2003), Theory and methods of development of musical perception in pupils of the basic school: a methodical manual. Sumy: Sumy State Pedagogical University. 141 p. (in Ukrainian).
5. Kolot, A.M. (2006), Fundamentalization and Individualization of Economic Education as Leading Trends in its Development. Problems of content and methodology of teaching economic theory. Issue 2 (6). Kyiv: Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman. pp. 94-107. (in Ukrainian).
6. Marufenko A.V. (2004), Mass attitude as a psychological condition of formation and development of vocal and auditory skills. Scientific notes: psychological and pedagogical sciences. Nizhyn: NDPU. pp. 155-158. (in Ukrainian).

7. Matveeva, A. V. (2005), Coordination of singing reliability of future music teachers in the context of emotional theory of cognitive dissonance. Ideas of tutelage of children and youth in historical-pedagogical science: collection of scientific works. Ivano-Frankivsk. pp. 78-82. (in Ukrainian).
8. Matveeva A.V. (2006), Stage excitement as a determinant of vocal-performance reliability of future music teachers. Nauka i sovremennost': collection of scientific works of National pedagogical university named after M. P. Dragomanov. Vol. 55. Kiev: National Pedagogical University named after M. P. Dragomanov. pp. 64-71. (in Ukrainian).
9. Padalka G.M. (2008), Pedagogy of Art (Theory and Methodology of Teaching Art Disciplines). Kyiv: Education of Ukraine. 274 p. (in Ukrainian).
10. G.M. Padalka (2004), The Priority areas of modern art education. The Theory and Methodology of art education: collection of scientific works. National Pedagogical University named after M. Dragomanov. Vol. 1 (6), Kiev. pp. 15-20. (in Ukrainian).
11. Padalka G. M. (1999), Professional and holistic approach and its implementation in the conditions of art education of future teacher (on the material of musical disciplines): methodological recommendations. Kyiv: National Pedagogical University. 33 p. (in Ukrainian).
12. Strogal T.Y. (2018). Formation of emotional and aesthetic experience of adolescents in the lessons of music: abstract of candidate of pedagogical sciences: 13.00.02 "Theory and methodology of musical education". Kiev. 21 p. (in Ukrainian).
13. Xu Weiwei. (2020), The structure of performance stability of future music art teachers: content and component parts. Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies. Sums, No. 8 (102), pp. 477-484. (in Ukrainian).
14. Xu Weiwei. (2020), Holistic approach as the basis for the formation of performance stability of future teachers of art disciplines in the process of

vocal training. Modern Art Education: Proceedings of the IV Scientific and Practical Readings in Memory of Academician Anatoly Avdeevsky. Kyiv: National Pedagogical University named after M. P. Dragomanov. pp. 132-134. (in Ukrainian).

15. Khoruzha O.V. (2010) Methodological basis for the formation of ethno-pedagogical thinking of the future music teacher: dissertation for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences. Kyiv. 242 p. (in Ukrainian).

Citation: Xu Weiwei (2021). Pedagogical Conditions of Implementation of Methodical Basis for Formation of Performing Stability of Music Masters in the Process of Vocal Training. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 4(48). doi: 10.26886/2520-7474.4(48)2021.9

Copyright Xu Weiwei ©. 2021. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

DOI 10.26886/2520-7474.4(48)2021.10

UDC 37.048.43

MODELS AND PRACTICES OF TUTOR'S SUPPORT IN UKRAINIAN SCHOOL

Mykhailo Alokhin, Graduate student

<https://orcid.org/0000-0001-9800-0268>

e-mail: themichelianian@gmail.com

Institute of Educational Problems National Academy of Pedagogical Sciences
of Ukraine, Kyiv, Ukraine

The article presents a theoretical analysis of the concept of tutoring in primary and secondary school. The author has summarized the models and practices of tutoring, developed by Ukrainian institutions of secondary education in the course of research and experimental activities. Using the method of content analysis of educational programs and educational

concepts of private schools in Ukraine, their systematization and generalization is carried out. It is determined that all these models and technologies are aimed at tutor's support of educational, research, extracurricular activities of the student or their early career guidance. The article suggests author's classification of tutoring practices in schools by functionality and completeness, distinguishing: integrated tutoring techniques; incomplete tutoring techniques; unorganized non-system tutoring practices (the vast majority of private schools in Ukraine, especially smaller ones). We found that the common characteristics of all tutoring practices, regardless of belonging to the definitive group of our classification, are the following: firstly, their being based on the principles of positive psychology, for example, emphasizing the work of tutors with strengths and talents of the child; secondly, individualization of the mentees' educational trajectory, carried out on the basis of diagnosing their interests, inclinations and requests.

Key words: *innovative social work, private education, private school, socio-pedagogical support, tutor, tutor`s support.*

Introduction. In times of accelerated social and technological transformations, along with the development of civilization increases multidimensionality of an individual - their ability to simultaneously perform a large number of social roles – a family man and a professional, a citizen of a national state and the world, a bearer of nationality and culture, a producer and a consumer, a supporter and an opponent, an elected official and a voter, etc. This necessitates the search for new guidelines and approaches to the organization of education in general and social education and upbringing, in particular. The main principle of the 21st century, which reflects the above demands, is individualization of educational process, which presupposes the development of a specific system of relations between a teacher and a student, which ensures purposeful learning and upbringing of the child, taking

into account their individual characteristics and needs for self-realization of their individuality.

In response to the demand of modern educational practice for techniques of individualization of education, tutor's support, which was introduced in university education in the UK in the 14th century, spread to other institutional forms of education and geographically, finding its use in many countries, including Ukraine.

Analysis of recent research and publications. Theoretical and practical principles of tutoring in Ukrainian science were established by A. Boyko, M. Ivashchenko, O. Litovka, L. Moskalyova, K. Osadcha, N. Pohribna, S. Podplota, R. Poleshko, O. Stepanenko, S. Tolochko, T. Shvets, Y. Shevchenko, L. Sheina. Theoretical basis for understanding personal and social development of students is set forth in the research of T. Alekseenko and I. Bekh on the basics of educating a growing personality on their path to values; L. Kyrychenko-Stasiuk dwells on socio-cultural education of students; V. Kovalenko focuses on the shaping social competence in the modern information environment.

The aim of this article is to conduct a research, analysis and summarization of models and practices of tutoring introduced in the educational environment of Ukrainian schools.

Presentation of main research material. With the development of Ukraine's educational potential, pluralism of pedagogical ideas and concepts, methods and technologies, tutoring has become an integral part of educational environment at many private secondary schools, which, while developing, were developing the technique itself. Having risen from home mentoring in antiquity, shaped in Mediaeval universities and adapted in the Ukrainian Renaissance in the form of governorship, tutoring has acquired a qualitatively new role in the 21st century, performing the functions of individualizing educational and personal growth of a child, organizing social

and pedagogical support of students who study remotely or online; have special educational needs; show extraordinary academic or research interest; demonstrate a demand for mentoring in their social development.

Today there are several basic interpretations of tutoring that can be summarized as follows:

- as a type of social service aimed at overcoming difficulties of adapting to the new educational environment, finding necessary social information, developing autonomy and independence in decision-making (Sheina, 2014) [12, p. 235];

- as an individual social activity aimed at overcoming the contradiction between creating one's own image and imitating cultural patterns in the process of creative search for cooperation and co-creation of tutor and their mentee (Boyko, 2011) [1, p. 7];

- as a kind of humane pedagogical support, which enables teacher-mentor to create the conditions for mentee's self-growth (Stepanenko, 2018) [9, p. 200];

- as a comprehensive subject-subject approach to solving problems of learning, education and personal development, which allows to individualize the process of self-knowledge and creative self-realization of the individual (Osadcha, 2019) [5, p. 143];

- as an element of the growing personality's existence, which has traits of integrity in terms of common values, content and result of the interaction of a tutor and mentee (Moskalyova, 2019; Pakhomova, 2012) [4, p. 117; 6, p. 224].

A tutor, as noted by A. Boyko (2011), acquires the role of educator, in a broad sense, who "guides and leads on the way of wisdom and optimality" [1, p. 7].

In order to systematize and compare existing models and practices of tutoring, during 2020-2021, we conducted a focused analysis of educational

programs and other types of school documents, commercial proposals and conceptual approaches of 24 most successful and sizeable licensed and alternative private educational institutions of Ukraine.

In the course of research we found that almost a third of private educational institutions in Ukraine, including “Oleksandriiska” Gymnasium, “Prestige” Gymnasium, Kyiv Business Lyceum, “Stolytsia” Gymnasium, Innovative “I-school” Lyceum, “Olimp” Collegium, and a network of private schools "CISC", "Athens" private school, "Liko-school" technological lyceum, Capital Union School) introduce certain elements of socio-pedagogical mentoring – tutoring, mentoring, curation, which consists in:

- implementation of individual educational trajectory through help and control of mastering the curriculum and doing homework, individual work with students according to their personal inclinations;

- creating a psychologically favorable climate in a group of students, conducting classes on personality psychology and hours of communication and reflection;

- personal growth tracking through individual tracking tools – "Journal of success and involvement" (Olympus Gymnasium).

We have concluded that in educational institutions of Ukraine tutoring is provided both in the form of integral unique author models and in the format of implementation of individual tutoring practices, regardless of the type of educational institution and its form of ownership.

The most comprehensive models of tutoring were developed in secondary education institutions that participated in one of the following pedagogical experiments at the national level:

- "Tutoring technology as a means of implementing the principle of individualization in education" (based on 11 institutions of general secondary education in Ukraine);

- "Organizational and pedagogical conditions for the introduction of tutoring technologies in the system of early profiling of lyceum students" (based on Rusanivsky Lyceum of Kyiv);
- "Tutor's support in the system of blended learning" (on the basis of the private school "Athens" in Kyiv);
- a scientific and pedagogical project "School of Tutoring" (on the basis of 9 institutions of secondary education from Volyn, Zaporizhzhia, Kyiv, Kharkiv regions and Melitopol State Pedagogical University named after Bohdan Khmelnytsky).

Thus, it was found that during the experiment "Tutoring technology as a means of implementing the principle of individualization in education", conducted in 2015-2020, in 10 public and 1 private educational institution a number of models adapted to the conditions, specific features and capabilities of educational institutions were developed, namely: a model of tutor's support for students in extracurricular activities aimed at assisting mentees in the realization of their cognitive interests and individualization of their development; a model of tutoring as a means of identifying and developing educational motives and interests of students; a model of tutoring as a means of implementing the principle of individualization in extracurricular activities of a lyceum; a model of tutoring of project and research activity; a model of tutor's support in ensuring personal educational trajectory of student development; a model of tutor's support in the implementation of personalized education of students in terms of education M. Huzyk; a model of tutoring of an enriched educational environment as the main means of ensuring students' personal development; a model of tutoring as a strategic direction in the self-determination of the subjects of cultural and educational space; a model of tutoring as a tool for shaping students' personal educational trajectory; a model of tutoring as a strategic direction in encouraging students

to learn. One of the experimental sites – Kharkiv Gymnasium № 12 – developed a model of beginning teachers' tutoring.

Analyzing the reports of experimental educational institutions, we find that the vast majority of them have developed tutoring models and practices directly related to the individualization of educational process in general: from tutoring aimed at facilitating learning to tutoring aimed at individualization of educational interests in extracurricular and research activities.

An interesting model of tutoring was developed on the basis of Kryvyi Rih Educational Methodic Complex № 126 "Academic Gymnasium-Lyceum". The experiment crystallized the conceptual model of an educational institution that works according to the author's innovative personality-oriented education system "Development", based on many different types of educational activities, which enables a mentee to get the opportunity to determine personal interests, inclinations and abilities, choose ways of achieving them through self-determination (Pogribna, 2016) [7, p. 78-79].

The multi-component and convergent model "Development", as its developers emphasize, is implemented through 5 educational modules:

- invariant module (its content includes mandatory subjects of the invariant component of the curriculum);
- varied module (individual-corrective classes, workshops, special courses and optional classes);
- health care module (daily walks and breaks, active games, wellness lessons, physical education and choreography);
- developing module (advanced education studies, research laboratories, classes in art culture, Christian ethics, clubs);
- reflexive module (mentees' self-training, workshops and individual corrective classes).

The introduction of such a functional model at the experimental institution determined, among other things, the creation of an open enriched

educational environment "Garden – Honeycomb", which, due to the desire for redundancy and meeting the personal and educational needs, interests and abilities of students provides extra-curricular activities.

The main idea of the functional model "Development" is the implementation of tutoring by extending subject, social and anthropological components to the educational process, because only such synergy can secure simultaneous personal growth of mentees in the three areas outlined above. To monitor the effectiveness of tutoring, the participants of the experiment developed and implemented a protocol for tutoring and pedagogical support, analytical and research diary of tutors and mentors, portfolio of mentee's personal growth and individual resource card (Pogribna, 2017) [8, p. 48-55].

In general, during our experimental examination it was determined that tutoring of students gives the latter a large number of different intellectual, creative and other choices, promotes independence, responsibility, sensitivity, active life position and helpfulness. This conclusion correlates with the results of N. Pogribna's research.

The general results of the experiment "Tutorial technology as a means of implementing the principle of individualization in education" conducted at national level, are assistance in development of classroom and extracurricular work of a tutor, humanization of educational process, active role in mentee's self-education, development of ideas of individual, personality-oriented and developmental learning, partnership and pedagogy of cooperation, the above being national priorities for the development of education according to the doctrine of New Ukrainian School (S. Boyko, 2020) [2].

According to our assessment, the most holistic model of personal tutoring in Ukrainian secondary education institutions is the model of personal tutoring, developed at the private school "Athens" (Kyiv). In particular, during

the experimental work of the private school "Athens" the main functions of the tutor were identified (Danilenko et al., 2020) [3, p. 64]:

- diagnostic function, which is implemented in the diagnosis of the dynamics of development of junior high school students in terms of acquired skills and knowledge, level of motivation, changing goals and needs of the child in the learning process;

- planning function, which includes personal goal setting and development of a plan for the implementation of goals and objectives, which is a synthesis of technological and situational planning and helps to ensure uniform standards of quality of training and adaptation to the needs of the mentee;

- information and content function, which consists in tutor's acquiring the role of an expert source of information, who has knowledge in the necessary field and practice, and who is meant (together with the mentee) to carry out transfer of existing knowledge into practice;

- organizational and activity function, which consists in the organization of the environment of individual and group activities, introduction of group interaction rules and management of group dynamics, using tools for providing and receiving feedback based on dialogue and discussion, ensuring intensive integration of the interaction process;

- reflexive function which consists in tutor's organizing reflective activities at each stage of learning to help students understand the results of their educational activities;

- technological function, which is directly related to the system of blended learning and mainly affects high school students; it is meant to reconstruct the idea of the author of the course and identify educational strategies included in the course and to help students in the process of independent work;

- motivational function, whose implementation lies in identifying the motives and needs of children, involving them in the process of goal setting, positively supporting and motivating them through assistance in understanding personally significant achievements;

- advisory function, within which the tutor's task is to help the mentee to maximize the effectiveness of self-organization and promote his self-determination.

Under the lead of T. Shvets (2017) stages of the tutoring process were worked out [11]:

- learning about the student and building relationships;
- collaborative goal-setting and planning;
- implementation of the individual plan;
- summarizing collaboration.

According to the official report on experimental activities (2020), the results of the introduction of this tutoring technology demonstrated an increase in the number of students with a high level of motivation from 29.8% to 48.7% and a high level of responsibility from 17% to 24%.

In 2019, we conducted an analysis of tutoring practices introduced at the “Liko” Technology Lyceum, “Ecoland” and “Gremium Lyceums”, “Optima Private Distance School”, such Kyiv Private Schools as “7Fields”, DEC life school, “Midgard”, “SchoolinG”, “TeenagerSchool”, “Open European School”, “Kitterra” “Spilnoshkola”, which confirmed the established understanding of 2 forms or models of tutoring: personal tutoring and class supported by a tutor (Chupahina & Krupakhina & , 2021) [10, p. 45]. The former model presupposes that tutor brings together several small tutoring groups consisting of students from different classes, their common feature being similar average learning pace or the existing level of subject knowledge mastery. The latter organizational form of tutoring in a modern school - class supported by a tutor, is based on a more formal pattern – a certain class is

provided with a long-term tutoring, with the tutor providing constant and diverse involvement of students in their work program.

Let's consider examples of both models of tutor's support organization in private schools of Ukraine.

In private technological lyceum "Liko", according to its educational program, tutoring, organized according to the class model, is defined as a "method of individual care for the mentee", based on "mentor-student" relationship and integrated approach where development happens with a focus on the realization of mentee's potential. The tasks of "Liko"'s tutoring service are designed to help the child understand and fix their own cognitive interests, identify their own strengths and work out an individual development program, whose ultimate goal is crystallization of the child's personality. Tutor's support in this private school is provided from the 4th grade, the interaction of tutors and mentees takes place several times a week, when at individual tutorials there is a discussion of the child's growth zones and opportunities. Tutors help mentees frame their educational requests, create a map of resources, a plan of actions and obstacles, stimulate and motivate to take the first step. Further cooperation consists in tutors distancing from mentees' independent movement and assisting only when necessary. This process ends in understanding of the experience gained and planning of new steps.

"Ecoland Lyceum" also implements a class model of tutoring, which consists not only in individual development of mentees' talents, but also in support and coordination of group processes of the class. Thus, tutors at "Ecoland" attend all classes and monitor the achievements and failures of their mentees, they are responsible for compliance with the schedule, rules and regulations, correct distribution of children in clubs and studios, as well as for organizing primary school students' activities in the afternoon, when tutors are supposed to moderate the process of doing homework, outdoor

activities and school events. This model of tutoring requires the tutor to be involved in a large number of operational processes: in particular, in "Ecoland", together with primary school teachers, tutors develop and implement a system motivating children to participate in competitions, contests and school projects ; keep a diary of observations, where they record the results of diagnosis of their mentees (their character traits and temperament, motivation and cognitive interests, values and hobbies, describe the basic principles of communication with peers and teachers, academic achievements). Based on the entries in the observation diary at the end of each month, together with the primary school teacher, tutors compile an Individual Card for each student, which provides recommendations for their development and learning. The implementation of the road map outlined in the card is carried out through tutorials, for which tutors prepare scenarios in advance; these can be individual, group or even family tutorials, of which minutes are supposed to be kept.

In a private school "DEC life school" the main task of the model of class tutoring, implemented through individual tutoring practices, is to encourage a mentee to self-cognition. Based on the above, the tasks of tutor's support lie in finding, together with the mentee, their strengths and development zones, working on understanding their own feelings and their correlation with needs, finding different strategies to meet them, and finally - promoting harmonious growth of the personality of the junior student - both horizontal - through mastery of new skills, knowledge and competencies, and vertical – through spiritual development). The specific feature of the organization of tutoring activities in "DEC life school "is its focus on the emotional component of the child, building up attachment of mentees to tutors, based on tutor's unconditional acceptance of the child, without which, according to the authors of the concept, the child's personality can not reveal itself, especially in early school age.

Some tutoring practices have been introduced in the TeenagerSchool, where tutoring is a type of individual work with a student, covering 3 areas:

- diagnostic area: determining mentee's potential and educational problems;
- development area: working out of a personal development plan through setting goals and objectives, creating an individual project;
- implementation area, which consists in working on a plan to eliminate problem areas in education.

In private school "Schoolin" tutor's support is introduced for children from 2nd grade and is carried out weekly in the form of the introduction of certain tutoring practices based on the model of personal tutoring. Thus, at the end of the first month of each new term, students and tutors choose each other on the basis of letters of motivation, then enter into a special contract, which defines the goals of cooperation and determines the success of the partnership. The result of such, as its authors call it - developmental tutoring, is successful independent organization of mentees' own time; work with interests, development of ability to learn, improving ability to work with information.

"7 Fields" private school also implements the model of personal tutoring, in which the purpose of tutoring is defined as maximizing individualization of educational process. In this educational institution, the tutor is tasked with mediating between the teachers and the child, analyzing their mentees' interests and problems, tracking and recording what part of curriculum their mentees struggle with, and what, on the contrary, they are good at. The ultimate goal of tutoring is to compile and follow an individual route, whose destination is revealing mentee's true calling. Like in private school "SchoolinG", in "7Fields" school there is a cross-selection of tutors and mentees, resulting in the signing of a special agreement regulating frequency, timing of meetings, goals and objectives of tutoring, ways to achieve them.

Based on the summarization of our analysis of the current state of tutoring practice in public and private institutions of secondary education, it is concluded that the functionality and completeness of the presented models of tutoring can be **classified** into:

- *holistic technologies of tutoring*: tutoring has a clear purpose, objectives and tools, criteria of successful implementation; it is integrated into the overall system of educational institution; the results of tutoring are measurable and comparable, the process of pedagogical mentoring has a positive effect of pedagogical (socio-pedagogical) influence on mentees;

- *incomplete technologies of tutoring*: tutoring has some elements of techniques, but is poorly integrated into the overall system of educational institution; there are no criteria for assessing the effectiveness of tutor's support;

- *unregulated non-system tutoring practices or conditional tutoring*: tutors are entrusted with the duties of teacher's assistants, educators of the extended day groups; whose functional tasks are limited to control over the daily routine, discipline in the classroom. Tutors are not involved in constructing a developmental educational environment.

Conclusions. Thus, our research also allows us to highlight the unique tutoring concepts introduced in Ukrainian schools. All of them were developed within the framework of research and experimental work or state-level projects coordinated by the Institute for Modernization of Educational Content. However, they are also focused on tutor's support of educational, research, extracurricular activities of students or early vocational guidance. In the course of summarization of the experience of tutoring, we have developed a classification of tutoring practices in schools by functionality and completeness, distinguishing: integrated technologies of tutoring (implemented in "Athens" private school); incomplete technologies of tutoring (in schools that have been involved in research and experimental work at the

state level and the national research and development project on tutoring); unorganized non-system tutoring practices (the vast majority of private schools in Ukraine, especially smaller ones).

We found that the common characteristics of all tutoring practices, regardless of belonging to the definitive group of our classification, are the following: firstly, their being based on the principles of positive psychology, for example, emphasizing the work of tutors with strengths and talents of the child; secondly, individualization of the mentees' educational trajectory, carried out on the basis of diagnosing their interests, inclinations and requests. In general, the introduction of tutoring determines the increase in the number of students involved in research, project, extracurricular activities, raising the level of self-determination concerning their career prospects. At the same time, the sphere of social development of primary schoolchildren is currently far from being among the leaders in terms of tutoring techniques mentioned above on the national market of educational institutions. Moreover, in most schools its development is not even singled out as a sphere of tutor's professional activity.

Literature:

1. Бойко, А. (2011). Тьютор – якісно вища педагогічна позиція і новий простір духовно-моральної взаємодії. *Педагогічні науки*, 2, 4-10.
2. Бойко, С. М. (2020). Упровадження тьюторської технології в систему роботи закладів освіти України через здійснення дослідно-експериментальної роботи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки : реалії та перспективи*, 73, 23-29.
3. Даниленко, Л. І., Швець, Т. Е., & Балакшина, О. М. (2020). Інноваційна модель управління закладом загальної середньої освіти на засадах змішаного навчання та тьюторингу: результати експерименту. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П.*

Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи, 75, 62-67.

4. Москальова, Л. Ю. (2019). Тьюторський супровід у закладах освіти як стратегія духовно-морального розвитку особистості. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 1, 114-123.

5. Осадча, К. П. (2019). *Теоретичні та методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів до тьюторської діяльності*: монографія. Мелітополь: ФОП Однорог Т. В. 424 с.

6. Пахомова, О. М. (2010). Соціальність особистості як результат соціального виховання. *Вісник Харківської державної академії культури*, 30, 252-259.

7. Погрібна, Н. (2016). Тьюторські технології як чинник модернізації сучасної освіти. *Рідна школа*, 1, 78-79.

8. Погрібна, Н. (2017). Запровадження тьюторської діяльності у практику роботи закладу освіти. *Інформаційний збірник МОНУ для директорів школи і завідувача дитячим садком*, 23-24(69), 48-55.

9. Степаненко, О. О. (2018). Обґрунтування поняття "тьютор" у освітньо-дослідницькому просторі. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні науки*, СХХХVІІІ(138), 198-204.

10. Чупахіна, С., & Круль, Л. (2021). Тьютор в сучасній освіті: теоретичний аспект діяльності. *Збірник наукових праць ЛОГОС*.

11. Швець, Т. Е. (2017). *Тьюторинг. Практики впровадження*. Київ: Шкільний світ.

12. Шеїна, Л. О. (2014). Тьюторство як комплексний соціальний психолого-педагогічний феномен. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*, 4, 231-238.

References:

1. Boiko, A. (2011). Tiutor – yakisno vyshcha pedahohichna pozytsiia i novyi prostir dukhovno-moralnoi vzaiemodii [Tutor is a qualitatively higher

pedagogical position and a new space of spiritual and moral interaction]. *Pedahohichni nauky* [Pedagogical Sciences], 2, 4-10. [in Ukrainian].

2. Boiko, S. M. (2020). Uprovadzhennia tiutorskoi tekhnolohii v systemu roboty zakladiv osvity Ukrainy cherez zdiisnennia doslidno-eksperymentalnoi roboty). [Introduction of tutoring technology in the system of educational institutions of Ukraine through the implementation of research and experimental work]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii 5 : Pedahohichni nauky : realii ta perspektyvy* [Scientific journal of the National Pedagogical University named after MP Drahomanov. Series 5: Pedagogical Sciences: Realities and Prospects], 73, 23-29. [in Ukrainian].

3. Danylenko, L. I., Shvets, T. E., & Balakshyna, O. M. (2020). Innovatsiina model upravlinnia zakladom zahalnoi serednoi osvity na zasadakh zmishanoho navchannia ta tiutorynhu: rezultaty eksperymentu [Innovative model of general secondary education management on the basis of blended learning and tutoring: experimental results]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii 5: Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy* [Scientific journal of the National Pedagogical University named after MP Drahomanov. Series 5: Pedagogical Sciences: Realities and Prospects], 75, 62-67. [in Ukrainian].

4. Moskalova, L. Yu. (2019). Tiutorskyi suprovid u zakladakh osvity yak stratehiia dukhovno-moralnoho rozvytku osobystosti [Tutor support in educational institutions as a strategy of spiritual and moral development of the individual]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka* [Spirituality of personality: methodology, theory and practice], 1, 114-123. [in Ukrainian].

5. Osadcha, K. P. (2019). *Teoretychni ta metodolohichni zasady profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv do tiutorskoi diialnosti* [Theoretical and

methodological principles of professional training of future teachers for tutoring]. Melitopol: FOP Odnoroh T. V. 424 p. [in Ukrainian].

6. Pakhomova, O. M. (2010). Sotsialnist osobystosti yak rezultat sotsialnoho vykhovannia [Sociality of the individual as a result of social education]. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii kultury* [Bulletin of the Kharkiv State Academy of Culture], 30, 252-259. [in Ukrainian].

7. Pohribna, N. (2016). Tiutorski tekhnolohii yak chynnyk modernizatsii suchasnoi osvity [Tutoring technologies as a factor in the modernization of modern education]. *Ridna shkola* [Native School], 1, 78-79. [in Ukrainian].

8. Pohribna, N. (2017). Zaprovadzhennia tiutorskoi diialnosti u praktyku roboty zakladu osvity [Introduction of tutoring activities in the practice of educational institutions]. *Informatsiyni zbirnyk MONU dlia dyrektory shkoly i zaviduvacha dytiachym sadkom* [Information collection of the Ministry of Education and Science for school principals and heads of kindergartens], 23-24 (69), 48-55. [in Ukrainian].

9. Stepanenko, O. O. (2018). Obgruntuvannia poniattia "tiutor" u osvitno-doslidnytskomu prostori [Substantiation of the concept of "tutor" in the educational and research space]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii: Pedahohichni nauky* [Scientific notes of the National Pedagogical University named after MP Drahomanov. Series: Pedagogical Sciences], CXXXVIII (138), 198-204. [in Ukrainian].

10. Chupakhina, S., & Krul, L. (2021). Tiutor v suchasnii osviti: teoretychnyi aspekt diialnosti [Tutor in modern education: the theoretical aspect of activity]. *Zbirnyk naukovykh prats ΛΟΗΟΣ* [Collection of scientific works ΛΟΓΣ]. [in Ukrainian].

11. Shvets, T. E. (2017). *Tiutorynh. Praktyky vprovadzhennia* [Tutoring. Implementation practices]. Kyiv. School world. [in Ukrainian].

12. Sheina, L. O. (2014). Tiutorstvo yak kompleksnyi sotsialnyi psykholohopedahohichniy fenomen [Tutoring as a complex social psychological and pedagogical phenomenon]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky* [Bulletin of Taras Shevchenko National University of Luhansk. Pedagogical Sciences], 4, 231-238. [in Ukrainian].

Citation: Mykhailo Alokhin (2021). MODELS AND PRACTICES OF TUTOR'S SUPPORT IN UKRAINIAN SCHOOL. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 4(48). doi: 10.26886/2520-7474.4(48)2021.10

Copyright Mykhailo Alokhin ©. 2021. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

DOI 10.26886/2520-7474.4(48)2021.11

UDC: 378.091.3:376-051:004.77(438)

**PECULIARITIES OF THE USE OF INFORMATION TECHNOLOGIES BY
PERSONS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN POLAND**

Mateusz Muchacki, PhD of Pedagogical sciences, Associate Professor

<https://orcid.org/0000-0002-1772-6719>

e-mail: mateusz.muchacki@gmail.com

Pedagogical University of Cracow, Cracow, Poland

The article presents the results of a sociological survey on the peculiarities of the use of information technologies by persons with special educational needs in Poland.

The accessibility of websites for people with visual impairments and low vision is being assessed. Special attention is paid to the sphere of Internet use by people with special educational needs.

Key words: *information technologies, persons with special educational needs, Republic of Poland.*

Кандидат педагогічних наук, доцент Мухацький Матеуш, Особливості використання інформаційних технологій особами з особливими освітніми потребами у Республіці Польща/ Педагогічний університет у Кракові, м. Краків, Польща.

У статті представлено результати соціологічного опитування щодо особливостей використання інформаційних технологій особами з особливими освітніми потребами у Польщі.

Здійснюється оцінка доступності веб-сайтів для людей із вадами зору та слабозорими. Окрема увага приділяється сфері користування Інтернетом людьми з особливими освітніми потребами.

Ключові слова: *інформаційні технології, особи з особливими освітніми потребами, Республіка Польща.*

Вступ. У сучасних умовах використання інформаційних технологій у Республіці Польща є перспективним і важливим напрямом модернізації системи освіти.

Аналіз інформаційних джерел показав, що значна увага приділяється загальним теоретичним положенням інформаційних технологій, технізації та комп'ютеризації, а також Інтернету та комп'ютеризації для підвищення якості людського життя та ін.

Актуалізуючи питання інформаційних технологій, важливим постало питання їх використання людьми з обмеженими можливостями, зокрема з порушеннями зору та слуху як посилення суб'єктності цієї групи людей, підвищуючи при цьому якість життя.

Отже, метою статті є проаналізувати на підставі соціологічного опитування використання інформаційних технологій особами з

особливими освітніми потребами у Польщі.

Сформульована таким чином теза визначає наступні питання дослідження:

1. Чи існує зв'язок між досвідом користування Інтернетом і покращенням якості життя осіб з особливими освітніми потребами?
2. Чи існує зв'язок між якістю життя осіб з особливими освітніми потребами та досвідченою підтримкою, яку відчують у ситуації користування Інтернетом?
3. Який зв'язок між використанням Інтернету та почуттям незалежності?

Основною метою кількісного дослідження було показати ступінь використання веб–ресурсів особами з особливими освітніми потребами (електронна пошта, чати, блоги, дискусійні форуми, обмін миттєвими повідомленнями, веб–сайти тощо) у повсякденному житті (навчання, робота, ігри, емоційні стани, знайомство, особиста самопрезентація). Важливим постало і показати потреби осіб з особливими освітніми потребами у використанні веб–ресурсів та проектування компонентних інтерфейсів з метою їх удосконалення та розвитку.

Анкетне опитування проводилося у грудні 2019 р. та січні 2020 р. і охопило понад 300 осіб з особливими освітніми потребами – респондентів з усієї Польщі.

Серед респондентів – глухі та слабочуючі, а також сліпі та слабозорі, а в групі глухих та слабочуючих було проведено опитування шляхом розміщення анкети на онлайн–платформах.

Структура респондентів (N = 359) така: сліпі (N = 25), що становить 4% населення, що бере участь у дослідженні, слабозорі (N = 94) – 19%, глухі (N = 90) – 28%, з вадами слуху (N = 150) – 49% (рис. 1).

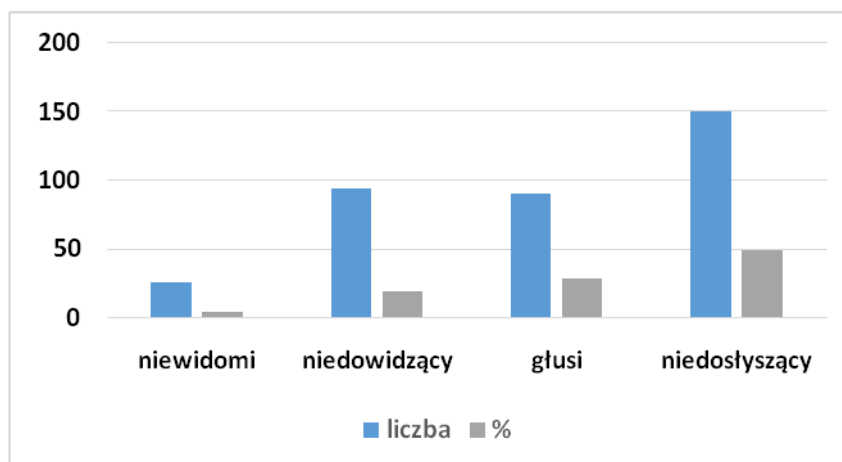

Рис. 1. Структура респондентів

Серед респондентів, частка жінок становила 63% (N = 226), чоловіків – 37% (N = 133).

Перш за все, встановлювалася доступність веб-сайтів для осіб з особливими освітніми потребами, яка відзначалася елементами їх конструкції.

Встановлено, що сліпі та слабозоріособи з особливими освітніми потребами дуже низько оцінили доступність веб-сайтів. Так, 43% респондентів кажуть, що це скоріше погано, 25% скоріше погано, а 16% не мають думки з цього приводу (рис. 2).

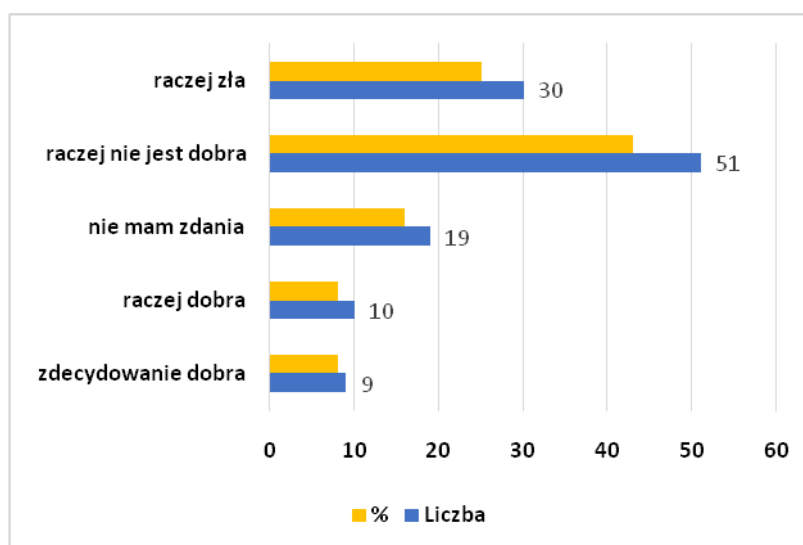

Рис. 2. Оцінка доступності веб-сайтів для сліпих та слабозорихосіб з особливими освітніми потребами

Зовсім інша ситуація людей з вадами слуху. Ця група осіб з особливими освітніми потребами має більший доступ до віртуального простору. На думку 33% людей, доступність – це досить добре, 16% вважають, що це точно добре, 25% – скоріше погано, 19% – погано, і лише 7% не мають жодної думки щодо цього (рис. 3).

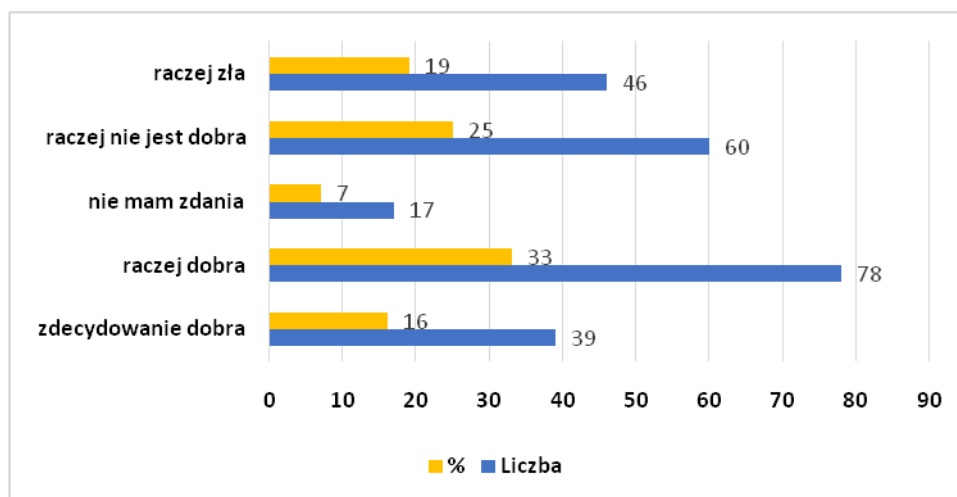

Рис. 3. Оцінка доступності веб-сайтів для глухих та слабочуючих осіб з особливими освітніми потребами

Вивчаючи чинники, які роблять сайт недоступним для осіб з особливими освітніми потребами, варто враховувати їх нозологію.

Результати дослідження показали, що недоступність в Інтернеті для незрячих та слабозорих осіб з особливими освітніми потребами в основному є результатом неправильних заголовків (74%), недоступних або погано доступних PDF-файлів (76%), неможливості використовувати клавіатуру (55%), відсутності альтернативних описів (42%) (рис. 4).

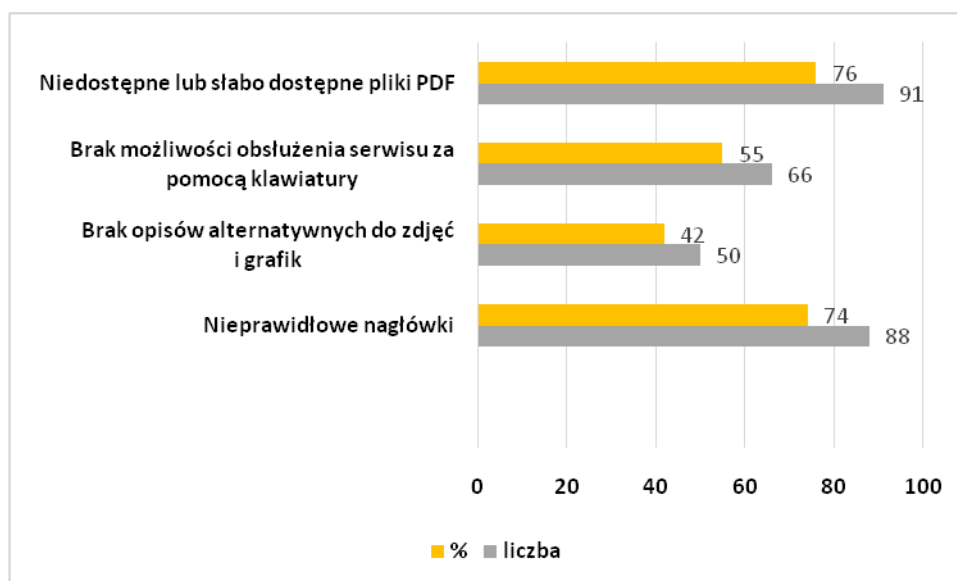

Рис. 4. Фактори, які роблять сайт недоступним для сліпих та слабоворихосіб з особливими освітніми потребами

Дослідженням встановлено, що 66% глухих та слабочуючих респондентів стверджують, що доступність визначається складністю контенту, він має бути максимально спрощеним, 50% респондентів вважають, що він має бути коротким, аналітичним, 53% вказують на проблему з сурдоперекладачем (рис. 5).

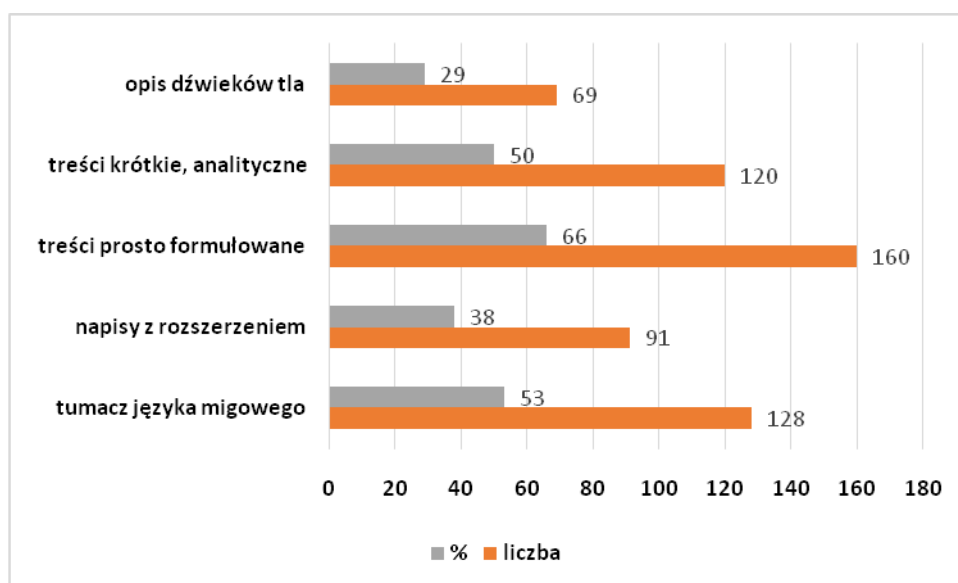

Рис. 5. Фактори, які роблять веб-сайт недоступним для глухих та слабочуючих осіб з особливими освітніми потребами

Аналізуючи сферу користування інтернетом особами з особливими освітніми потребами з урахуванням статі респондентів, ми спиралися на результати дослідження, виконаного в рамках науково–дослідного проекту «Публічна інформаційна система для людей з порушеннями зору та слуху INFOMAT–E[2].

Встановлено, що комп'ютером володіють або користуються 57% усіх респондентів. При цьому 42% респондентів відзначили, що Інтернет в основному використовують для:

- здобуття інформації (жінки – 100%, чоловіки – 98%),
- міжособистісних контактів (жінки – 88%, чоловіки – 98%),
- розваг (жінки – 24%, чоловіки – 52%),
- закупівлі (жінки – 13%, чоловіки – 8%),
- ведення службових питань (жінки – 27%, чоловіки – 8%) [2].

Детальна інформація щодосфери користування Інтернетом особами з особливими освітніми потребами представлена нарис. 6.

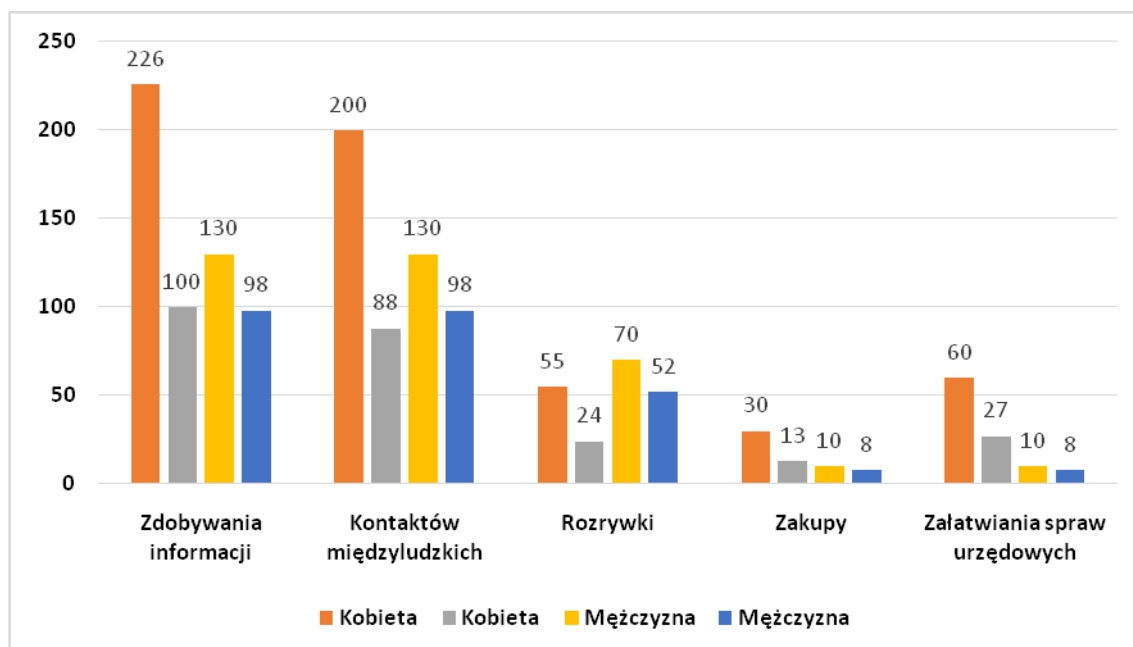

Рис. 6. Сфера користування Інтернетом особами з особливими освітніми потребами

Висновки. Таким чином, результати соціологічного опитування щодо особливостей інформаційних технологій особами з особливими освітніми потребами у Польщі показали широкий спектр використання інтернет, веб–сайтів тощо з метою покращення якості життя, що позитивно впливає на розвиток особистості.

Література:

1. Ekspertyza dotycząca dobrych praktyk w zakresie wspierania osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności – odbiorców działań instytucji kultury.<<http://www.euroregion-beskidy.pl/wp-content/uploads/2017/06/Ekspertyza-dost%C4%99pno%C5%9Bci.pdf>>(2021, січень, 23).
2. Piasecki A. Wykorzystanie technologii komunikacyjnych przez osoby z dysfunkcjami narządów w zroku i słuchu. Studia ekonomiczne. https://www.ue.katowice.pl/fileadmin/_migrated/content_uploads/25.pdf(2021, січень, 23).
3. Bremer A., Sławik M. (2000) Komputer beztajemnic. Katowice: Videograf. 380 s.
4. Goban–Klas T., Sienkiewicz P. (1999) Społeczeństwo informacyjne: Szanse, zagrożenia, wyzwania. Kraków: Wydawnictwo Fundacji Postępu Telekomunikacji. 174.
5. Łaszczyk J. (2004) Zadania kształcenia I edukacja zdalna / Pedagogika środki informatyczne i media red. M. Tanaś. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls. s. 55-60.
6. Masłyk T., Migaczewska E., Stojkow M., Żuchowska-Skiba D. (2016) Aktywni niepełnosprawni. Obywatelski i społeczny potencjał środowiska osób niepełnosprawnych. Kraków. 146 s.
7. Mroziak M. (2006) Powiedzieć wszystko naraz, Forum Akademickie, Lublin.

8. ListerM., DoveyJ., GiddingsS., Grantl., KellyK.(2009) Nowemedia. Wprowadzenie / Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. 656.
9. Stan zdrowia ludności polski w 2004 r. / Ciecieląg P., Lednicki B., Moskalewicz J., Piekarszewska M., Sierosławski J., Waligórska M., Zajenkowska-Kozłowska A. Główny Urząd Statystyczny, Informacje i opracowania statystyczne, Warszawa 2006.
10. Thompson John B. (2001) Media i nowoczesność. Społeczna teoria mediów. Wrocław: Astrum. 259 s. <https://antykwarariatwaw.pl/pl/p/Media-i-nowoczesnosc-Spoleczna-teoria-mediow-John-B.-Thompson-Kreatywnosc-2001-/132264> (2021, січень, 23).
11. Walter N. (2011) Tyflointernet – niewidomi w globalnej wiosce. Poznań: Neodidagmata 31/32. 131.

Citation: Mateusz Muchacki (2021). PECULIARITIES OF THE USE OF INFORMATION TECHNOLOGIES BY PERSONS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN POLAND. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 4(48). doi: 10.26886/2520-7474.4(48)2021.11

Copyright Mateusz Muchacki ©. 2021. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

CONTENT

I. PHILOSOPHICAL SCIENCES

CONCEPTUALLY ABOUT THE HISTORY AND THEOLOGY OF HEALTH PRINCIPLES OF THE CHURCH OF SEVENTH DAY ADVENTISTS	5
--	---

Valentyna Kuryliak, PhD, Doctoral student

HIPPOLYTUS OF ROME: A COMPREHENSIVE ANALYSIS OF THE INTERPRETATION OF DAN. 8	27
---	----

Ihor Kuryliak, PhD student in Theology

APOCALYPTIC SYMBOLS OF THE BOOK OF REVELATION IN THE INTERPRETATION OF TERTULLIAN	45
--	----

Bohdan Kuryliak, PhD student in Theology

II. CULTURAL STUDIES AND ART

IMAGINATIVE AND STYLISTIC INTERPRETATION OF THE ARCHITECTURAL MOTIVES IN ANATOLIY KALYTKO'S ARTWORKS	68
--	----

Nataliia Molyn

GENERAL METHODS OF CONSTRUCTION OF OBJECTS WITH VARIABLE GEOMETRY IN OBJECTIVE-SPATIAL DESIGN	80
--	----

Marta Hladchuk, PhD student

III. PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL SCIENCES

- MOTIVATION OF CANDIDATES FOR FOSTER CARERS AS A
FACTOR IN THE SUCCESSFUL CREATION OF A FOSTER
CARER'S FAMILY** **94**

Larysa Pietushkova, Graduate student

- PERSONAL SELF-DEVELOPMENT, TRAINING AND EDUCATION:
THE PSYCHOLOGICAL DIMENSION** **110**

Olena Andriyenko, PhD of Philosophical Sciences

- METHODS OF DIAGNOSIS OF MUSIC-RHYTHMIC COMPETENCE
OF FUTURE TEACHERS OF MUSIC AND CHOREOGRAPHY** **118**

Wang Yuanxin, PhD Student

- PEDAGOGICAL CONDITIONS OF IMPLEMENTATION OF
METHODICAL BASIS FOR FORMATION OF PERFORMING
STABILITY OF MUSIC MASTERS IN THE PROCESS OF VOCAL
TRAINING** **136**

Xu Weiwei

- MODELS AND PRACTICES OF TUTOR'S SUPPORT IN UKRAINIAN
SCHOOL** **155**

Mykhailo Alokhin, Graduate student

- PECULIARITIES OF THE USE OF INFORMATION TECHNOLOGIES
BY PERSONS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN POLAND** **173**

Mateusz Muchacki, PhD of Pedagogical sciences, Associate Professor